

LOOMISEL...

kodanik, noored ja euroopa

T-kit käsiraamat Euroopa kodanikuks olemine

„T-Kit käsiraamatute sarja eestikeelsed tõlked on valminud Euroopa Nõukogu ja Euroopa Komisjoni noorsootöölase koolituse partnerlusprogrammi loal, Sihtasutus Archimedes Euroopa Noored Eesti büroo korraldusel ja vastutusel. Samas ei pruugi käsiraamatud oma sisus väljendada Euroopa Noored Eesti büroo seisukohti.“

Haridus- ja Teadusministeerium

Hea lugeja

Kuivõrd noorsootöös asetleidva kvaliteet ehk see, kui häid tingimusi suudetakse noorele luua isiksuslikuks ja sotsiaalseks arenguks läbi uute teadmiste ja oskuste omandamise mitte-formaalse õppimise keskkonnas, sõltub suuresti noorsootöötajate professionaalsusest, on oluline igakülgset panustada nimetatud erialaspetsialistide mitte-formaalse õppimise alase teadlikkuse tõusu ning vajalike kompetent-side arendamisse.

Eelöeldust tulenevalt on mul siiralt hea meel, et Euroopa Noored Eesti büroo koostöös EV Haridus- ja Teadusministeeriumiga on leidnud võimaluse toetada Eesti noorsootöö kvaliteedi arengut muuhulgas käesolevate käsiraamatute seeria toomise kaudu Eestis noorsootööga tegelevate, kuid ka laiemalt haridusvaldkonnas ja kolmandas sektoris aktiivselt tegutsevate inimesteni.

Käesolevate käsiraamatute seeria näol on tegemist mujal Euroopas hästi vastuvõetud ning juba mitmeid aastaid erinevate noorsootöös oluliste temade mõtestamisel ning noortega käsitlemisel aktiivset kasutust leidnud praktiliste abilistega, mis annavad nii laiapõhjalisi teemakohaseid teoreetilisi teadmisi kui praktilisi tegutsemissuundi meetodite ning nõuannete näol.

Viie aasta jooksul on Euroopas välja antud üheksa käsiraamatut, millest eestikeelset trükivalgust näevad esialgu seitse, Eesti noorsootöö konteksti arvestades ehk kõige olulisemat väljaannet: Projekti-juhtimine, Organisatsiooni juhtimine, Kultuuridevaheline õppimine, Rahvusvaheline vabatahtlik teenistus, Sotsiaalne kaasatus, Euroopa kodanikuks olemine, Koolitamise alused.

Kõnealuse perioodi jooksul ilmunud käsiraamatud peegeldavad hästi viimasel viiel aastal Euroopas ja Eestis asetleidnud arenguid nii noorsootöös kui ühiskonnas laiemalt ning on iseäranis seotud erinevate Euroopa noorsootöö verstaapstidega, nagu seda on näiteks Euroopa suurim noortele suunatud programm Euroopa Noored (YOUTH 2000-2006).

Loodan väga, et nende käsiraamatute abil leiate koos noortega tee oluliste temade käsitlemiseni looval ning harival moel!

Reet Kost
Euroopa Noored Eesti büroo juhataja

Noorsootöö alusdokumentide areng Eestis on jõudnud tasemeni, kuhu on jõudnud vähesed riigid: Noorsootöö seadus õigusliku alusena kehtib juba üle 5 aasta, õige pea valmib ka Noortepoliitika ja noorsootöö strateegia 2006-2012, mis sisaldab Eesti noorsootöö kontseptsiooni ja Eesti noorsootöö arengukava aastaiks 2001-2004 edasiarendusi, seab uusi sihte ja määratleb sidusvaldkondade kokkupuutepunktid. Sama tee on ees ka noorsootöötaja teadmiste ja oskuste määratlemisel.

2002. aastal valmis Noorsootöö kutseala kirjeldus koos eetika põhi-teesidega ja noorsootöö kutseala ametiloend. Loogiliseks jätkuks neile on kavandatud noorsootöötaja kutsestandard, mille loomisel tuginetakse lisaks eelnevatele ka noorsootöölase koolituse valdkonna uuringule „Pädevused ja pädevuste arendamine noorsootöö valdkonnas: Eesti noorsootöötajate professionaalne taust“, eesmärgiga määratleda kutsealal töötavatele spetsialistidele ehk noorsootöötajatele vajalikud pädevused.

Käesoleval aastal valminud uuring toob välja fakti, et noorsootöötajad tegutsevad sageli paralleelselt mitmel ametikohal ja erinevates noorsootöö valdkondades, millest tulenevalt on tõusnud vajadus mitmekesiste teadmiste ja oskuste järele. Kuigi enamik noorsootöötajast on end viimase 5 aasta jooksul erialaselt täiendanud, on osad neist koolitusest siiski kõrvale jäänud, tõstes takistavate teguritena esile rahaliste ressurside puudust, ajanappust, vähest informatsioonilist erinevate täiendkoolitusvõimaluste kohta ja geograafilist kaugust toimuvatest koolitustest.

Arvestades noorsootöö valdkonnas töötajate aktiivsust ja motiveeritust koolitusvõimaluste kasutamisel, on T-kitid kindlasti uus, huvitav ja praktiline materjal täiendavate teadmiste omandamisel kõigile, kelle elus on koht noorusel. T-kittide puhul ei saa takistuseks ka ükski loetletud tegurist, mis enesetäiendust seni segasid – lisaks paber kandjal versioonile saavad need kõigile kättesaadavaks ka elektrooniliselt võrgukeskkonnas: igaiüks võib nende lugemiseks ise planeerida aja, koha ja kaaslased.

T-kitid aitavad astuda edasi – haarakem siis võimalusest!

Head lugemist soovides

Haridus- ja Teadusministeeriumi noorteosakond

Tere tulemast T-kit käsiraamatute sarja!

Nii mõnigi teist on ilmselt mõelnud, mida võiks tähendada inglise keeles käsiraamatut tähistav sõna T-kit? Me pakume sellele vähemalt kahte seletust. Esimene on lihtne: see on lühend koolitusmaterjalide komplekti ingliskeelsest täisnimetusest Training Kit. Teine variant seostub eeskätt hääldusega, mis meenutab ingliskeelset sõna "ticket" (eesti k pilett) – see on dokument, mida on vaja reisile minnes. Seetõttu hoiabki väike tegelane Spiffy käsiraamatu kaanel käes rongipiletit, et reisida uusi ideid avastama. Meie kujutluses on käsiraamat vahend, millest on abi meie kõigi töös. Eeskätt on see mõeldud noorsootöötajatele ja noorte koolitajatele nii teoreetiliseks kui ka praktiliseks abivahendiks töös noorte inimestega.

Käsiraamatute sari on valminud erineva kultuuri-, ameti- ja organisatsioonilise taustaga inimeste ühise aastapikkuse jõupingutuse tulemusena. Noorte koolitajad, noortejuhid vabaihendustest ja elukutselised kirjanikud on teinud koostööd, et koostada kvaliteetsed käsiraamatud, mis käsitleksid sihtrühma vajadusi, arvestades samas, et erinevates Euroopa paikades lähenetakse teemadele erinevalt.

Käsiraamatud on valminud Euroopa Komisjoni ja Euroopa Nõukogu partnerluslepingu alusel korraldatava Euroopa noorsootöötajate koolitusprogrammi raames. Lisaks käsiraamatutele on nende kahe institutsiooni koostöö andnud tulemusi ka muudes valdkondades, nagu koolituskursused, ajakiri Coyote ja diinaamiline veebilehekülg.

Kui soovite lisateavet partnerluse arengusuundadest (teave uute publikatsioonide, koolituskursuste kohta jne) või alla laadida käsiraamatute elektroonilisi versioone, külastage partnerluse kodulehekülge aadressil www.training-youth.net.

Euroopa Nõukogu kirjastus
F-67075 Strasbourg Cedex

© Euroopa Nõukogu ja Euroopa Komisjon, mai 2003
ISBN 92-871-5228-4

Selle väljaande materjalide kopeerimine on lubatud ainult mittetulunduslikel hariduslikel eesmärkidel tingimusel, et viidatakse algallikale.

Käesolev dokument ei kajasta tingimata Euroopa Komisjoni või Euroopa Nõukogu, nende liikmesriikide või nende institutsioonidega koostööd tegevate organisatsioonide ametlikke seisukohti.

T-Kit käsiraamatu Loomisel... Kodanik, noored ja Euroopa. Euroopa kodanikuks olemine eesti-keelne versioon:
Sisuline toimetus: Daniel Soomer, Elina Kivinukk
ISBN 9985-9613-0-7 T-Kit käsiraamatute sari
ISBN 9985-9613-6-6 T-Kit käsiraamat Euroopa kodanikuks olemine

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Käsiraamatute sarja väljaannete koordineerimine, sisu ja küljendus:
Balázs Hidvéghi (*haridusnõunik*)

Sekretariaat:
Dianna Osayande (*haldusküsimused*)
Laetitia Pougary (*veeb*)

Käsiraamatu toimetaja:
Peter Merry

Esikaas ja tegelaskuju Spiffy:
The Big Family

Käsiraamatu autorid
(*vt ka viimast lehekülge*):
Miguel Angel García López,
Andreas Karsten,
Peter Merry,
Yael Ohana,
Alison Straker

Nõuandja:
Peter Woosch

Käesoleva materjali reprodutseerimine on lubatud ainult mittetulunduslikel, hariduslikul otstarbel juhul, kui viidatakse algmaterjalile.

TRAINING-YOUTH
COUNCIL OF EUROPE & EUROPEAN COMMISSION

Euroopa Nõukogu Peadirektoraat

IV Noorsoo- ja spordidirektoraat

Euroopa Noortekeskus Strasbourgis
30 Rue Pierre de Coubertin
F-67000 Strasbourg, France
Tel: +33-3-8841 2300
Faks: +33-3-8841 2777

Euroopa Noortekeskus Budapestis
Zivatar utca 1-3
H-1024 Budapest, Hungary
Tel: +36-1-2124078
Faks: +36-1-2124076

Euroopa Komisjon
Hariduse ja kultuuri peadirektoraat
Osakond D5: noortepoliitika ja -programmid
Rue de la Loi, 200
B-1049 Brussels, Belgium
Tel: +32-2-295 1100 – Faks: +32-2-299 4158

Sisukord

Sisukord	6
Eessõna	7
Sissejuhatus	9
Euroopa kodanik	11
• Kust me pärit oleme? – Euroopa ja kodanikuks olemise ajalugu	11
• Kodaniku tagasitulek – kaasaegsed kodanikukäsitlused	21
• Võimalik tulevik	29
Meie mõisteline raamistik – mida me arvame ?	33
Üleskutse tegutsemiseks !	45
Euroopa kodanikuõpetuse kaasaegsed käsitlused – kes mida teeb?	47
Meie nägemus kodanikuõpetusest – kuidas seda meie arvates teha tuleks	57
Kodanikuks olemise stsenaariumid – näited projektidest	69
Kokkuvõte	93
Kasutatud allikad	95
Veebiallikad	101
Autoritest	105

Kallid kaaskodanikud! Tere tulemast tutvuma T-Kit käsiraamatuga, mis käsitleb Euroopa kodanikuks olemise* teemat. Käesolev käsiraamat on õppematerjal, mille teema paistab praegusel ajal mõtteis olevat paljudel inimestel, kelle hulgas olete ilmselgelt ka Teie.

Euroopa Nõukogu ja Euroopa Komisjon on teinud Euroopa kodanikuks olemise küsimuse oma südameasjaks ning see on nende vahel sõlmitud Euroopa noorsootöötajate koolituselase partnerluse üheks prioriteediks. Nõukogu ja Komisjon Euroopa Liidu institutsioonidena teavad, et liikmesriigid ootavad selles valdkonnas tegusid. Kõigepealt kodanikuks olemisest – kuidas ergutada noori ühiskonnas aktiivsemalt osalema? Miks on inimesed tavapoliitikas pettunud ja selle vastu huvi kaotanud? Seda tunnetavad loomulikult ka poliitikud. Teiseks - mida tähendab Euroopa inimeste jaoks? Kas nad tunnevad, et kuuluvad Euroopasse?

Miks osales Euroopa Parlamendi valimistel nii vähe noori? Kas Euroopal on tulevikku? Kui jah, siis tänapäeva noored on selle tuleviku loojad.

Pettumine poliitikas on eriti märgatav Euroopa noorte hulgas. Tundub, et poliitilistel liidritel puudub sageli visioon ja nad suhtuvad leigelt asjadesse, mis on elus tähtsad. Kord valituks osutunud, ei paista poliitilistel parteidel jätkuvat jõudu ilmselt vältimatus üleilmastumisprotsessis midagi muuta.

Sellele vaatamata on paljudel noortel ideaalid, visioonid ja kirg, mida väljendatakse erineval moel väljaspool ametlikke demokraatlikke struktuure. Kui noored näevad probleemi, tahavad nad midagi muuta. Tundub, et poliitikud ei ole võimelised reageerima. Kui inimesed tahavad tegutseda, siis millisel tasandil peaksid nad seda tegema? Kuidas saab kohalik noorteorganisatsioon mõjutada hiiglaslikke ülemaailmseid probleeme, millest räägitakse teleuudistes ja kirjutatakse internetis? Mida rohkem me kuuleme ülemaailmsetest sündmustest, seda rohkem peaksime seda seostama kohaliku eluga.

Euroopa võib siin sillaks olla. Kuna rahvusriikide tähtsus väheneb ja meie elud on üha enam seotud kogu maailmaga, saab Euroopa olla riikidevahelise suhtlemise ja tegevuse ruumiks. Noored teavad, et kuskil on suurem maailm ning et Euroopa pakub võimalusi selle uurimiseks, tundmaõppimiseks ja selles osalemiseks.

Euroopa ühinemine on ka ajalooliselt tähtis. Inimesed mäletavad, et Euroopa rahvad on olnud üksteise vaenlased sõdades, kus noori eurooplasi kutsuti üles tapma teisi noori eurooplasi. Lähiajaloo on näiteid tragöödiatest ja hävitustööst Euroopa idaosas. Euroopa kodanikuks olemise projekt on investeering tulevikku tagamaks, et meie lapsed ei peaks vaatama teisi noori eurooplasi läbi püssisihiku.

Praegune aeg on Euroopa jaoks ülioluline. Euroopa Liit on laienemas, lähemal ajal ühinevad meiega uued liikmesriigid**. Muutuste aeg toob kaasa nii võimalusi kui ohte. Suurenevad reisivõimalused ja tihenevad kontaktid teiste Euroopa noortega. On võimalik proovida elu erinevates kultuurides ja ühiskondades, et avardada silmaringi ja arendada endas oskust toime tulla erinevuste ja raskustega. Kuid mitmekesisemad võimalused tegutseda sügavamal kultuurilisel tasandil kätkevad endas ka ohte. Rahvusriikide jaoks võivad raskused tekkida ka suurema poliitilise blokiga ühinemises.

* Käesolevas käsiraamatus kasutatakse läbivalt eestikeelseid termineid „kodanikuks olemine” ja „kodakondsus”, mis on erineva sisulise tähendusega tõlked ingliskeelsest sõnast citizenship. Järgnevates peatükkides käsitletakse nende mõistete mitmeid erinevaid tähendusi ja arusaamu nendest, kuid selguse nimel olgu siinkohal ette rutates välja toodud nende peamine sisuline erinevus. Eestikeelse kasutuses viitab „kodakondsus” eelkõige riigi ja kodaniku vahelisele õiguslikule suhtele – õigus valimas käia, õigus riigipoolsele kaitsele, vastavad kohustused riigi ees jne. „Kodanikuks olemine” tähendab aga pigem kogukonna või ühiskonna liikmeks olekut (omades vastava riigi kodakondsust või mitte), kodanikuks olemisega seostuvad mõisted nagu vabatahtlik kodanikualgatus, kodanikeühendus, kodanikuühiskond jm. Kohati on kasutatud ka üldistatud vormis mõistet „kodanik”. Antud käsiraamatut tõlkides on mainitud mõistete kasutamisel lähtutud nende sisulisest tähendusest kontekstis. – Toim

** Käesolev T-Kit käsiraamat avaldati 2003. aasta maikuu, mil paljude Ida-Euroopa riikide liitumiseni Euroopa Liiduga oli veel jäänud 1 aasta. – Toim

Kõiki neid küsimusi käsitleb inimeste kasvatamine Euroopa kodanikuks olemise valdkonnas. Tuleb tagada, et vastastikusel austusel põhinev suhtumine toetaks Euroopa identiteedi arengut ning kaitseks meid diskrimineeriva natsionalismi leviku eest. Euroopa peaks olema koht, kus tegutsetakse vastavalt ühiste väärtushinnangutele, seda nii Euroopa siseselt kui ka teistega suheldes – igal pool, kus näeme takistusi.

See käsiraamat on mõeldud abiks noortega töötavatele inimestele Euroopa kodanikuks olemissiga seotud tegevuste korraldamisel. Materjal peaks olema vajalik inimestele, kes kasutavad Euroopa kodanikuks olemise mõistet noorsootöös ja/või organiseerivad Euroopa kodanikuks olemist käsitlevaid tegevusi. Materjale saab kasutada nii kohalikes kui ka rahvusvahelistes rühmades.

Autoritena paneme Teile suuri lootusi. Loodame, et Teie arvates on käesolev käsiraamat avatud ja mõtlemapanev. Me ei paku Teile valmislahendusi, Teil tuleb improviseerida. Soovime ergutada Teid mõtlema ja küsimusi esitama, äratada Teis uudishimu ja soovi rohkem teada saada ja katsetada. Loodame, et suudame pakkuda Teile raamistiku, mis aitab teed leida ja et Te kasutate neid teadmisi ka tegelikus elus.

See käsiraamat ei saa tegelikkuseks, kui Teie seda tegelikkuseks ei tee. Niisiis, lugege ja kasutage õpitut elus. Jätkake mõtlemist, siinsete materjalide kasutamist ja õppimist. Nagu ka Tallinn linn, ei saa see T-Kit käsiraamat kunagi valmis ...

Teie T-Kit käsiraamatu loojad

Miguel Angel García López,

Andreas Karsten,

Peter Merry,

Yael Ohana,

Alison Straker

Mida uut ja huvitavat sisaldab käesolev T-Kit käsiraamat? Käsiraamatul on kaks poolt – esiteks uurime Euroopa kodanikuks olemise mõistet ja selle praktikasse rakendamist ning teiseks püüame anda Teile Euroopa kodanikuõpetuse alaseid teoreetilisi ja praktilisi teadmisi. Kõik see on seotud noorsootööga Euroopas.

Alustuseks püüame anda Teile tervikliku ülevaate sellest, mida Euroopa kodanikuks olemise valdkonnas on ära tehtud. Siia kuuluvad:

- kodanikuks olemise ajalooline areng Euroopas alates Antiik-Kreekast kuni valgustusajani. Selgitame põhimõisteid, nende hulgas „rahvusriik“ ja „inimõigused“, ja anname ülevaate kodanikuks olemise arengust Euroopas alates 1940ndatest aastatest;
- anname kriitilise ülevaate tänapäeva käsitlustest, uurime kodakondsuse kui staatuse ja kodanikuks olemise kui identiteedi ja väärtushinnangute vahelisi pingeid ning tutvustame postmodernistlikke käsitlusi. Samuti võrdleme Euroopa Liidu ja Euroopa Nõukogu seisukohti antud valdkonnas;
- püüame heita pilgu tulevikku ja ennustada, kuidas mõjutavad Euroopa kodanikuks olemise arengut üleilmastumine, keskkonnakriisid, uued tehnoloogiad ja Euroopa Liidu laiendamine.

Seejärel tutvustame oma nägemust Euroopa kodanikuks olemisest kui dünaamilisest, komplekssest ja terviklikust mõistest. Lugesdes näete, et selle nägemuse alusel on kavandatud ja koostatud ka see käsiraamat.

Edasi liigume hariduse teemaderingi ning tutvustame Euroopa kodanikuõpetuse kaasaegseid käsitlusi – kuidas erinevad inimesed ja institutsioonid püüavad kaasata Euroopa elanikke –, loome seoseid meie seisukohtade ja muude käsitluste vahel; näitame, kuidas on omavahel seotud ideed ja tegelikkus. Peamised koolkonnad, mida tutvustame, on teineteist täiendavad individualistlik ja kommunitaarne koolkond. Seejärel vaatame, kuidas Euroopa Liit ja Euroopa Nõukogu püüavad kodanikke harida Euroopa kodanikuks olemise valdkonnas.

Järgmiseks jõuame praktilise tegevuse juurde. Otsustasime selle osa üles ehitada tavapärasest erinevalt. Et kõik praktilised tegevused leiavad aset kindlas kontekstis, siis selle asemel, et anda Teile lihtsalt meetodite kirjeldused, ajakava, materjalid ja juhised, räägime konkreetsetest näidetest ning sellest, milline on nende taust ja mis on mõne tegevuse edu taga. Meil on palju näiteid sellest, kuidas väga erinevad organisatsioonid on korraldanud kodaniku-alaseid tegevusi Euroopa erinevates osades.

Et aidata Teil otsustada, millised tegevused ja teooriad Teile sobivad ja kuidas Te saaksite neid enda jaoks kohandada või kuidas projekti või üritust kavandada, oleme välja töötanud raamistiku, milles me pakume välja mõned küsimused, mida Te võiksite endale esitada, ja probleemid, mille üle võiksite mõtiskleda. Aluseks on võetud meetod, mille puhul iga loodud programm võtab arvesse sihtrühma vajadusi ning selle paindlik rakendamine võimaldab arvestada ka uute tekkivate vajadustega.

Palun tutvuge taustateabega ning ärge andke järele kiusatusele kohe praktilise tegevuse juurde asuda. Materjal on loodud tervikliku tekstina ning enne meetoditele mõtlemist on kasulik teada tausta, millest lähtudes on meetodid koostatud.

Lõpetuseks, materjali lõpus on kasutatud allikate loetelu ja viited veebilehtedele, kust saate lisateavet.

Käesolevas käsiraamatus on ka läbivaid elemente. Erinevates kohtades näete **küsimärgiga tähistatud raamis küsimusi**, mille eesmärk on ergutada Teid mõtlema eelnevalt käsitletud teema üle. Lugesdes satume mõnikord transiseisundisse ning küsimused peaksid aitama seda vältida ning hoida vaimu värske, et suhtuda loetusse kriitiliselt. See on Brechti teatris kasutatud tehnika kirjalikus vormis!

Kust me pärit oleme? Euroopa ja kodanikuks olemise ajalugu

Läheme päris algusesse. Kust sai Euroopas alguse kodanikuks olemise mõiste ja kuidas on see sajandite jooksul kujunenud? Selles peatükis ei saa me anda Teile täielikku ülevaadet kodanikuks olemise ja Euroopa ajaloost, aga loodame selgitada, kust on saanud alguse mõned meie põhimõtted, traditsioonid ja intellektuaalne pärand. Loomulikult on meie seisukohad täiesti subjektiivsed. Kutsume Teid lühikesele reisile minevikku, et tutvuda suurte ideedega ja kuulsaate mõtlejatega, arutleda nende mõtete ja uskumuste üle ja kujundada oma arvamus nendest. Head reisi!

Kodanik antiikmaailmas

Arvatakse, et kodakondsuse idee sai alguse vanast Kreekast ja Roomast. Kui kuningate aeg mööda sai, tekkis idee kaasata vähemalt mõned elanikud seadusloomesse ja seaduste rakendamisse – siit hakkas idanema kaasaegse kodakondsuse mõiste. Kuid enamikes Antiik-Kreeka tillukestest linnriikidest oli ainult vabadel meessoost elanikel õigus riigijuhtimises sõna sekka öelda, mis tähendab, et kodanikud olid tegelikult vähemuses. Lapsi, naisi, orje ja võõramaalasi kodanikeks ei loetud. Roomlased kasutasid isegi kodaniku staatust „civitas“ privileegina, mida sai omandada ja ka kaotada.

Nagu näete, ei tähendanud kodanikuks olemine alati seda, et elati demokraatlikus ühiskonnas! Sellele vaatamata oli juba tol aja mõtlejaid, näiteks Kreeka filosoof Platon, kes olid veendunud, et demokraatia ei ole midagi muud kui kodanikuühiskonna kõige meeldivam vorm. Platon uskus ka, et tema „vabariik“ saab tekkida riigipöörde tulemusena. Ning ajalugu on tõestanud, et tal oli õigus!

Teine suur filosoof oli Aristoteles. Tema paljudel, juba 2300 aastat tagasi sündinud ideedel on siiani meie elus, mõtlemises ja tegutsemises oluline osa. Me kasutame sageli tsitaati „Tervik on alati suurem kui osade summa“, kuid vähesed teavad, et selle autor oli Aristoteles. Meie seisukohalt on tähtsam tema veendumus, et kogukonnad eksisteerivad, sest inimene tahab olla ja elada koos teistega. Aristoteles on kirja pannud ka selle, mis kehtib veel järgmised 2300 aastat: ta uskus, et hästikorraldatud haridus nii koolides kui ka väljaspool ametlike haridusasutusi loob ühiskondi, mille kodanikud soovivad enam kui lihtsalt ellu jääda poole – elada üheskoos ja tunda sotsiaalset vastutust. Kas pole hämmastav?

Võib-olla olete kuulnud ühest antiikmaailma nähtusest – Agorast. Agora oli antiikse Ateena keskus, kus kodanikud võtsid vastu otsuseid, pidasid arutelusid ja vahetasid kaupa. Agora oli Ateena kodanikuühiskonna süda ning see ühiskond põhines pigem kogukonnal ja kollektiivil kui üksikisikul.

Kui soovite antiikmaailmast rohkem teada, võite külastada järgmisi veebilehti:

<http://www.fordham.edu/halsall/ancient/asbook.html>

<http://ancienthistory.about.com/>

<http://plato.evansville.edu/public/burnet/>

<http://www.wsu.edu/~dee/GREECE/GREECE.HTM>

<http://www.wsu.edu/~dee/ROME/ROME.HTM>

<http://sophies-world.com/SophieText/aristotle.htm>

http://home.earthlink.net/~pdistan/howp_2.htm

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Kodaniku mõiste kaob – ja ilmub jälle

Keskaegse feodalismi ajal, mil käputäiele inimestele oli antud õigus valitseda enamust, kadusid nii kodaniku mõiste kui ka selle aluseks olnud ideed ja filosoofiad.

Alles 16. sajandi renessansi ajal ilmusid Euroopasse, esmajoones Itaalia linnriikidesse, järk-järgult jälle kodanikud. Kodanikuks sai teatud tingimustel. Enamikes linnades võisid kodanikeks saada linnakodanike järeltulijad. Näiteks Veneetsias tuli elada mittekodanikuna ja maksta makse 15 aastat, enne kui võis linna kodanikuks saada.

Lõplikult tõi kodaniku mõiste Euroopasse tagasi valgustusaeg.

Lisalugemist renessansiajast:

<http://www.historyguide.org/earlymod/lecture1c.html>

<http://www.oir.ucf.edu/wm/paint/glo/renaissance/>

<http://www.bartleby.com/65/ci/citystat.html>

<http://www.crs4.it/Ars/arshtml/arstitle.html>

Valgustusaeg Euroopas

Valgustusaeg oli 17. sajandi lõpu ja 18. sajandi liikumine Euroopas, mis hõlmas filosoofiat, kunsti, kirjandust ja muusikat ning ka ühiskonna-, kultuuri-, keele- ja poliitilisi teooriaid. Valgustusajal püüti näha endast kaugemale ning tunnetada maailma erinevalt, mis hõlmas ka kodaniku ja kodanikuks olemise tähendust. Üks põhimõtteid oli, et miski ei ole ette antud või ette määratud, kuid maailm on olemuselt ratsionaalne ning seda saab mõista ja kontrollida mõistuse abil. Selle põhjal ja inspireerituna Kreeka linnriikidest arendas Jean-Jacques Rousseau välja idee, et kõik kodanikud peaksid andma oma panuse poliitilistesse otsustesse isiklikule kasule mõtlemata.

„Valgustatud“ filosoofide ideedel oli suur mõju. Prantsuse revolutsioon samastas ennast valgustusaja ideedega, mis mõjutasid ka Ameerika Ühendriikide konstitutsiooni. Rousseau' ideed ei ole ka tänapäeval kuhugi kadunud. John F. Kennedy ütles peaaegu sada aastat hiljem: „Poliitiline tegevus on kodaniku tähtsaim kohustus“. Siia võiks lisada tsitaate paljudelt kuulsatelt inimestelt. Mõelge vaid, kui palju räägitakse iga päev telesaadetes, tänavatel ja töökohtades erinevatest valgustusaja ideedest.

Kahjuks ei ole siinkohal võimalik valgustusaja ideedesse süveneda, kuid Te võite lugeda Rousseau', Voltaire'i, Hume'i, Smithi ja paljude teiste suurte filosoofide ja nende mõtete kohta internetist:

<http://www.wsu.edu/~dee/ENLIGHT/ENLIGHT.HTM>

<http://mars.wnec.edu/~grempe/courses/wc2/lectures/enlightenment.html>

http://www.wsu.edu/~brians/hum_303/enlightenment.html

<http://europeanhistory.about.com/cs/enlightenment/>

http://home.earthlink.net/~pdistan/howp_7.html

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Liberaalne arusaam kodakondsusest

Liberaalne arusaam kodakondsusest tähendab, et igal kodanikul on teatud põhiõigused, kui nad jäävad lojaalseks oma riigile (mitte antud hetkel võimul olevale režiimile).

Üks esimesi ja mõjukamaid liberaalseid mõtlejaid oli inglise filosoof John Locke, kelle arvates riik eksisteerib oma kodanike jaoks ja nende õiguste ja vabaduste kaitseks. Inimeste ja valitsuse vahel sõlmitud sotsiaalse lepingu alusel on kodanikel õigus vabalt mõelda, uskuda, väljendada oma uskumusi, organiseeruda, töötada, osta ja müüa ning valida endale valitsus ja seda ka muuta (või isegi riigipöördega kukutada).

Üksikisiku vabadustega seotud ideede kõrval arutlesid mõned liberalistidest mõtlejad ka selle üle, milline on kollektiivi ja ühiskonna kui terviku roll. Näiteks šoti filosoof John Stuart Mill väitis, et esmatähtis on moraalne küpsus ning see on võimalik ainult juhul, kui kodanikud on kaasatud kollektiivsesse tegevusse koos teiste kodanikega või nende nimel. Vabadus saab täieliku tähenduse ainult siis, kui see on seotud selliste mõistetega nagu kollektiivne vastutus ja võrdsus, või nagu Hobhouse on öelnud: „Vabadusel ilma võrdsuseta on üllas nimi ja räpane tähendus“ (1911, lk 38). Vankumatu usk kõikide inimeste vahelisse võrdsusesse ulatub tagasi stoikute, umbes 300 aastat e.m.a. Ateenas alguse saanud filosoofilise koolkonna aega.

Neis kahest omavahel tihedalt seotud, kuid samal ajal selgelt eristatavast seisukohast said alguse kaks koolkonda. Mõlemad jagavad arvamust, et vabadus on ülimalt tähtis. Neid koolkondi nimetatakse liberaalseks individualismiks (varasem) ja liberaalseks kommunitaarsuseks ehk vabariikluseks (hilisem). Nagu näete, on sõna „liberaalne“ seotud enama kui ainult turumajandusega, kuigi tänapäeval piirdub liberalistliku liikumise tõlgendamine pahatihti just sellega!

Liberalismi juured ning ka valgustusaja ideed etendavad tänapäeva ühiskondades tähtsat rolli. Mõelge kasvõi sageli kasutatavale väitele, et kodanikuks saadakse, mitte ei sünnita. Teisisõnu, inimene peab kasvama demokraatlikus keskkonnas, et saada demokraatlikuks kodanikuks.

Mõned allikad, kust võite saada lisainformatsiooni liberalistliku liikumise kohta:

http://www.worldlib.org	http://www.utm.edu/research/iep//locke.htm
http://www.turnleft.com/liberal.html	http://www.utm.edu/research/iep/m/milljs.htm
http://www.lymec.org	http://www.britannica.com/heritage/article?content_id=1374

Revolutsioonid

Valgustusaja täielikult ratsionaalne maailmavaade sai aluseks paljudele arusaamadele sellest, kuidas ühiskonda mõjutada ja muuta. Ideed muutustest viivad muutuste nõudmiseni ja muutuste nõudmine on viinud revolutsioonideni, millest me kõik oleme kuulnud. Revolutsiooni peeti kõige tõhusamaks poliitiliste ja sotsiaalsete muutuste saavutamise vahendiks.

Prantsuse revolutsioon oli esimene suur revolutsioon, mille ulatus oli laiem ja tähendus sügavam (Inimese ja kodaniku õiguste deklaratsioon), kui sellele eelnenud Ameerika revolutsioonil. Ainult Venemaa 1917. aasta Oktoobrirevolutsioon, milles sündis tänapäeva kommunism, suudab tähtsusest võistelda sellega, mis juhtus Prantsusmaal 18. sajandi lõpus.

Tänapäeva vabariigile alusepanek, riigi ja kiriku range eraldamine, inimõiguste liikumise algus, kuulsa revolutsioonilise triaadi „Vabadus, võrdsus, vendlus“ sünd, esimese naisliikumise sütitamine – neist sotsiaalsetest revolutsioonidest on otseselt või kaudselt alguse saanud nii palju asju, et neid on võimatu siin üles lugeda. Selle asemel kutsume Teid avastusretkele, kus tutvustatakse neid ideid ja mõjusid - ja mis kõige tähtsam, inimesi, kes seisid nende taga!

http://www.britannica.com/history/euro/1/2_2.html	http://www.thehistorychannel.co.uk/classroom/gcse/rus2.htm
http://www.wsu.edu/~dee/REV/	http://www.bbc.co.uk/education/modern/russia/russifla.htm
http://chnm.gmu.edu/revolution/browse/texts/	http://revolution.h-net.msu.edu/
http://www.pbs.org/ktca/liberty/	http://www.historyplace.com/unitedstates/revolution/

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarendud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

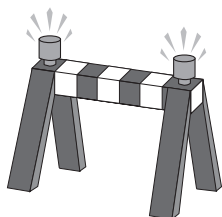
**Kodanikuks
olemise
stsenariumid –
näited projektidest**

? ?

Millises ülnimetatud koolkondadest
oleksite kõige meelsamini kodanik?

Millises ülnimetatud koolkondadest oleksite kõige meelsamini juht?

? ?

Valmistage iga koolkonna kohta inimkuju (kujunditeater), mis väljendaks kodanike, riigi ja teiste ühiskonnaliikmete vahelisi suhteid. Võrrelge kujutisi, otsige erinevusi ja arengu/progressi märke.

(kujunditeatrist lähemalt http://www.engage.nu/interact/Working_Methods/interactivetheatre.htm)

Nüüd, kui oleme tutvustanud Teile peamisi koolkondi, mille alusel on kujunenud tänapäevased arusaamad kodanikust, ja peamisi sündmusi, mis on toonud meid siia, kus oleme praegu, kutsume Teid tutvuma muude kodanikuga seotud mõistetega ja nende päritoluga. Ärge unustage, et need mõisted on sageli tihedalt seotud erinevate filosoofiliste liikumiste ja ajalooliste sündmustega ning me ei suuda alati kõiki seoseid välja tuua. Need mõisted, nagu ka kogu käesolev peatükk, on valitud ja neid käsitletakse subjektiivselt. Loodame, et see ergutab Teid edasi uurima ja mõtlema.

Rahvusriik

Rahvusriigi mõiste on eksisteerinud ainult viimased paarsada aastat, kuigi sageli kaldutakse arvama teisiti. Tegelikult ei ole ajalugu rahvusriikide ajalugu. Võiks isegi küsida, kas rahvusriigi mõiste ei ole midagi mööduvat. Üleilmastumine, Euroopa Liidu tugevnemine ja migratsioon on sundinud kunagi nii suletud rahvusriike avatumaks muutuma. Kui kaua rahvusriigid veel püsivad?

? ?

Milline on Teie arvates rahvusriik 20 aasta pärast?

? ?

Rahvusriikide ajaloona saab käsitleda ainult Euroopa uuemat ajalugu. Paljud Euroopa rahvused löid oma riigi alles 19. sajandil ning alles pärast seda sai riigis valitsevaks üks keel, loodi rahvuslik haridussüsteem ning hakati kasutama ühtse rahvuskultuuri sümboleid (näiteks lipp, hümn ja muud sümbolid).

Rahvused kujunevad enam-vähem juhuslikult ning neid saab lõhkuda ja ümber kujundada. Tuleb mees pidada, et rahvuse kujunemisel osa inimesi kaasatakse sellesse ja teised jäetakse välja ning peaaegu kunagi ei arvestata sellega, kellenä inimese ise end tunneb. Uurides Euroopa lõimumise protsessi ja migratsiooni käsitlevat arutelu, näete selgelt, mis on toimumas: määratledes, kes on ja kes ei ole Euroopa Liidu liige, loetakse osa inimesi omadeks ja teised jäetakse välja. Kas tunnete kedagi, kes tunneb end eurooplaseks, kuid ei ole Euroopa Liidu kodanik?

Kuigi kõikides riikides on selgelt määratletud, kes on nende kodanik ja kes mitte ning kellel on õigus saada kodanikuks ja kellel mitte, on selline määratlus erinev. Mõnes riigis määratakse kuulumus kodanike hulka vastavalt printsiibile *jus sanguinis* (ladina k „vereõigus“). See tähendab, et laps pärib oma isa või ema kodakondsuse. Teistes riikides rakendatakse *jus soli* reegleid (ladina k „kohaõigus“), mis tähendab, et kodakondsuse määrab sünnikoht. Need süsteemid vastanduvad teineteisele ja tavaliselt on tulemuseks kahekordne kodakondsus või kodakondsusetus (kodakondsuse kaotamine).

Paljudel põhjustel ei ole tänapäeva rahvusriigid enam need, mis nad varem olid — üksteisest sõltumatud selle sõna tugevaimas tähenduses. Otse vastupidi, rahvusriikide vastastikune sõltuvus kasvab ja tugevneb järjest kiiremini. Võtkem kasvõi valuuta euro, mis seob kahteist Euroopa rahvusriiki. Tegelikult on Euroopa Nõukogu esimene pärast Teist maailmasõda tehtud katse organiseerida ja tugevdada sellist vastastikust sõltuvust ning nagu liidu juubelil 1999. aastal näha oli, ka edukas katse. .../

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

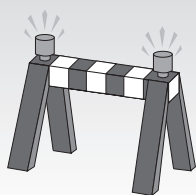
**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

/...

Euroopa Liit on järjekordne ja arenenum Euroopa riikide vastastikust sõltuvust reguleeriv mudel. Euroopa Liit on käinud pika tee algsest majanduslikust koostööst küpse liiduni, mis sarnaneb konföderatsioonile ning püüdleb enama poole. Esimest korda riikide ajaloos juhib Euroopa Liit eraldi seisvaid sõltumatuid riike riikideülel tasandil, tasakaalustades ühenduse ja riikide huve. Samuti tuleks endale teadvustada asjaolu, et riik ei ole enam ainus kollektiivse identiteedi väljendusvorm ega asu ka kõrgemal teistest enesemääratlemise vormidest.

Arutlege, millised on tänapäeva ühiskonna probleemid. Arutlege väikestes gruppides, kas neid probleeme tuleks lahendada kohalikul, riiklikul või rahvusvahelisel tasandil. Tutvustage oma arvamusi teistele ja võrrelge vastuseid. Arutlege otsustamise erinevate tasandite üle (lähimuspõhimõte). Rääkige Euroopa Liidu osast otsustamisel.

Euro ei olnud esimene ...

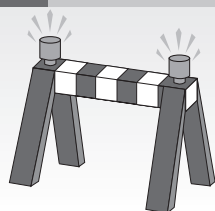
Kui 1. jaanuaril 2002. aastal võeti käibe euro, mis asendas korrakaheksa maailma suurimat vääringut, võis palju lugeda selle sündmuse ainulaadsusest, hetke erakordsusest ja kaheteistkümneme Euroopa riigi väljapaistvast saavutusest.

Aga vaadates tagasi rohkem kui tuhande aasta tagusesse aega Euroopa ajaloos leiame, et Euroopa ühisraha on juba käibel olnud. Umbes 750. aastal võttis frankide kuningas Pippin Lühike kasutusele hõbedenje, millest sai rohkem kui 500 aastaks Euroopa standardrahaühik.

Sarnaselt riikide ajalooga on ka Euroopa vääringute ajalugu imekspandavalt lühike. Ükski Euroopa rahaühikutest pole vanem kui 200 aastat. Saksa mark sai just enne euroga asendamist 50-aastaseks. Enamiku Euroopa vääringute elulugu on üllatavalt lühike, kuigi sageli tundub inimestele vastupidi. Kuidas on Teiega?

Kui kaua on Teie riigi ametlik valuuta (või enne euro kasutuselevõttu kehtinud valuuta) oma praegusel kujul olemas olnud?

Väideldge maailma ühisraha poolt ja vastu.

Inimõigused on vanemad, kui arvate...

Inimõiguste mõiste ulatub tagasi Antiik-Kreeka stoikute ja teiste väljaspool Euroopat eksisteerinud kultuuride aega. Esimene kirjalik hart, mis sisaldas põhilisi inimõigusi, koostati usutavasti Inglismaal, kui Inglismaa kuningas John kirjutas 13. sajandil alla Suurele Vabaduste Kirjale (Magna Charta Libertatum).

Renessansiajal tugines enamik mõtlejatest Antiik-Kreeka uskumusele, et kõik inimesed on võrdsed, ning järgneval 17. ja 18. sajandil tekkis põhiliste loomõiguste mõiste. Aga alles valgustusajal ja 19. sajandi lõpus toimunud revolutsioonide ajal sai inimõigustest (sünnipärased õigused, mis on inimestel lihtsalt seetõttu, et nad on inimolendid) poliitika osa.

1776. aasta Ameerika Iseseisvusdeklaratsioonis on öeldud, et „kõik inimesed on loodud võrdsetena, et Looja on neile andnud teatud võõrandamatud õigused, sealhulgas õiguse elule, vabadusele ja õnne-

.../

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

/...

taotlusele.“ Kahjuks ei laienenud need Ameerika Ühendriikide põhiseaduses sätestatud õigused orjadele ja naistele.

Prantsuse revolutsiooni tulemusena võeti 1788. aastal vastu Inimese ja kodaniku õiguste deklaratsioon, milles sarnaselt lseisvusdeklaratsioonile määratleti põhilised inimõigused.

Alles 1948. aastal, kui ÜRO võttis 10. detsembril ühehäälselt vastu Inimõiguste ülddeklaratsiooni, kuulutati inimõigused kehtivaks mitte ainult meeste, vaid kõikide inimeste suhtes.

Kas Te usute, et inimõigusi tuleks kohaldada samal viisil iga naise, mehe ja lapse suhtes? Kas inimesi peaks kohustama järgima Inimõiguste ülddeklaratsiooni? Mida teeksite inimestega, kes inimõigusi rikuvad?

Sellest ajast alates on maailmas vastu võetud mitmeid inimõigusi käsitlevaid seadusi. Tänu Euroopa Nõukogule on olemas Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse Euroopa konventsioon, mis kaitseb inimesi konventsiooniga ühinenud riikide territooriumidel. Konventsiooni täiendab Euroopa Inimõiguste Kohus, kuhu võivad pöörduda need, kelle inimõigusi on rikutud.

Inimõigustest võiks veel palju rääkida - piisavalt, et kirjutada eraldi raamat! Lugege inimõiguste ja inimõiguste alase hariduse kohta veebilehtedelt:

<http://www.coe.int/hre>

<http://www.un.org/Overview/rights.html>

<http://www.un.org/works/humanrights/humanrights1.html>

<http://www.echr.coe.int/http://conventions.coe.int/treaty/en/WhatYouWant.asp?NT=005>

Naised

Kuigi juba meie olemasolu algusest on naised moodustanud poole inimkonnast, on neid tihti eiratud. Juba mitu korda oleme tähelepanu juhtinud asjaolule, et üllad ja humaansed ideed, nagu näiteks võõrandamatute loomuõiguste olemasolu ja kaitsmine, kehtisid algul ainult meeste suhtes. Kui vaatate koolide ajalooõpikutesse, kui palju Te leiata sealt naisi? Pole saladus, et üheski riigis ei ole saavutatud täielikku naiste ja meeste võrdõiguslikkust – veel mitte. Kuid siiski on õigus küsida, kas ajaloos on üldse olnud mõjuvõimsaid naisi. Mõelge peatükile, mida just lugesite. Kas Teile meenub mõni naisenimi?

Vastab tõele, et meile teadaoleva ajaloo vältel on naised jäänud varju. Aga igapäevaelus on ainus asi, milles me kindlad saame olla, et ajalugu tehes ja ajalooramatutes on naistel olnud vähemtähtis roll.

Oleme koondanud siia internetileheküljed, kust võite lugeda naiste osast ajaloos ja nende praegusest olukorrast. Laske käia!

<http://www.un.org/womenwatch/>

<http://www.un.org/womenwatch/daw/>

<http://www.lkwidpl.org/wihohio/figures.htm>

<http://www.unifem.undp.org/>

<http://www.un-instraw.org/>

<http://www.ilo.org/public/english/bureau/gender/>

<http://www.feminist.org/>

Nüüd, kui olete tutvunud kodanikuks olemise arusaamade ja ajaloo põhitõdedega, jõuate järgmise peatüki juurde, milles tutvustame Teile uusimaid kodanikuks olemisega seotud arenguid ja arutelusid. Aga enne tahaksime anda Teile lühikese ülevaate Euroopa ajaloost pärast Teist maailmasõda, et saaksite (Euroopa) kodanikuks olemise ümber toimuvad vaidlused asetada õigesse konteksti. Niisiis...

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

19. september 1946

Oma kuulsas Zürichi Ülikoolis peetud kõnes kutsus Winston Churchill üles looma „Euroopa Ühendriike“. Tema arvates „[on tarvis] vahendit, mis muudaks olukorda ja teeks Euroopa mõne aasta jooksul sama vabaks ja õnnelikuks, nagu on praegu Šveits“.

16. aprill 1948

Luuakse Euroopa Majanduskoostöö Organisatsioon (OEEC), mille ülesandeks on Marshalli plaani koordineerimine. Marshalli plaan kuulutati välja 1947. aastal ja selle eesmärgiks oli Euroopa ülesehitamine ja majanduse elustamine. Praegu kannab organisatsioon nime Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon (OECD) ning sinna kuulub 30 riiki, kes on võtnud endale ülesandeks demokraatia ja turumajanduse arendamise. www.oecd.org

7.-11. mai 1948

Euroopa Ühtsuse Liikumiste Rahvusvahelise Komitee algatusel tuleb Hollandis Haagis kokku Euroopa Kongress. 800 delegaadiga kongressi juhatab Winston Churchill. Osalejad teevad ettepaneku luua Euroopa Nõuandev Kogu ja Euroopa Erinõukogu, kelle ülesandeks oleks Euroopa riikide poliitilise ja majandusliku lõimingu ettevalmistamine. Samuti tehakse ettepanek võtta vastu Inimõiguste harta ning luua selle järgimise tagamiseks Euroopa Kohus.

4. aprill 1949

Washingtonis kirjutasiid 12 riiki alla Põhja-Atlandi lepingule, luues sõjalise liidu, et vajadusel üksteist kaitsta. Praegu on organisatsioonil 19 liikmesriiki, tehakse tihedat koostööd Venemaaga ning 2004. aasta keskel suureneb NATO liikmete arv 26-ni.

www.nato.int

5. mai 1949

Kümme riiki kirjutavad Londonis alla Euroopa Nõukogu põhikirjale, lubades kaitsta inimõigusi, pluralistlikku demokraatiat ja õigusriigi põhimõtteid ning aidata kaasa demokraatliku stabiilsuse kindlustamisele Euroopas. Põhikiri jõustub sama aasta 5. augustil. Esimene nõuandva kogu istungjärk toimub Strasbourgis 1949. aasta septembris.

www.coe.int

9. mai 1950

Jean Monnet' ideedele tuginedes teeb Prantsusmaa välisminister Rober Schuman ettepaneku, et Prantsusmaa ja Saksamaa ühendaksid oma söe- ja terasevarud uudse organisatsiooni alla, millega saaksid liituda ka teised Euroopa riigid (Schumani deklaratsioon). Schumani plaaniga ühineb kuus riiki ning selle kiidab heaks Euroopa Nõukogu Assamblee.

18. aprill 1951

Kuuik (Belgia, Prantsusmaa, Saksamaa, Itaalia, Luxembourg, Holland) kirjutab alla Pariisi lepingule, millega luuakse Euroopa Söe- ja Terasühendus (ECSC), praeguse Euroopa Liidu (EL) tagasihoidlik eelkäija. 1952. aasta mais kirjutatakse alla ka Euroopa Kaitseühenduse (EDC) lepingule.

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

4. november 1950

Euroopa Nõukogu liikmesriigid kirjutavad Roomas alla Euroopa Inimõiguste konventsioonile, mis jõustub 3. septembril 1953. aastal ning milles on määratletud terve hulk põhiõigusi ja –vabadusi. Konventsiooniga kehtestati ka rahvusvaheline mehhanism, tagamaks, et kõik allakirjutanud pooled järgivad konventsiooni sätteid. Üks konventsiooniga loodud institutsioone on Euroopa Inimõiguste Kohus, mis asutati 1959. aastal Strasbourg'is.

<http://conventions.coe.int/treaty/en/WhatYouWant.asp?NT=005>

25. märts 1957

Kuuik (Belgia, Prantsusmaa, Saksamaa, Itaalia, Luxembourg, Holland) kirjutab alla Rooma lepingutele, millega luuakse Euroopa Majanduspiirkond (EEA) ja Euroopa Aatomienergiaühendus (EURATOM). Lepingud jõustuvad 1. jaanuaril 1958. aastal ja nad esindavad uut kvaliteeti Euroopa riikide vahelises majanduslikus ja poliitilises koostöös.

20.-21. juuli 1959

Seitse Euroopa Majanduskoostöö Organisatsiooni (OEEC) liikmesriiki, nimelt Austria, Taani, Norra, Portugal, Rootsi, Šveits ja Ühendkuningriik, otsustavad luua Euroopa Vabakaubandusühenduse (EFTA). Vabakaubanduse abil loodetakse saavutada kasv ja heaolu neis riikides. Seetõttu loodi EFTA algselt tasakaaluks aasta varem asutatud Euroopa Majanduspiirkonnale.

<http://www.efta.int/structure/main/index.html>

18. september 1959

Euroopa Nõukogu asutab Euroopa Inimõiguste konventsiooni alusel Strasbourg'is Euroopa Inimõiguste Kohtu, mis peab tagama kohustuste täitmise konventsiooniga ühinenud riikides.

<http://www.echr.coe.int>

13. august 1961

Püstitatakse Berliini müür.

18. oktoober 1961

Euroopa Nõukogu liikmesriigid kirjutavad Roomas alla Euroopa Sotsiaalharta, mis jõustub 26. veebruaril 1965. aastal. Sotsiaalharta, mille eesmärgiks on sotsiaalsete ja majanduslike õiguste kaitsmine, on kodaniku ja poliitilisi inimõigusi kaitsva Euroopa Inimõiguste konventsiooni paariline.

<http://www.humanrights.coe.int/cseweb/GB/index.htm>

1. juuli 1967

Kolme Euroopa ühenduse (EEA, EURATOM-i ja ECSC) institutsioonid ühendatakse.

1. jaanuar 1973

Taani, Ühendkuningriik ja Iirimaa ühinevad Euroopa ühendustega.

1. jaanuar 1981

Kreeka ühineb Euroopa ühendustega 10. liikmesriigina.

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

1. jaanuar 1986

Hispaania ja Portugal astuvad Euroopa ühenduste liikmeks.

6. juuli 1989

Mihhail Gorbatšov pöördub Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee poole uue desarmeerimissettepanekuga. See ettepanek muudab Ida ja Lääne vahelisi suhteid ning rõhutab Euroopa Nõukogu tähtsust rahu ja stabiilsuse tagamisel Euroopas.

9. november 1989

Berliini müüri langemine. Nõukogude Liit laguneb. Vaclav Havel on nimetanud 1989. aasta sündmuse „tagasipöördumiseks Euroopasse“ ja nii see tõesti oli: tagasipöördumine Euroopasse, uute ülesannete püstitamine Euroopa ja rahvusvahelistele organisatsioonidele, olgu see siis EL, Euroopa Nõukogu, NATO, OECD või EFTA. Esmakordselt pärast Teise maailmasõja lõppu oli kogu Euroopas võimalik tagada ja toetada demokraatlikku stabiilsust, nüüd juba Atlandi ookeanist Venemaa ja Jaapani piirini.

<http://www.historyguide.org/europe/lecture16.html>

7. veebruar 1992

Maastrichtis kirjutatakse alla Euroopa Liidu lepingule, mida tuntakse ka Maastrichti lepinguna. Leping jõustub 1. novembril 1993. aastal ja sellega asutatakse Euroopa Liit poliitilise liiduna. Samas luuakse ka Euroopa Ühisturg.

www.europa.eu.int

8.-9. oktoober 1993

Esimene Euroopa Nõukogu liikmesriikide riigipeade ja valitsusjuhtide tippkohtumine Viinis võtab vastu deklaratsiooni, milles kiidetakse heaks suund laienemisele ning määratakse uued poliitilised prioriteedid, et kaitsta vähemusi ja võidelda rassismi, ksenofoobia ja sallimatuse vastu kõigis nende avaldumisvormides.

1. jaanuar 1995

Austria, Soome ja Rootsi ühinevad Euroopa Liiduga.

28. veebruar 1996

Vene Föderatsioon saab Euroopa Nõukogu liikmeks, muutes organisatsiooni täielikult üle-euroopaliseks.

25. jaanuar 2001

Armeenia ja Aserbaidžaan ühinevad Euroopa Nõukoguga, kuhu kuulub nüüd 43 riiki.

1. jaanuar 2002

Kaheteistkümnes Euroopa Liidu liikmesriigis saab ametlikuks vääringuks euro. Euro käibelevõtmine viib rahvusriikidevahelise koostöö uuele tasandile.

<http://europa.eu.int/euro/html/entry.html>

24. aprill 2002

Bosnia ja Hertsegoviina ühinevad Euroopa Nõukoguga, nüüd on organisatsioonis 44 liikmesriiki.

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

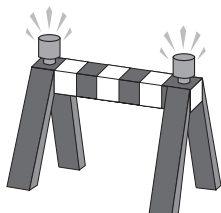
**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Mis on kõige tähtsam Teie eluajal toimunud sündmus,
mis on mõjutanud Teie rolli kodanikuna?

Kodanike autobiograafiate võrdlemine –
igaüks joonistab oma elujoone ja märgib
sellele võtmesündmused, mis on mõjutanud tema kujunemist
aktiivseks kodanikuks. Võrrelge ja arutlege.

Nüüd siis teate kõike algusest kuni tänapäevani! Olete lugenud sellest, kust sai alguse kodaniku mõiste ja kuidas see on läbi sajandite arenenud. Olete uurinud kodanikuks olemisega seotud arusaamu, mis aitavad Teil näha käimasolevaid vaidlusi teise nurga alt. Olete meelde tuletanud Teiste maailmasõjajärgse Euroopa ajaloo. On saabunud aeg tutvuda Euroopa kodanikuks olemise ümber toimuvate uute väitluste ja arengutega. Lugege ja nautige!

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Kodaniku tagasitulek kaasaegsed kodanikukäsitlused

Kodanikuks olemine – populaarne sõnapaar

Käsiraamat, mida Te praegu loete, on ainult üks paljudest tõenditest, et arusaam kodakondsusest – kodanike ja riigi vahelistest suhetest – on laienenud ning kodanikuks olemise mõiste on muutumas nähtavamaks.

Heaks näiteks on märkimisväärne vastuste arv interneti otsingumootoris Google inglisekeelsele päringule „European citizenship“ – umbes 9280! Kui sisestate päringuribale inglisekeelse sõna „citizenship“, on tulemuseks 1 560 000 vastust (www.google.co.uk, 10. märts 2002)*. Kõik need veebilehed on loodud toimunud konverentside, avaldatud publikatsioonide, peetud kõnede, läbiviidud uuringute, avaldatud raamatute ja läbiviidud arutelude otsese või kaudse tulemusena ning neid tekib juurde imetlusväärse kiirusega.

Jälgides kodanikuks olemist puudutavaid väitlusi, lugedes avaldatud materjale ja uurides erinevaid veebilehti torkab esimese asjana silma, kui erinevalt mõisteid „kodakondsus/kodanikuks olemine“ kasutatakse ja kui erinevalt seda mõistetakse. Rob Gilbert kirjeldab kodanikuks olemist kui „laiaulatuslikku ja kompleksset mõistet, mille üle vaieldakse palju“ (1996, lk 46).

Püüdes laiendada jäika arusaama kodakondsusest kui rahvusriigiga seotud õiguslikust staatuses, on enamik kaasaegsetest kodanikuks olemise mõistetest tihedalt seotud kodanikuühiskonna mõistega. Seetõttu on meie arvates vajalik kirjeldada mõlema mõiste (kodanikuriik ja kodanikuühiskond) vaieldamatut olemust ja tõsta esile nende ühiseid jooni, enne kui tutvustame Teile mõningaid peamisi praegu arutluse all olevaid käsitlusi.

Kaasaegne kodanikuks olemine – enam kui riigi poolt antud staatus

“Te saate passi, Te võite valida, Teil on õigus riigi kaitsele.”

Üks paljudest viisidest kirjeldada, kuidas mõisteti kodanikuks olemist veel hiljuti, on järgmine: kodakondsus on kodanike ja riigi vaheline otsene suhe, milles on selgelt määratletud kummagi poole õigused ja kohustused.

1960ndate aastate lõpus ja 1970ndate alguses hakati sellist kodakondsuse mõistet vaidlustama ning erinevates suundades edasi arendama. Järgmised määratlused iseloomustavad seda arengut ja viitavad sellele, et kodanikuks olemise mõiste muutus avatumaks ja seda hakati seostama tunnete, moraali ja kuuluvustundega.

“Kodanikuks olemine on moraalikoodeksi, s.t reeglite, mis arvestavad teiste huvisid, praktikasse rakendamine isikliku enesearengu ja vabatahtliku koostöö alusel, mitte riigivõimu sekkumise ja karistuse hirmus!”

(Hayek, 1967)

“Kodakondsus antakse kõigile kogukonna täisliikmetele. Kõigil, kellel on kodaniku staatus, on võrdsed selle staatusega neile antud õigused ja kohustused. Ei ole olemas ühtseid põhimõtteid, mis neid õigusi ja kohustusi määratleksid, kuid ühiskonnad, kus kodanikuteema on arenemisjärgus, loovad kodanikuks olemise ideaalse kuvandi... Kodanikuks olemine nõuab ühise tsivilisatsiooni lojaalsusel põhinevat kogukonda kuulumise tunnet. See on vabade inimeste lojaalsus, kellele on antud õigused ja keda kaitseb ühine seadus!”

(Marshall, 1973)

1990ndatel aastatel arendati kodanikuks olemise mõistet veelgi edasi ning loodi „mitmemõttelise kodanikuks olemise“ mõiste, mis ühendas kodakondsuse ja identiteedi. Nii püüti reageerida uutele nähtustele, nagu näiteks Euroopa lõimimine, üleilmastumine, migratsioon ja nende

* 19. aprillil 2005 esines sama otsinguportaali kaudu „European citizenship“ vasteid 70 200 ning „citizenship“ vasteid 28 800 000. – Toim

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

poliitilised, sotsiaalsed, kultuurilised ja ökoloogilised tagajärjed. Loodetavasti aitab valik sellest ajajärgust pärit määratlusi Teil neid arenguid mõista:

“Kodanikuks olemine on rahumeelne liikumine läbi dialoogil põhineva avaliku valdkonna.”

(Habermas, 1994)

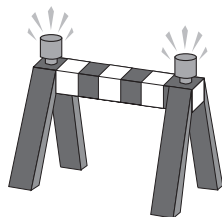
“Kodanikuks olemine ei ole lihtsalt teatud staatus, mille määravad ära õigused ja kohustused. See on ka identiteet, poliitilisse kogukonda kuulumise väljendus.”

(Kymlicka ja Norman, 1995)

“Kodanikuks olemine on kompleksne ja mitmemõõtmeline mõiste. See hõlmab õiguslikke, kultuurilisi, sotsiaalseid ja poliitilisi elemente ning annab kodanikele selgelt määratletud õigused ja kohustused, identiteedi ja ühiskondlikud sidemed.”

(Ichilov, 1998)

“Kodanikuks olemine on indiviidide aktiivne osalemine ühiskonnas, kus neil on õigused ja kohustused ja võimalus mõjutada poliitikat. Seetõttu on kodanikuks olemine midagi enam kui poliitiline ja õiguslik staatus. See on ka ühiskondlik roll.” (Cesar Birzea Euroopa Komisjoni ja Euroopa Nõukogu koostöös korraldatud teisel Euroopa kodaniku pilootkursusel juunis 2002)

Viige ülaltoodud tsitaate kasutades läbi väiteharjutus. Keegi loeb tsitaadid ette ja inimesed liiguvad ruumi erinevatesse osadesse vastavalt sellele, kas nad nõustuvad väitega või mitte. Seejärel palutakse neil selgitada, miks nad nõustuvad või miks mitte ja kui kellegi seisukoht neid veenab, siis muuta oma kohta ruumis. Oluline on tagasiside peale ülesande läbiviimist, et inimesed saaksid rääkida, kuidas nad end tegevuse ajal tundsid (aga mitte selleks, et alustada uut vaidlust, mis võib ka kergesti juhtuda).

Tegevuse käigus kogutud määratlused ei ole ainuõiged ega lõplikud ning peaksid lihtsalt andma Teile ettekujutuse sellest, kui erinevalt tõlgendati ja praegugi tõlgendatakse mõisteid „kodanik/kodakondsus/kodanikuks olemine“ ja kuidas arusaamad ja mõiste ise on viimastel aastatel muutunud ja arenenud. Peale selle aitavad määratlused näha erinevate kodanikuks olemise mõistete ja tõlgenduste vahelisi sarnasusi.

? ?	<p>Mis on Teie arvates tähtsam (hinnake skaalal 1-st 4-ni)?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kodanikuõiguste olemasolu (näiteks valimisõigus) • Tunne, et olete seotud oma kogukonnaga • Eneseusk ja kõikide inimeste austamine • Praktiliste oskuste ja võimete olemasolu poliitikas ja/või kodaniku-ühiskonnas osalemiseks 	? ?
-----	--	-----

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Ühised elemendid

Üks kõikide kodanikuks olemise definitsioonide ühine element on kogukonda kuulumise küsimus. Kogukonda võib määratleda erinevate elementide kaudu, näiteks ühine moraalikoodeks, ühesugused õigused ja kohustused, lojaalsus ühise tsivilisatsiooni suhtes, identiteedi tunnetamine.

Geograafiliselt määratletakse kogukonda tavaliselt kahel põhitasandil, eristades kohalikku kogukonda, kus inimene elab, ja riiki, mille kodanik inimene on. Need kaks tasandit ei välista teineteist, kuid sõltuvalt kontseptsioonist ja/või määratlustest võib rõhuasetus olla pigem ühel või teisel tasandil (Audigier, 2000, lk 17).

Teine ühine joon seisneb selles, et kodanikuks olemine eksisteerib alati avalikus ja demokraatlikus ruumis, kus kodanikel on võrdsed õigused ja kohustused. Neid õigusi kasutatakse ja kohustusi täidetakse teiste kodanike õigusi arvestades ja eeldades, et ka nemad täidavad oma kohustusi.

Erinevad mõisted ja kontekstid

Ühiste põhimõistete kõrval on olemas ka üsna palju mõistelisi erinevusi. Sageli eristatakse neid „kodanikuks olemise“ juurde käiva omadussõna abil. Üheks näiteks on „demokraatlik kodanikuks olemine“, mida propageerib Euroopa Nõukogu. Omadussõna „demokraatlik“ rõhutab veendumust, et kodanikuks olemine peab põhinema demokraatlikel põhimõtetel ja teatud väärtushinnangutel, näiteks pluralism, inimväärikuse austamine ja õigusriigi põhimõtete järgimine.

Ülalnimetatud elementide kõrval, mis aitavad võrrelda, analüüsida, struktureerida ja eristada kodanikuks olemise erinevaid mõisteid, on ka mitmeid komponente, mis tunduvad juhuslikena, kui neid ei vaadelda kindlas kontekstis, mille tarvis kodanikuks olemise mudel on loodud ja mida kasutatakse. Lisand „Euroopa“ viitab näiteks nii territooriumile kui ka teatud identiteedile, kuuluvustundele ja kultuurilistele õigustele. Sõna täpne tähendus selgub alles kindlas kontekstis, näiteks poliitiline eesmärk, institutsiooniline raamistik ja/või idee ajalooline areng.

Kodanikuühiskond – mis see on?

Nagu juba mainisime, on arusaam kodakondsusest/kodanikuks olemisest arenenud puhtalt õiguslikust kodaniku staatusest mõisteni, mis hõlmab mitmemõõtmelisi suhteid kodanike ja riigi, kodanike ja kogukonna ning kodanike endi vahel. Tänapäeval tähendab „kodanikuks olemine“ tunduvalt enam kui lihtsalt õiguslik suhe ja on muuhulgas seotud isikliku kuuluvustundega, näiteks tundega, et kuulute teatud kogukonda, mida Te saate ise kujundada ja mõjutada. Kõige tähtsam on või selleks saab kodanikuühiskond.

Kodanikuühiskonda on püütud korduvalt määratleda. Kõik kasutavad seda väljendit, kuid mitte alati ei mõelda seda terminit kasutades ühte ja sama. Kuigi termin on olnud olemas juba kaua aega, on ta saanud populaarseks alles viimase paarikümne aasta jooksul. Kahe kümnendi jooksul oleme näinud ja kogenud seda, mida Forbrig (2000) kirjeldab nii termini kui ka kodanikuühiskonna mõiste „imetlusväärse taassünnina“ erinevates Euroopa osades.

Termini „kodanikuühiskond“ löid Šoti valgustusaja filosoofid, nende hulgas Adam Smith ja David Hume, ja esialgu iseloomustas see ühiskonda kui tervikut, mis ei tarvitsenud tähendada demokraatiat (Wimberley, 1999, lk 1).

Hilisemates käsitlusviisides piirdus kodanikuühiskond riigiväliste ühiskondlike struktuuridega või teisisõnu, kodanikuühiskond oli lihtsustatult ühiskond, mis ei hõlmanud riiki.

Kolmas ja tänapäeval kõige levinum käsitlusviis näeb kodanikuühiskonda kui valitsusväliste organisatsioonide ja liitude (eriti vabatahtlike) valdkonda ja on seetõttu väga lähedal mõistele „kolmandale sektor“.

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksõpetused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Enamik kaasaegseid määratlusi ja väitlusi viitab kolmandale seisukohale ning peamiselt vaieldakse selle üle, kas religiooni, majandust ja/või perekonda peaks käsitlema kodanikuühiskonna osana või mitte (Bahmueller, 2000, lk 1).

Üldtunnustatud sotsioloogiline kodanikuühiskonna määratlus on järgmine:

“Kodanikuühiskonda saab määratleda kui iseorganiseerunud vahendusrühmade kogumit või süsteemi, mis:

- (1) on suhteliselt sõltumatu nii avalikust võimust kui ka eratootmisüksustest, st ettevõtetest või perekondadest;
- (2) on võimeline kavandama ja läbi viima kollektiivseid tegevusi oma huvide või sihtide kaitsmiseks ja edendamiseks;
- (3) ei soovi asendada riigiameteid või eraettevõtjaid ega võtta endale riigi kui terviku juhtimise vastutust; ja
- (4) nõustub tegutsema ettemääratud viisakusreegleid järgides, st vastastikuse austuse põhimõtetel.”

(Schmitter, 1997, lk 240)

Sõltumata konkreetsest sõnastusest, millel diskussioon põhineb, algab enamik väitlusi samalt põhieelduselt: ühiskond on liikvel. Rahvusriik, kunagi hermeetiliselt suletud struktuur, on muutunud avatuks. Ei ole teada, mis temast tulevikus saab, kuid kindel on see, et tekib midagi uut (Lauritzen, 1998).

?

Milline on Teie roll kodanikuühiskonnas?
Millise ülaltoodud kirjeldusega sobib see kõige paremini?

?

Euroopa Liit ja Euroopa Nõukogu ning lähenemisviis kodanikuteemale

Käesolev T-Kit käsiraamat ei saa ja ei püüagi kirjeldada kõike, mida Euroopa Liit ja Euroopa Nõukogu on teinud seoses Euroopa kodanikuteemaga. Saame välja tuua selles mõned antud kontekstis huvipakkuvad tahud.

Üks neist on asjaolu, et ei Euroopa Nõukogu ega Euroopa Liidu asutamislepingutes pole mainitud sõnu „kodakondsus/kodanikuks olemine“ ja „kodanik“. Tänapäeval panevad mõlemad institutsioonid suurt rõhku kodakondsuse/kodanikuks olemise mõistele, olgu tegemist siis Euroopa kodakondsusega või aktiivse ja/või demokraatliku kodanikuks olemisega.

Käesoleva peatüki algus viitab sellele, et need kaks institutsiooni ei ole ainsad, kes taotlevad „kodaniku tagasitulekut“. Otse vastupidi, survet avaldatakse kõikidest külgedest. Kas seetõttu, et paljude inimeste väitel on demokraatia ohus, sest valimisaktiivsus langeb pidevalt ja ka muul moel ühiskonnaelus osalemine väheneb? Või seetõttu, et heaoluühiskond tuleb asendada aktiivsete kodanike ja kodanikuühiskonnaga, et säilitada sotsiaalne ühtekuuluvus? Või on see lihtsalt järjekordne mõttetu sõnakampania, mille eesmärk on valitsusvälistele organisatsioonidele tegevuse leidmine?

Käesolevas kirjutises ei suuda me neile küsimustele põhjalikke vastuseid leida. Arvamused on sama erinevad kui meie lugejadki. Usume, et kodanikuks olemise mõiste taga peitub rohkem kui lihtsalt reageering pettumusele poliitikas. Tsiteerides professor François Audigier'd: „Me ei tohiks pidada „kodaniku tagasitulekut“, st üleskutset algatusel, lähisusel ja vastutusel põhinevale kodanikuks olemisele, riigivõimu ja demokraatlike poliitiliste institutsioonide kriisi positiivseks tulemuseks.“ (Audigier, 2000, lk 14)

Huvitav erinevus kahe institutsiooni käsitluses on see, et Euroopa Liit seab kodakondsusele selged ja ranged tingimused: Euroopa Liidu kodanik võib olla ainult see, kellel on mõne liikmesriigi kodakondsus. **Euroopa inimõiguste konventsioon** aga kaitseb kõiki konventsiooniga hõlmatud piirkonnas viibivaid inimesi, sõltumata nende kodakondsusest. Sellele vaatamata räägivad paljud Euroopa Liidu poliitikud „Euroopa kodakondsusest“, mõeldes selle all lihtsalt

Euroopa inimõiguste konventsioon
(vt lk 28)

Euroopa Liidus elava isiku õiguslikku kodakondsust. Euroopa kodanikuks olemine, vähemalt selle käsiraamatu mõistes, hõlmab aga palju enam kui see piiratud ja välistav arusaam.

Noortele suunatud programmides võib täheldada veel ühte erinevust. Kahe ülalnimetatud institutsiooni vastused küsimusele „Me lõime Euroopa, kuid kuidas loome eurooplased?“ on üsnagi erinevad. Kuigi mõlemad usuvad, et ütlus „Inimeseks sünnitakse, kodanikuks saadakse“ vastab tõele, püüab Euroopa Liit tuua Euroopat tema kodanikele lähemale isikliku kultuuridevahelise kogemuse, vabatahtliku tegevuse ja vahetu noortega suhtlemise abil (Euroopa Komisjon, 2001, lk 17), Euroopa Nõukogu aga toetub kollektiivsele kultuuridevahelisele kogemusele, kultuuri-devaheliste erinevuste õppimisele kaitstud õpikeskkondades, kordamisele ja lumepalliefektile.

Erinevustele ja käsitlusviiside mitmekesisusele vaatamata jagavad mõlemad institutsioonid ühte peamist veendumust – vähemalt, mis puudutab noori: Euroopa identiteeti saab määratleda ainult ühiste väärtushinnangute kogumi abil. Selline käsitlusviis kutsus üles üksmeelele, mitte oma arvamuse läbisurumisele. See veendumus kajastub erinevates Euroopa Nõukogu määrustes, noorteorganisatsioonide tegevuskavades ja ka Euroopa Liidu dokumentides, näiteks komisjoni avaldatud noortepoliitika Valges Raamatus, kus Euroopat nimetatakse „demokraatlike väärtuste eest võitlejaks“ (Euroopa Komisjon, 2001, lk 52). Seetõttu on loogiline, et kaks Euroopa institutsiooni on loonud ühiste veendumustele toetuva partnerluse, et ühendada oma kogemused ja jõud Euroopa kodanikutemaatika propageerimiseks. Selline koostöö oleks teretulnud kõikides valdkondades, kuid piirdub kahjuks senini vaid noorsootööga.

Millal Te viimati kuulsite Euroopa Liidu või Euroopa Nõukogu tegevustest seoses Euroopa kodanikutemaatikaga? Millisel Euroopa kodaniku käsitlusviisil nende sõnum põhines?

Viimased arengud

Pole kahtlust, et ühiskond muutub ning seda mõjutavad erinevad tegurid, mida sageli seostatakse **post-modernismiga**. See avaldub erinevates suundumustes, nagu näiteks

- tänu uutele info- ja sidetehnoloogiatele toimunud inforevolutsioon;
- põhjanev muutus tootmises ja teadmiste kasutamises;
- identiteeditunnetuse nihkumine suunas, kus pööratakse varasemast suuremat tähelepanu ühiste huvidele ja väärtushinnangutele;
- muutus poliitika olemuses ja selles, kuidas kodanikud osalevad poliitilistes protsessides.

Kõik see on oluliselt mõjutanud kodanikuks olemist (ja kodanikuks olemisega seotud haridust ning koolitust). Kuigi nende olemasolu ei vaidlustata, on arvamused võimalikest tagajärgedest väga erinevad.

Kuidas Teie arvates ülaltoodud tegurid mõjutavad kodanikuks olemist?

Mõned inimesed väidavad, et identiteedi mõiste peab jääma ja jääbki kodanikuks olemise tuumaks, kuid see tuleb eraldada rahvusriigist ja laiendada erinevatele geograafilistele tasanditele, kohalikust ülemaailmseni. (Gilbert, 1992, lk 58).

Teised on veendunud, et traditsiooniline kodaniku mõiste on post-modernistlikus ühiskonnas kadumas. Nad arvavad, et on tarvis uut alust, millelt arendada uus kodanikuks olemise vorm (Gilbert, 1992, lk 59).

Veel üks ühiskonna postmodernistlike suundumuste suhtes üsna pessimistlik teooria väidab, et mõningad „postmodernistlikud arengud pakuvad iseenesest kodanikuks olemisele uusi võimalusi“ (Gilbert, 1992, lk 60).

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Euroopa ja kodanikuks olemise ajalugu

kaasaegsed kodanikukäsitlused

Tulevikuarengud

Meie mõisteline raamistik

Euroopa kodanikuõpetuse kaasaegsed käsitlused

Meie nägemus Euroopa kodanikuõpetusest

Kodanikuks olemise stsenaariumid – näited projektidest

Euroopa tasandil toimuv väitlus on suhteliselt pikka aega järginud seisukohta, et identiteet on kodanikuks olemise põhiolemus ja seda nii kohalikul kui ka ülemaailmsel tasandil. Institutsioonid ei ole ainsad, kes pooldavad Euroopa kodanikuks olemist, milles Euroopa tahk täiendab teisi elemente. Kodanikuühiskonna organisatsioonid väidavad, et „Euroopa lõimingu edendamine nõuab Euroopa kodaniku mõiste praktikasse viimist” (Euroopa Noortefoorum, 2001, lk 1).

Kuigi mööndes, et identiteedi mõiste tuleb eraldada rahvusriigist ning et seda tuleb laiendada, pooldab üha rohkem inimesi pigem ühiste väärtushinnangutele kui geograafilistele piirkondadele toetumist. Igaüks, kes jagab neid väärtushinnanguid, on Euroopa kodanik „ja ta võib seda olla nii Moskvas kui Kairos, nii Ateenas kui Castrop Rauxelis.” (Lauritzen, 1998, lk 5).

Kodakondsuse mõiste tõlgendustele on rajatud mitmeid teooriaid selle kohta, mis juhtub mõistega tulevikus.

- Kas rahvusriik jääb minevikku?
- Kas kodanikud pöörduvad rahvusriigi asemel väärtushinnangute poole?
- Kas kodakondsuse mõistel on üldse tulevikku?

Järgmises peatükis tutvustame mõningaid vastuseid neile küsimustele ning need vastused ei ole täielikud ega lõplikud, pigem on need näited arvamuste ja teooriate mitmekesisusest.

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

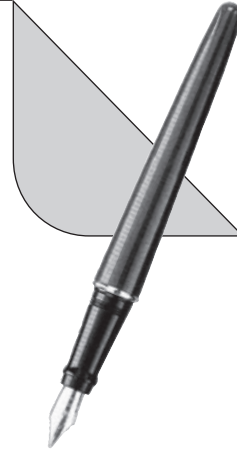
**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenariumid –
näited projektidest**

Postmodernistlik ühiskond

Alljärgnev on tsitaat doktor Grenzi raamatust „Postmodernismi aabits“, mis loodetavasti aitab Teil mõista, mida tähendab postmodernistlik ühiskond. “Postmodernism viitab intellektuaalsele meelelaadile ja kultuuriväljendustele, mis muutuvad kaasaegses ühiskonnas üha domineerivamaks. Need väljendused seavad kahtluse alla kaasaegsete hoiakute keskmeks olevad ideed, põhimõtted ja väärtused. Postmodernsus aga viitab ajastule, milles elame, ajale, mil meie ühiskonda kujundab postmodernistlik maailmavaade. Omadussõna postmodernistlik viitab hoiakutele ja nende tulemustele, mis väljenduvad kultuuriväljenduse vahendites. Seega on meil postmodernistlik arhitektuur, kunst ja teater. Postmodernsus on ajastu, milles valitsevad postmodernistlikud ideed, hoiakud ja väärtushinnangud ja kultuuri näo kujundab postmodernismi meelelaad. See on postmodernistliku ühiskonna ajastu.”

Postmodernism – www.counterbalance.org avaldatud tekstil põhinev määratlus

Üldine ja laialtlevitatud termin, mida kasutatakse kirjanduses, kunstis, filosoofias, arhitektuuris, ilukirjanduses ja kultuuri- ning kirjanduskriitikas. Üldiselt on postmodernism reaktsioon teaduslike või objektiivsete tegelikkuse seletamise katsete eeldatavale paikapidavusele. Postmodernism suhtub skeptiliselt seletustesse, mis väidetavalt kehtivad kõikide rühmade, kultuuride, kommete või rasside puhul, ning keskendub pigem iga üksikisiku suhtelisele tööle. Postmodernistlikus käsitluses on tähtsaim tõlgendus, tegelikkus toimib ainult selle kaudu, kuidas me tõlgendame seda, mida maailm meie jaoks isiklikult tähendab. Postmodernism toetub pigem konkreetsele kogemusele kui abstraktsetele põhimõtetele ning on veendunud, et igaühe isiklik kogemus on pigem ekslik ja suhteline kui kindel ja kõikehõlmav.

Postmodernism on „järgnev“, sest ta eitab üldtõdede olemasolu ning ei usu, et on olemas teaduslik, filosoofiline või religioosne tõde, mille abil saab kõike seletada ning see on kaasaegse mõtlemise üks omadusi. Postmodernistliku seisukoha paradoks seisneb selles, et kõigesse skeptiliselt suhtudes vaidlustatakse isegi postmodernismi põhimõtteid. Postmodernism räägib iseendale vastu, väites, et pole olemas üldisi tõdesid, välja arvatud loomulikult postmodernismi üldtõde.

Meeles tuleks pidada seda, et postmodernismi üks iseloomulikke jooni on see, et postmodernism esineb mitmel erineval kujul ja termin „postmodernism“ hõlmab paljusid erinevaid teooriaid. Paljud arvavad, et ei ole võimalik ning on isegi ohtlik toetuda ainult ühele postmodernismi määratlusele, kuid kindlalt on olemas teatud põhielemendid. Üks neist on mitmekesisus. Postmodernism hõlmab suure osa kultuuride paljususe teooriast ning enamikes valdkondades rõhutatakse paljude, mitte väheste arvamust. Sageli vastandavad postmodernistlikud autorid ennast modernismile, st postmodernismis ei ole üksikuid suuri mõtlejaid, kes töötavad eralduses ja loovad „surematuid šedöövreid“, ei eristata kõrgkultuuri ja madalkultuuri, ei ole olemas üldist tõde, mida kõik püüavad leida (võib-olla seetõttu ei ole ka üldist arusaama sellest, mis on postmodernism) ja seetõttu ei ole ühte kindlat universumit.

Probleemiks on aga kalduvus kõike lõhkuda, muuta kõik suhteliseks ja eitada ühiseid väärtushinnanguid ning inimeste moraalsel vastutust, nii et ei ole olemas õiget ja väär, kõik sõltub sotsiaalsest ja kultuurilisest kontekstist. Seetõttu on ka raske eelmise sajandi kuritegusid või hiljutisi terroristlikke rünnakuid hukka mõista. Milline on siis postmodernism?

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Euroopa inimõiguste konventsioon

Euroopa inimõiguste konventsioonis on loetletud hulk põhiõigusi ja –vabadusi (õigus elule, piinamise keeld, orjuse ja sunniviisilise töö keeld, õigus vabadusele ja turvalisusele, õigus õiglasele kohtulikule arutamisele, ebaseadusliku karistamise keeld, era- ja perekonnaelu austamine, mõtte-, südametunnistuse ja usuvabadus, sõna- ja infovabadus, kogunemis- ja ühinemisevabadus, õigus abielluda, õigus tõhusale õiguskaitsevahendile, diskrimineerimise keeld). Konventsiooni lisaprotokollidega on sätestatud veel rohkem õigusi. Konventsiooni osalised kohustuvad tagama need õigused ja vabadused kõikidele, kes on nende jurisdiktsiooni all.

Konventsiooniga on kehtestatud ka rahvusvaheline järelevalve- ja rakendusmehhanism. Tagamaks, et osapooled järgivad endale konventsiooniga võetud kohustusi, loodi Strasbourgis Euroopa Inimõiguste Kohus, kus arutatakse üksikisikute ja liikmesriikide kaebusi. Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee taotlusel võib kohus anda nõu ka konventsiooni ja selle protokollide tõlgendamise küsimustes.

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Võimalik tulevik – tulevik ei ole see, mis ta oli, vaid...

Pärast tagasivaadet ajalukku ning tutvumist muutustega meie kollektiivses arusaamas sellest, mis on kodanikuks olemine, liigume edasi kõige uuemate ja ka tulevikus toimuda võivate kodaniku mõistega seotud sotsiaalsete muutuste ja arengute juurde. See harjutus aitab Teil leida lahendusi kodaniku mõiste ümber tekkivatele pingetele ja küsimustele. Samas tuleb ka oma võimete piire tunda. Nagu kogemus on näidanud – tulevik on ettearvatu.

Tehnoloogiline revolutsioon, üleilmastumine, migratsioon, keskkonna seisundi halvenemine, demograafilise püramiidi peapeale pöördumine tööstusühiskondades, Euroopa Liidu laienuks, terrorirünnakud ja nende tagajärjed on ainult mõned kõige tähtsamatest sotsiaal-poliitilistest arengutest, mis oluliselt mõjutavad meie arusaamu kodanikuks olemisest.

Kõik need sündmused on väga keerukad, omavahel seotud ja üksteist mõjutavad. Järgmises lõigus tutvustame lühidalt neist muutustest põhjustatud peamisi kodanikuteemaga seotud pingelikkaid ja lahendamata probleeme.

Millised on Teie arvates tänapäeval kõige tähtsamad ühiskonnas toimuvad muutused?

Üksikisiku ja tema kogukonna (kogukondade) vahelised suhted

Kuni viimase ajani olid üksikisikute suhestus-kogukonnad (kogukonnad, millega inimesed end seostasid) üsna selgepiirilised, näiteks perekond, linn, paikkond, riik, sõpruskond, töökaaslased, usurühmitused. Osalemine oli määratud kogukonnasestest reeglite või kommetega, mis olid seotud näiteks isiku soo, vanuse või sotsiaalmajandusliku staatusega. Seetõttu olid kogukonna asjades kaasärakimise võimalused üksikisiku jaoks piiratud, kuid samas selgelt määratletud.

Tänapäeva ilmingud, nagu näiteks üleilmastumine, Euroopa lõimimine, ülemaailmne keskkonna-seisundi halvenemine ja uued tehnoloogilised võimalused kutsuvad meid mõtlema suurematest suhestus-kogukondadest, näiteks Euroopast ja maailmast. Samas muutuvad traditsioonilised kogukonnad ebastabiilsemateks just nende ilmingute tõttu, näiteks suureulatuslik ränne nii ühe riigi siseses kui ka riikidevahelises plaanis.

Üksikisikud ja kodanikud tunnevad sageli, et maailmas juhtuv mõjutab ka neid. Samas tundub neile, et see mõju on ebaselge ja kaudne.

Teisisõnu, mis puudutab informatsiooni, majandust, keskkonda ja sõltumatust, siis tundub, et maailm on muutunud väiksemaks, kuid samas on üksikisikul raskem sellele mõju avaldada. Tundub, et üksikisikust võib kergesti saada filmivaataja, kuid järjest keerukam on saada osatäitjaks isegi teda ennast puudutavas filmis.

„Maailm muutub väiksemaks, kuid järjest raskem on seda mõjutada“

Kuigi üldisi suundi kinnitavad ka uuringute tulemused (vt näiteks Võimalused elus ja elatusvahendid (2000), U.N. Publications, Genf), ei tohiks unustada paljusid julgust andvaid näiteid sellest, kuidas üksikisikud osalevad aktiivselt oma kogukonna elus ning seda ka mõjutavad.

Üksikisiku ja tema suhestus-kogukonna (-kogukondade) vahel tuleks luua uued, tihedamad ja tasakaalustatumad suhted. See ongi aluseks aktiivsele kodanikuks olemisele.

Loosungid „Mõtle globaalselt, tegutse lokaalselt“ ja „Tagasivaatav teave viib tegudeni“ innustavad rühmitusi vähendama lõhet üksikisiku ja ühiskonnas osalemise mehhanismide vahel.

Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu

kaasaegsed
kodanikuks
käsitlused

Tulevikuarengud

Meie mõisteline
raamistik

Euroopa
kodanikuks
kaasaegsed
käsitlused

Meie nägemus
Euroopa
kodanikuks
õpetusest

Kodanikuks
olemise
stsenariumid –
näited projektidest

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Valitsusvälised organisatsioonid kasutavad oma seisundit kodanike ja poliitiliste struktuuride vahemehena osaluse ja osalusdemokraatia edendamiseks. Erinevad lobigrupid püüavad esindada üksikisikute gruppide huvisid otsustusprotsessis.

Samas tundub, et kõik need algatused ei suuda täita tühikut kodanike ja meie ühiskonda puudutavaid otsuseid tegevate organite vahel. Probleem jääb ja ikkagi on vaja asjad tasakaalu viia ning arvestada rohkem üksikisikutega ja sellega, millised on nende suhted kogukonnaga.

Euroopa ja muu maailm

Tähtsaimad ühiskondlikud arengud praegu ja tulevikus (näiteks tehnoloogiline revolutsioon, üleilmastumine, migratsioon, keskkonna seisundi halvenemine) toimuvad kogu maailma tasandil ja mõjutavad kogu maailma. Euroopa kodanikuks olemise areng tulevikus peaks seetõttu arvesse võtma seda, mis toimub ja mille poole püüeldakse ülejäänud maailmas.

Pärast sajanditepikkust maailma „euroopastumist“ (kolonisatsioon, poliitiliste, ühiskondlike ja kultuuriliste mudelite levik, maailm ja külmad sõjad) on aeg küps Euroopa „maailmastumiseks“, Euroopa nägemiseks laiemas ja globaalsemas perspektiivis.

Euroopa kodakondsust ei tohi arendada õiguste ja eesõiguste saarena. Otse vastupidi, eurooplaste privilegeeritud elamistingimused (võrreldes teiste maailma paikadega) peaksid aitama ühendada kogu maailma püüdlusi tagada rahu, demokraatia, inimõigused ja keskkonnasäästlik areng.

Ajaloolistel põhjustel ja tänu praegusele rahvusvahelisele positsioonile on Euroopal eriline roll ja vastutus ülejäänud maailma ees. Meie ajaloolised sidemed paljude maadega teistel mandritel aitavad meil maailma mõista. See on miski, mida on kergem öelda kui teha. Meie majanduslik ja poliitiline võimsus peaks võimaldama meil luua tõhusaid mehhanisme mitte-eurooplaste elutingimuste ja väljavaadete parandamiseks ning see tooks kasu kõigile.

Uuenenud Euroopa kodanikuks olemine peaks vältima Euroopa-kesksust ning hõlmama ka eurooplaste arusaamist oma vastutusest ja pühendumist kogu inimkonnale. Euroopa kodanikuks olemine, mis kätkeb endas Euroopa kodanikuna kogu maailma ees vastutamist, peaks aitama meil saavutada seda, et kogu maailma ühiskonnad on rahumeelsed ja demokraatlikud, austavad inimõigusi ning elavad keskkonnasäästliku arengu reegleid järgides.

Eetiline vastus

Teadlaste väitel on maailm nii väike ja selle osad üksteisest nii sõltuvad, et liblika tiivaliigutus Amazonase vihmametsas võib põhjustada metsiku tormi teisel pool maakera. Seda põhimõtet tuntakse ka „liblikaefektina“. Tänapäeval oleme enam kui varem teadlikud sellest, et enamikul inimtegevustest on oma „liblikaefekt“ – kas hea või halb. See teadmine sunnib meid üritama pööret paremuse poole.

Poliitilisi, kultuurilisi ja usulisi erinevusi alahindamata on hiljutised ühiskondlikud muutused (näiteks sidetehnoloogia areng, majanduse globaliseerumine, Euroopa lõiminguprotsess, migratsioon) toonud kogu maailma inimesed üksteisele lähemale.

Samas aga tunnetame tänu vastastikuste teadmiste ja informatsiooni kasvule selgemalt kui varem inimsuse piire. Näiteks tuletavad ÜRO asutused meile aasta aasta järel meelde, et tegelik piir läheb mõjuvõimsa ja võimutu, vaba ja aheldatu, privilegeeritu ja alandatu vahel. Need piirid ei kao, vaid muutuvad üha tugevamaks.

Aja jooksul, mil lugesite seda lõiku, sündis maailma mitu last. Nende emad hellitavad, toidavad ja lohutavad neid, hoolitsevad nende eest täpselt nii, nagu teeb iga ema kogu maailmas. Neis põhilistes inimesele omastes tegevustes ei ole erinevusi. Aga enamik neist lastest alustavad elu tingimustes, mis jäävad sajandeid maha heaolust, mille on saavutanud inimkonna väike osa.

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Nad elavad tingimustes, mida paljud meist peaksid ebainimlikeks. (Kohandatud Kofi Annani kõnest 2001. aasta Nobeli rahupreemia kätteandmisel).

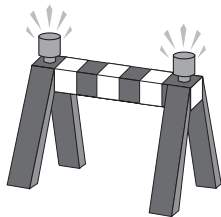
Tänu info- ja sidetehnoloogiate arengule, lõiminguprotsessidele ja üleilmastumisele muutub inimkond üha lähedasemaks, kuid samas killustub üha rohkem privilegeeritute ja alandatud vahel suurenevate erinevuste tõttu. Kooseksisteerivad, teineteist vastustavad ja vastuolulised „ühtlustumine“ ja „killustumine“ ja nende koosmõjud on paradoksaalsed ning esitavad inimkonnale suuri majanduslikke, ühiskondlikke, poliitilisi, kultuurilisi ja haridust puudutavaid väljakutseid. Need probleemid tuleb lahendada mitte ainult seetõttu, et „maailmaküla“ võib tulevikus muutuda juhitamatuks, vaid ka sellepärast, et nad muudavad küsitavaks inimloomuse, inimväärikuse ja meie võime koos elada.

„Inimkond muutub lähedasemaks, kuid samal ajal killustunumaks.“

Probleemi lahendamine nõuab isiklikku ja kollektiivset jõupingutust, mis esmalt võiks olla seotud eetikaga, põhineda solidaarsusel ja vastastikusel austusel, et muuta praegust olukorda. Ühine eetiline solidaarsuse ja vastastikuse austuse põhimõte võiks saada aluseks uuenenud arusaamale kodanikuks olemisest ning erinevaid olukorra muutmiseks rakendatavaid majanduslikke, ühiskondlikke, poliitilisi, kultuuri- ja haridusmeetmeid ühendavaks niidiks. Järgmises peatükis tutvustame Teile, kuidas meie rakendame seda teadmist Euroopa kodanikuks olemise tõlgendamisel.

Millised põhilised väärtushinnangud
peaksid juhtima meid läbi muutuste?

Kujutage oma riiki (või Euroopat või maailma) kahekümne aasta pärast. Võite seda teha joonistuste, maalide, kollaažide või kujunditeatri abil.

Jagage oma ideid teistega ja arutlege, kuidas mõjutab see kodanikuks olemist.

Meie mõisteline raamistik

Mida me arvame?

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

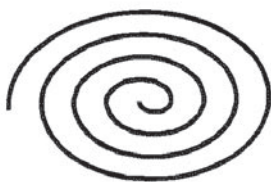
Kodanikuks olemine: vaieldav mõiste

Kodanikuks olemine on mõiste, mille üle on palju vaieldud (st mõistest saadakse aru erinevalt), sest nagu oleme näinud, on ajaloo jooksul ja erinevates Euroopa riikides, ühiskondades, kultuurides ja ideoloogiates kodanikuks olemise traditsioonid ja käsitlused olnud erinevad. Kõikide erinevate arusaamade viljakat ja samas tülikat kooseksisteerimist mõjutavad ka majandus, ühiskond ning poliitika.

Üksikisiku seisukohalt on kodanikuks olemine kõikides tõlgendustes oma olemuselt vaieldav, sest ta viitab iga kodaniku isiklike vajaduste, huvide, väärtushinnangute, veendumuste, hoiakute ja käitumise ning kogukondade, kus nad elavad ja mille elus nad osalevad, pidevale vastastikusele mõjule ning nendevahelistele kompromissidele.

Kodanik kui
üksikisik

Kogukond
Poliitilised struktuurid

Joonis 1 – Kodaniku – kogukonna dünaamika

Need kaks vastastikust tõmbejõudu, esiteks kodakondsuse/kodanikuks olemise erinevate mõistete vahel ja teiseks kodanike ja nende kogukondade vahel, ning nendevaheline side moodustavadki meiepoolse kodanikukäsitluse tuuma ning pakuvad hulgaliselt võimalusi noorsoo harimiseks.

Meie käsitlus ei ole ega püüagi olla neutraalne. Lähtudes Euroopa Komisjoni ja Euroopa Nõukogu noorsootööst, tutvustame Teile kahte käsitlusviisi (mitte mudelit), millel on selgelt eristatav ühine joon: **kodanikuks olemine on dünaamiline, kompleksne ja terviklik mõiste.**

Mõtisklege hetkeks terminite „dünaamiline“, „kompleksne“ ja „terviklik“ üle.

Kuidas nad omavahel sobivad?

Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu

kaasaegsed
kodanikukäsitlused

Tulevikuarengud

Meie mõisteline
raamistik

Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused

Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest

Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest

Meie mõisteline raamistik (vt joonist allpool) hõlmab kodanikuks olemise isiklikku ja kollektiivset mõõdet ning selle sisemist ja välist väljendust. Kodanikuks olemise isiklik mõõde puudutab isiklike väärtushinnanguid ja seisukohti (sisemises väljenduses) ning isiklikku käitumist, õigusi ja kohustusi (välises väljenduses). Kodanikuks olemise kollektiivne mõõde hõlmab kollektiivseid väärtushinnanguid, arusaamu ja käsitlusviise (sisemises väljenduses) ja kultuuri-, ühiskondlikke, poliitilisi ja majandusstruktuure (välises väljenduses).

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu

kaasaegsed
kodanikuksäsitlused

Tulevikuarengud

Meie mõisteline
raamistik

Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused

Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest

Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest

Joonis 2 – Kodanikuks olemise raamistik

Kodanikuks olemise mõisteline raamistik		
	Sisemine	Väline
Individaalne -kodanik-	Isiklikud väärtushinnangud & seisukohad	Isiklik käitumine, õigused ja kohustused
Kollektiivne -kogukond/kogukonnad-	Kollektiivsed väärtushinnangud, arusaamad ja käsitlusviisid	Kultuurilised, ühiskondlikud, ja majandusstruktuurid

Kahte erinevat käsitlusviisi kasutades uurime kodanikuks olemise kompleksust ja dünaamikat. Esimene käsitlusviis – kodanikuks olemise neli mõõdet – on esitatud sotsioloogilisest seisukohast ja teine – kuuluvustunne – isiklikust seisukohast. Mõlemad käsitlusviisid kirjeldavad seda, kuidas üksikisik ja kogukond teineteist vastastikku mõjutavad. See on kodaniku määratlemiseks esmavajalik. Esimene käsitlusviis algab kollektiivsest kogukonnast ja teine üksikisikust.

Need kaks käsitlusviisi võimaldavad meil vaadelda kodanikuks olemise kompleksust ja seda ümbritsevaid vastuolusid kahest teineteist täiendavast vaatenurgast (sotsioloogilisest ja isikukesksest). See ei ole ainult kogum erinevaid ideid, vaid dünaamilise, kompleksse ja tervikliku kodaniku mõiste väljendus, mis moodustabki meie mõistelise raamistiku ja on aluseks käsitlustele ning koolitusalasale tegevusele, mida tutvustatakse järgmistes peatükkides.

Neli mõõdet: kodanikuks olemise sotsiaalne käsitlus. ¹

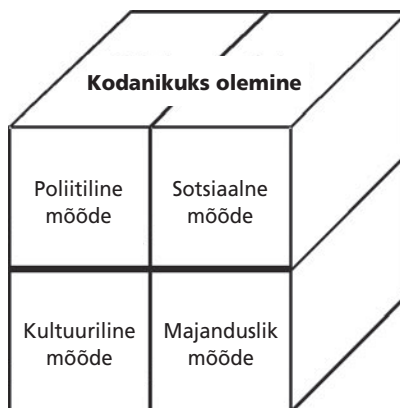
Üksikisiku ja ühiskonna vahelistes suhetes võime eristada nelja mõõdet, mis on vastastikusel seoses nelja ühiskonnas esineva alam mõõtmega ja millel on oluline tähtsus nende suhete olemasolus: poliitiline/õiguslik mõõde, sotsiaalne mõõde, kultuuriline mõõde ja majanduslik mõõde.

? ?

Nelja mõõtme kirjeldusi lugedes küsige endalt, kui võrd on iga mõõde arenenud Teis endas? Kui võrd arenenud on Teie kodanikuks olemise tunne igas mõõtmes?

? ?

Joonis 3 – Kodanikuks olemise neli mõõdet

¹ Nelja kodanikuks olemise mõõdet kirjeldas Ruud Veldhuis trükises “Demokraatliku kodanikuks olemise alane haridus: kodanikuks olemise mõõdet, põhipädevused, muutujad ja rahvusvaheline tegevus”, Strasbourg, Euroopa Nõukogu, 1997, dokument DECS/CIT (97)

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Poliitiline mõõde

Kodanikuks olemise poliitiline mõõde on seotud poliitiliste õiguste ja kohustustega poliitilise süsteemi suhtes. Selle mõõtme areng peaks toimuma poliitilise süsteemi tundmaõppimise ja demokraatliku suhtumise ning osalusoskuste edendamise abil.

Kodanikuks olemise poliitilist mõõdet saab arendada teadlikkuse suurendamise ja kodanikuõpetuse abil, tutvustades näiteks demokraatia mõisteid, poliitilisi struktuure ja riiklikul ning rahvusvahelisel/Euroopa tasandil toimuvaid otsustusprotsesse, valimissüsteeme, poliitilisi parteisid, lobigruppe, poliitilist osalust ja teisi osalusvorme (näiteks demonstratsioonid, meedias kirjade avaldamine), kodanikuühiskonna ajalugu ja aluseid, demokraatlike väärtushinnanguid, Euroopa inimõigusi, aktuaalseid poliitilisi probleeme, nende hulgas Euroopa lõimingu ja rahvusvaheline poliitika, rahvusvahelisi suhteid, rahvusvahelisi organisatsioone ja seadusandlust, meedia rolli, õigussüsteemi, majandust.

Sotsiaalne mõõde

Kodanikuks olemise sotsiaalne mõõde on seotud üksikisikute käitumisega ühiskonnas ning eeldab teatud lojaalsust ja solidaarsust. Selle mõõtme arendamiseks on vajalikud sotsiaalsed oskused ja ühiskonnas toimivate sotsiaalsete suhete alased teadmised.

Kodanikuks olemise sotsiaalset mõõdet saab arendada näiteks sotsiaalse eraldatuse ja tõrjutusega võideldes, inimõiguste kaitsmisega, kontaktide loomisega erinevate ühiskonnagruppide vahel (näiteks vähemusrühmused ja rühmad), sotsiaalsete probleemide alase teadlikkuse suurendamisega (näiteks sotsiaalsete ja rühmade olukord), soolise võrdsuse tagamisega, teabeühiskonna sotsiaalsete tagajärgedega tegelemisega, sotsiaalkindlustuse, heaolu, kirjaoskuse ja tervishoiu erinevuste hüvitamisega.

Kultuuriline mõõde

Kodanikuks olemise kultuuriline mõõde on seotud ühise kultuuripärandiga. Seda mõõdet saab arendada kultuuripärandi ja ajalooalaste teadmiste suurendamisega ning põhioskuste (keeleoskus, kirjaoskus) arendamisega.

Kodanikuks olemise kultuurilist mõõdet toetavad näiteks kultuuridevahelised kogemused, keskkonnakaitse, võitlus rassismi ja diskrimineerimisega, kohaliku, Euroopa ja maailma kultuuripärandi ja ajaloo tundmine, arutlused infotehnoloogia ja massimeedia rolli üle.

Majanduslik mõõde

Kodanikuks olemise majanduslik mõõde on seotud üksikisiku ja töö- ning tarbijaturu vaheliste suhetega ning hõlmab õigust tööle ja minimaalsele toimetulekutasemele. Majanduslikud oskused (tööga ja teiste majandustegevustega seotud oskused) ja kutseharidus mängivad majandusliku mõõtme juures olulist rolli.

Kodanikuks olemise majanduslikku mõõdet saab arendada näiteks kutseoskusi parandades, vähemusrühmade kaasamisega majandusprotsessidesse (näiteks positiivse diskrimineerimise abil), tegeldes üleilmastumise probleemidega uuenduslike meetodite ja strateegiate abil, Euroopa ja maailma majandusliku koostöö arendades, uurides erinevaid töötingimusi ja tööhõive / tööpuudusega seotud asjaolusid Euroopas ning nende suhte maailma majanduse sotsiaalsete aspektidega, teadlikkuse suurendamisega maailma majanduses toimuvate muutuste tagajärgedest ja tarbijate õiguste kaitsmisega.

Ülaltoodut arvestades võiks kodanikuks olemist võrrelda tooliga, mille neli jalga on majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja poliitiline mõõde. Kodanikuks olemise terviklik areng toimub aga nelja mõõtme tasakaalustatud arengu ja rakendamise abil.

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksõpetused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksäsitlused**

Tulevikuarengud

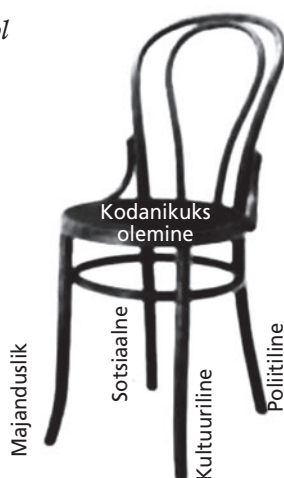
**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

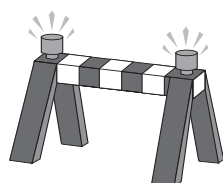
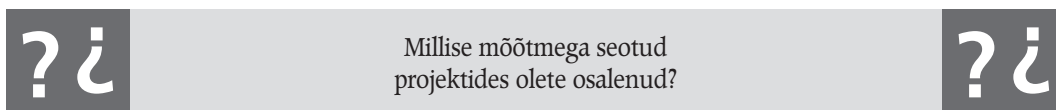
**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Joonis 4 – Kodanikuks olemise tool

Kodanikuks olemise neli mõõdet saavutatakse sotsialiseerimisprotsessi abil, mis toimub organiseeritult koolis, perekonnas, ühiskondlikes organisatsioonides, poliitilistes parteides ning vähem organiseeritult ka ühingutes, massimeedias ning naabruskonnas ja omataoliste rühmades.

Joonistage (või meisterdage!) oma isiklik kodanikuks olemise tool, mis näitaks, millises arengujärgus on iga mõõde Teie jaoks. Võite sama teha ka, illustreerimaks oma kogukonda või võrdlemaks erinevate inimeste arvamusi Euroopas.

Euroopa kodanikuks olemine

Selle mudeli loogika kohaselt tähendaks küpse Euroopa ühiskonna olemasolu, et sellega samaaegselt eksisteerib ka Euroopa kodanikuks olemise idee, millel on majanduslik, sotsiaalne, poliitiline ja kultuuriline mõõde.

Kahjuks ei ole Euroopa veel sinnamaale jõudnud. Kas me räägime ühisest Euroopa ühiskonnast? Kindlasti mitte samal viisil, nagu me räägime Portugali või Poola ühiskonnast. Kuigi ühiskondlik tegelikkus muutub kogu mandril mitmekesisemaks ja komplekssemaks, teeb arenenud majanduslike, kultuuriliste, sotsiaalsete ja poliitiliste süsteemide puudumine Euroopa tasandil Euroopa ühiskonnast või Euroopa kodanikuks olemisest rääkimise keerukaks.

Tänapäeval on Euroopa kodanikuks olemine midagi käegakatsutava tegelikkuse ja kaugel ideaali vahepealset. See ideaal on aga saavutatav ainult kõikide kodanikuks olemise mõõtmete täieliku ja tasakaalustatud arengu puhul Euroopa tasandil. Arusaam Euroopa kodanikuks olemisest peaks põhinema demokraatlikel väärtushinnangutel, inimõiguste järgimisel ja ühiskondlikul õiglusel.

On üldteada, et Euroopa ülesehituses domineerib majanduslik mõõde poliitilise, sotsiaalse ja kultuurilise mõõde üle. Mudeli kohaselt peaks ülejäänud kolm mõõdet majanduslikku mõõdet tasakaalustama. Antud kontekstis on tänu nelja mõõtmega vastastikusele mõjule Euroopa kodanikuks olemise idee juba ise Euroopa lõimingu- ja arenguprotsessi tasakaalustamatuse ja puudujääkide kriitika. Samaväärselt võib see olla ka peamine, mis aitab neist puudustest üle saada.

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

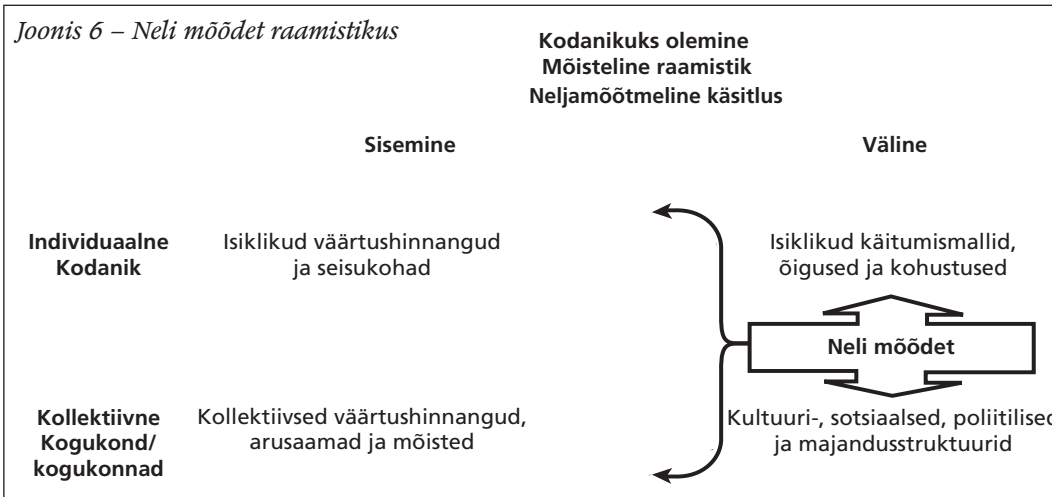
Joonis 5 – Kodanikuks olemise tool

? ? Mida Te teate nelja mõõtme tasakaalustamatuses Euroopa tasandil? Kuidas selline tasakaalustamatus mõjutab Teie elu? **? ?**

Seos noorsootöoga

Käsitlus, mis hõlmab nelja kodanikuks olemise mõõdet, kirjeldab nii kollektiivsete kui ka isiklike kodanikuks olemise mõõtmete väliseid väljendusviise ning sisemist väljendust loetakse välise tagajärjeks.

Käesolevas käsitluses samastatakse kogukonda, milles inimene elab, ühiskonna kui tervikuga ning vähemalt alguses ei eristata erinevaid kogukondi, sotsiaalseid grupe või struktuure.

Me võiksime öelda, et selline käsitlusviis on ühiskonnakeskne, kuna üksikisiku ja ühiskonna vahelisi suhteid kirjeldatakse nelja - kultuurilise, majandusliku, poliitilise ja sotsiaalse - alamsüsteemi abil. Selline käsitlusviis aitab mõista, kuidas kaasaegsetes ühiskondades kodanikuks olemine areneb.

Nagu juba mainisime, on ühingutel ja eriti noorteorganisatsioonidel tähtis roll sotsialiseerumisprotsessis, mille käigus kodanikud omandavad kodanikuks olemise nelja mõõtme arendamiseks vajalikud oskused. Noorteorganisatsioonid on keskkond, kus õpitakse, kogetakse ja propageeritakse aktiivset kodanikualgatust. Neli mõõdet annavad juhiseid haridus-, sotsiaal- ja poliitiliseks tööks noortega.

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

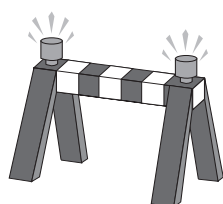
**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Tervikliku arusaama sellest, mida tähendab kodanikuks olemine, saame nelja mõõtme kaudu. See on eriti kasulik, et analüüsida erinevaid valdkondi, kus kodanikuks olemine peaks väljenduma, ning nendevahelisi puudusi ja tasakaalustamatust.

Näiteks, kui vaatleme linna või vähemusrühma või teatud vanuserühma kodanikuks olemise majandusliku, sotsiaalse, poliitilise ja kultuurilise mõõtme abil, peaks olema võimalik kiiresti tuvastada, mis igal konkreetsel juhul takistab kodanikuks olemise terviklikku käsitlust. Me saame kindlaks teha valdkonnad, milles terviklikku kodanikukäsitlust tuleks arendada ja seejärel keskenduda tegevusele. (Samamoodi saab analüüsida Euroopa lõimingu protsesse ja üleilmastumise ilminguid).

Seda käsitlusviisi saab kasutada vahendina, mille abil määratleda noorsootöö prioriteedid nii kohalikul, riiklikul kui ka Euroopa tasandil.

? ? Kirjeldage teatud sihtrühma silmas pidades, millisenä paistab neile iga nimetatud neljast mõõtmest. ? ?

Mõeldes oma eakaaslastele või teatud sihtrühmale, analüüsige nelja mõõdet ja koostage nimekiri valdkondadest, millega tuleb kõige rohkem tegeleda, et olla tasakaalustatud suutlik kodanik.

Kuuluvustunne: kodanikukäsitlus isiklikust seisukohast lähtudes

Üksikisiku ja kogukonna vastastikust mõju ja kodanikuks olemise probleemi saab käsitleda ka kuuluvustunde seisukohalt.

Üksikisiku identiteet eristab teda teistest inimestest. Iga inimese identiteeti kujundab see, milisesse inimeste gruppi ta tunneb end kuuluvat. Näiteks võite Te kuuluda hispaanlaste hulka ja Saksamaa elanike hulka ja heteroseksuaalsete hulka või abielus meeste hulka või valgete hulka. Rühmad, kuhu kuulutakse, on erineva ülesehitusega – mõnesse kuulume omal valikul (näiteks abielus inimesed), teistesse kuulumist me aga ei saa valida (näiteks rahvus).

Kuuluvustunne kujundab meie identiteeti. Kui suudaksite koostada täieliku nimekirja kõikidest rühmadest, kuhu tunnete end kuuluvat, ei oleks maailmas ühtegi teist inimest, kelle nimekiri oleks täpselt samasugune.

Joonis 7 – Kuuluvustunded

Mida rohkem me suudame nimetada rühmi, millesse me tunneme end kuuluvat, seda enam mõistame, kui keerukas on meie identiteet. Samas avab ühte rühma kuulumise tunne tee tunde, et kuulume mõnda teise. Mida rohkem me sellest teame, seda kergem on meil ennast seostada ja suhelda teiste inimestega. Teisisõnu, identiteet kogu oma keerukuses nii eristab meid

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Kuhu Teie tunnete end kuuluvat?
Milliste kogukondade ja rühmadega Te olete seotud?

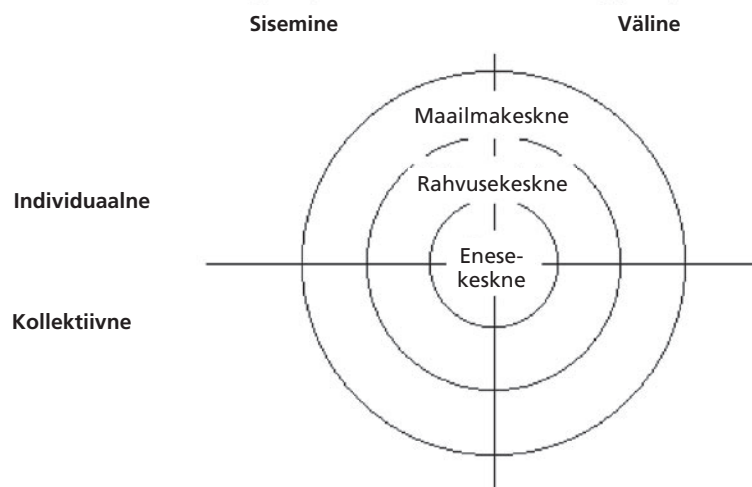
teistest kui ka muudab meid avatuks teiste inimeste, rühmade ja kogu inimkonna suhtes. See on võimalik aga ainult siis, kui me ei piira oma identiteeti ainult paari rühma kuulumisega.

Joonis 8 – Kuuluvustunded

Arenguprotsess hõlmab endas eemaldumist enesekesksest ning maailma- ja inimesekeskse maailmavaate poole liikumist. Peale iseenda hakkame märkama ka oma lähedasi ja kogu inimkonda. Selline protsess ei ole alati lihtne ning äratav vahel hirme (näiteks hirm kaotada rahvuslik identiteet). Tuleb meeles pidada, et kui tekib maailmakeskne teadvus, siis tuleb ületada varasem enesekeskne ja rahvusekeskne mõtlemisviis, mis ei kao, vaid muutub komplekssema mõtlemisviisi osaks ning väljendub tervemalt ja konstruktiivsemalt. (Vt joonis 9 –Wilberi põhjal (2000))

Joonis 9 – Kuuluvustunde laienemine

Üksikisiku jaoks ei ole kuuluvustunne ühte või teise rühma ühesuguse tähtsusega (näiteks võib Teie jaoks olla rahvustundest olulisem tunne, et kuulute mõnda religioossesse rühma).

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Tähtsuse järjekord muutub pidevalt ja ilmuvad uued kuuluvustunded. Aga nende erinev tähtsus ei peaks tähendama, et üks välistab teise, isegi kui tundub, et neid on raske ühendada, näiteks olla korraga hispaanlane ja Saksamaa elanik.

Väärtushinnangute seisukohalt viitab individuaalsete identiteetide keerukus ja mitmekesisus sellele, et oleks ebareaalne eeldada, et kodanikuks olemine hõlmab kindlaksmääratud ja jäika väärtushinnangute kogumit, mis sobib kõikide olukordadega, millega inimesed kokku puutuvad. Teisalt ei tohiks teadlikkus identiteetide keerukusest tähendada langemist eetilisse relativismi ning pidevat radikaalset käitumise, hoiakute ja väärtushinnangute muutmist sõltuvalt olukorrast.

Individuaalsete identiteetide keerukus ja mitmekesisus tähendab, et on olemas minimaalne ühine eetiline alus, mis põhineb nn „vastutusel“. Ma olen eetiliselt vastutav, sest minu teod mõjutavad kogukonda (kogukondi), kuhu ma kuulun. Ma tunnen, et ma olen nende ees vastutav. Seetõttu tähendab kasvav teadlikkus kuuluvustundest seda, et inimeste eetiline teadlikkus muutub üldisemaks. Tunnetades, et kuulume üha enamatesse rühmadesse, mõistame ka teiste keerukust. Lihtsad eelarvamused vähenevad, meie silmapiir laieneb ning suureneb meie võime ja oskus mitmekesisuse ja keerukusega toime tulla. Tuleb märkida, et kuigi igas inimolendis on olemas potentsiaal nimetatud suunas areneda, ei juhtu see iseenesest, vaid sõltub paljuski elutingimustest, meie valmisolekust muutuda ja keskkonnast, kus me elame.

Kuuluvustundel põhinev käsitlusviis hõlmab endas kahte olulist tõdemust. Esiteks teadmine, et igaüks on erinev, teda mõjutavad erinevad elutingimused, tal on erinevad väärtushinnangud ja vajadused ning seetõttu tuleb teda kohelda vastavalt konkreetsetele tingimustele. Samas mõndakse, et üksikisikud on seotud erinevate rühmadega ja lõppkokkuvõttes ühendab kõiki inimesi see, et nad on inimesed – olemise võrdsus. Euroopa Nõukogu korraldatud kampaania sõnusti: „Kõik on võrdsed, kõik on erinevad“ (ingl k „All Equal, All Different“ – Toim). Nende tõdemuste abil püüame me kõik üksikisikutena toime tulla ja teistega suhelda.

„Me kõik püüame üksikisikutena toime tulla ja teistega suhelda“

Euroopa kodanikuks olemine

Riikide nimede kõrval on sõnaga „kodanik“ seostatud paljusid teisi täiend- ja omadussõnu: näit keskkonnakodanik, õpilaskodanik, feministlik kodanik. Liiga paljud neist lisanditest, mis rõhutavad teatud arusaama kodanikuks olemisest, propageerivad mõnda inimrühma kuulumise tunnet, mis on seaduslik, kuid teisi välistav.

Kas „Euroopa“ peaks olema üks kodanikuks olemisega kasutatavatest sõnadest? Kas Euroopa kodanikuks olemine peaks olema veel üks eraldi kodanikuks olemise tüüpidest?

Mis Teie arvates muudab Euroopa kodaniku
erinevaks teistest kodanikest?

Ilmselt on ihaldusväärne identifitseerida isikut mandri järgi, kus ta elab. Euroopasse kuuluvuse tunne on oluline. Euroopasse kuuluvuse tunne koos kõikide talle omistatud väliste sümboolidega on vajalik, kuid Euroopa kodanikuks olemine ei tohiks sellega piirduda. Euroopa kodanikuks olemine peaks isegi üksikisiku seisukohalt olema midagi enam kui ainult tunne, et kuulutakse teatud „perekonda“, ja selle tunde propageerimine.

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

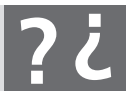
Uuri ja noorsootõtaja Howard Williamson rõhutab kohaliku kuuluvustunde tähtsust, sest kuigi ka iseenesest oluline, on see esimene ja kõige vahetum võimalus olla kodanik (üritus Koolitussillad, 2001). Seetõttu on oluline samm maailmakesksema Euroopa kodaniku loomisel kodanikutunde tekkimine kohalikul tasandil. Tuleks meeles pidada: ei saa eeldada, et kõik kohe hoomaksid kogu inimkonda tervikuna.

Üksikisiku seisukohast peaks Euroopa kodanikuks olemine olema protsess ja staatus, mis võimaldaks meil tunnetada, et me kuulume erinevatesse kogukondadesse (nii kohalikul kui ka riiklikul tasandil), isegi kui vahel on neid raske ühendada. Euroopa kodanikuks olemine tähendaks sellisel juhul, et iga eurooplane saab oma identiteeti tervikuna arendada.

Euroopa kodanikuks olemine peaks olema nii protsess kui ka staatus, mis ideaalis võimaldaks inimesel olla tema ise ja samal ajal aktiivne osaline teda ümbritsevates kogukondades, salgamata maha ühtki osa oma identiteedist, vaid neid hoopis süvendades.

Kas Te nõustute selle väitega?

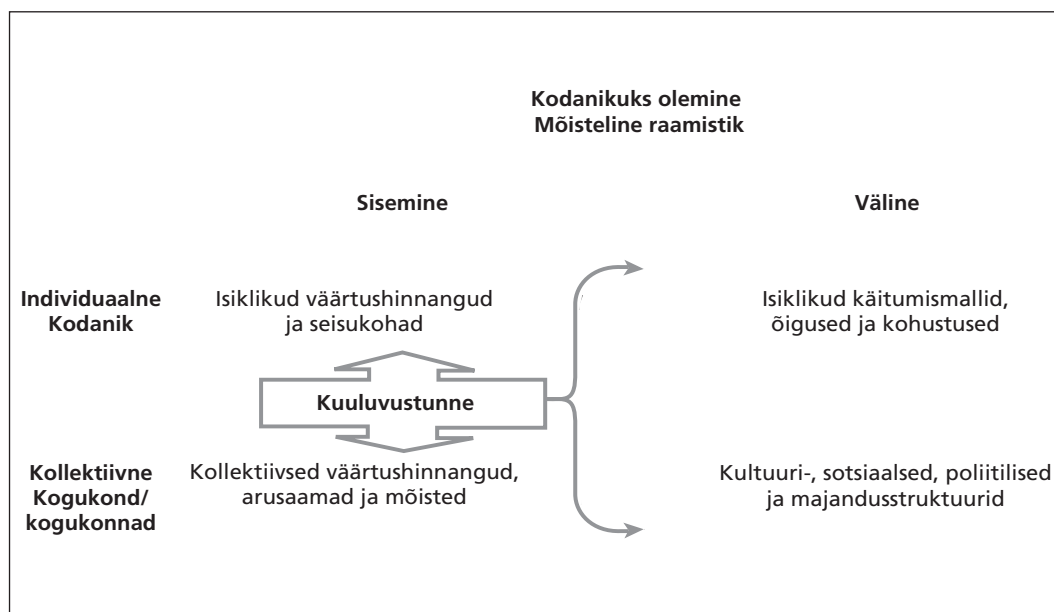

Euroopa kodanikuks olemine peaks võimaldama ja soodustama mitmesse rühma kuulumise tunnet, näiteks prantslane, ukrainlane, iirlane, rahvusenamuse või-vähemuse liige, mees või naine, tööline, õppur või juht, ema või isa, kristlane, juut või islamiusuline jne.

Seos noorsootöoga

Nimetatud käsitlusviis – kuuluvustunne – kirjeldab ja on seotud kodanikuks olemise kollektiivse ja individuaalse mõõtme välise väljendusega. Selles käsitlusviisis loetakse kodanikuks olemise välist mõõdet sisemise tagajärjeks.

Joonis 10 – Kuuluvustunne raamistik

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Sotsioloogid ja psühholoogid on kasutanud kuuluvustunnet identiteedi ja üksikisiku analüüsimiseks komplekssetes postmodernistlikes ühiskondades ning on kirjeldanud nn poliieedrilist (mitmetahulist) identiteeti. Eraettevõtted propageerivad ühtekuuluvustunnet turunduslikel eesmärkidel kliendikaartide abil. Ühiskonnaklassid, ametiühingud, poliitilised parteid ja noorteorganisatsioonid kurdavad tihti, et nende liikmete seas ei ole ühtekuuluvustunnet.

Nagu näete, kasutatakse ühiskonna erinevates sektorites tihti mõistet „kuuluvustunne“. Ja seetõttu oleks aeg vaadata, kuidas on see mõiste seotud noorsootööga ja kodanikuks olemise mõistega.

Kodanikuks olemise käsitlemine kuuluvustunde kaudu annab meile ettekujutuse sellest, kuidas toimub üksikisiku ja kogukonna vaheline suhtlemine üksikisiku seisukohast.

Võiksime öelda, et selline käsitlusviis on isikukeskne, kuna üksikisiku ja kogukonna vahelisi suhteid kirjeldatakse üksikisiku ja kuuluvustunde kaudu.

Üksikasjadesse laskumata ja üritamata seletada kõike läbi selle käsitlusviisi prisma, arvame, et see aitab Teil mõista identiteete, käitumist, pingeid ja isegi näilisi vastuolusid inimeste ja eriti noorte vahel.

Tegelikult on noorsootöö ju noorte jaoks ja noortega töötamine. Üksikisikute kuuluvustundega arvestamine aitab meil esimese sammuna mõista teiste inimeste identiteeti ning seda, kuidas toimivad inimestevahelised suhted nõudlikes ja komplekssetes ühiskondades.

See on eriti oluline teatud noorsootöö valdkondades, näiteks rahvusvähemused, diskrimineerimine ja antirassism, kus isikliku mõõtmega arvestamine on eriti tähtis.

Kodanikuks olemine kui dünaamiline, kompleksne ja terviklik mõiste²

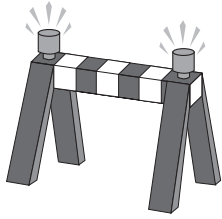
Nagu ajaloolises ülevaates nägime, on kodakondsuse mõiste kuni viimase ajani olnud inimeste ettekujutuses üsna staatiline ja institutsiooniline: kodanikustaatus tähendas teatud seaduslikke õigusi ja nende poliitilist väljendust demokraatlikes riikides. Identiteedi ja kaasamise mõõtmel ei tekitanud probleeme kodakondsuse teostamisel. Selles suhtes olid Euroopa riigid oma olemuselt homogeensed nii rahvuse, kultuuri kui ka keele seisukohalt, arvestamata vähemuste olemasolu. Sisemisi erinevusi ja mitmekesisust küll märgati, kuid enamusrahvuse, -kultuuri ja -keele domineerimist ei vaidlustatud.

Enam see nii ei ole. Lähemate aastakümnete jooksul kasvab erinevates Euroopa riikides elavate mittekodanike osakaal, seda tänu suurenenud riikidevahelisele inimeste liikumisele ning ka sisserändele mujalt maailmast. Vähemusrühmade (põliselanike või muude) õigus olla erinev kehtib nüüd nii Euroopa sotsiaal- kui ka poliitilises elus. See tähendab, et kodaniku mõiste ise on laienemas ning kuigi juriidilised ja sotsiaalsed õigused on jätkuvalt selle põhielemendid, muutub kultuuriliselt mõjutatud arusaam kodanikuks olemisest järjest tähtsamaks.

Nii lai arusaam kodanikuks olemisest tähendab, et tunnustatakse nii inimese isiklikku arengut kui ka ühiskonna sisemist arengut (näiteks väärtussüsteemide ja mõtlemisviisi areng). Üksikisik ja ühiskond kasutavad kodanikuks olemise nelja mõõdet – sotsiaalset, majanduslikku, kultuurilist ja poliitilist – erinevalt, sõltuvalt nende mõtlemisviisist antud ajahetkel. Kodanikuks olemise probleemidega tegelemine tähendab seetõttu, et tuleb pöörata tähelepanu nii inimeste isiklikule kui ka ühiskonna aluseks oleva grupi arengule. Nende olukordade ja dünaamikate mõistmine võimaldab kasutada nelja mõõdet nii, et suudetakse rahuldada inimeste vajadused konkreetsetes olukorras.

Kodanikuks olemise mõiste, nagu ka kaasaegsed ühiskonnad, on muutumas voolavamaks ja dünaamilisemaks. Antud kontekstis muutub kodanikuks olemine sotsiaalse kaasamise meetodiks, mille käigus inimesed saavad koos oma elu arhitektideks ja peaosalisteks.

² Käesoleva lõigu aluseks on «Learning for active citizenship: a significant challenge in building a Europe of knowledge» European Commission http://europa.eu.int/comm/education/archive/citizen/citiz_en.html

Paluge rahvuse või piirkonna alusel moodustatud rühmade liikmetel arutleda ning märkida üles, millised on nende arvates nende riigi või piirkonna kõige tähtsamad väärtushinnangud. Märkige, kui suur osa elanikkonnast seostub iga väärtushinnanguga. Võrrelge erinevate riikide/piirkondade tulemusi ja arutlege, kuidas see võiks mõjutada Euroopa koostööd.

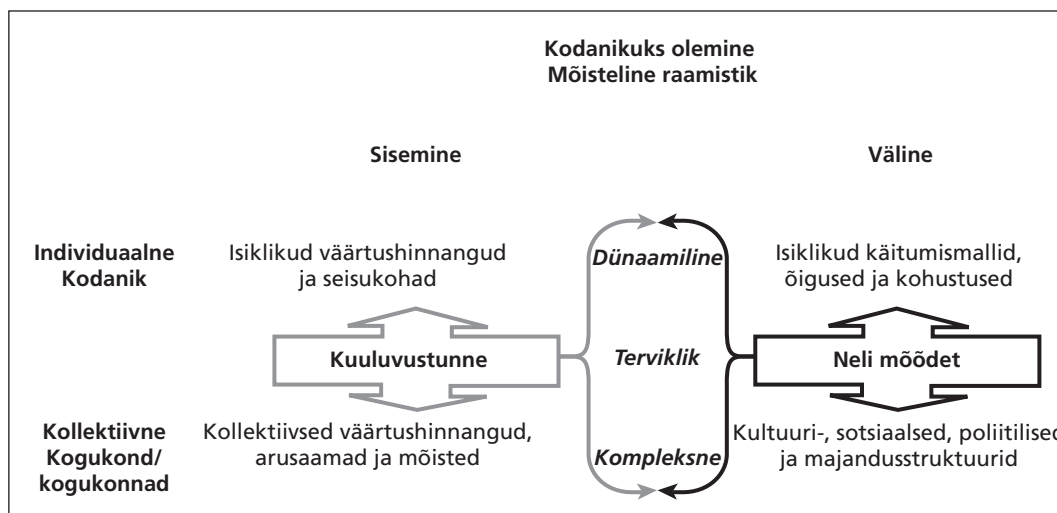
See tähendab ka, et kaasaegsesse ühiskonda sobib rohkem terviklik kodanikuks olemise mõiste, mis hõlmab õiguslikke, poliitilisi ja sotsiaalseid elemente ning kus luuakse erinevaid ja kattuvaid väärtushinnanguid ja identiteete.

Kodanikuks olemine on kompleksne mõiste, mis võimaldab sotsiaalset integratsiooni, mis hõlmab kõiki, kes Euroopas elavad ja kes on seetõttu isiklikult huvitatud sellest, milliseks Euroopa kujuneb ja milline on tema tulevik.

Vaadates tagasi kahele ülalkirjeldatud kodanikuks olemise käsitusviisile näeme, et kodanikuks olemise nelja mõõtme jätkuv areng ja muutuv ning mitmekesine inimeste kuuluvustunne väljendavadki kodanikuks olemise mõiste dünaamilisust, terviklikkust ja kompleksust. Need kaks teineteist täiendavat käsitusviisi aitavad meil ühendada kodanikuks olemise individuaalset ja kollektiivset mõõdet ning nende sisemist ja välist väljendust.

Nagu ka meie raamistik, tähendab kodanikuks olemisest mõtlemine erinevate ja traditsiooniliselt isoleeritud käsitusviiside vaheliste seoste ja vastasmõjude uurimist. Ning just erinevate käsitusviiside vahelistes seostes ja vastastikutest mõjudes seisnebki võti, mille abil saame mõista kodanikuks olemise kompleksset ja pidevalt muutuvat olemust.

Joonis 11 – Täielik mõisteline raamistik

Kompleksse kodanikuks olemise mõiste propageerimine, eriti tänapäeval, tähendab lihtsustatud vastuste (näiteks kodakondsuse piirdumine õiguste ja kohustustega riigi ees) vaidlustamist, igapäevase võimaluse andmist olla ise oma elus peategelane vastavalt oma vajadustele, väärtushinnangutele ja mõtteviisile.

Dünaamilise kodanikuks olemise mõiste propageerimine tähendab ühiskonnas toimuvatele kiiretele muutustele (näiteks tehnoloogia muutumine ja rahvusvahelistumise protsessid) järgnenud inimeste vastupanu õrna murdmist.

Euroopa ja kodanikuks olemise ajalugu

kaasaegsed kodanikukäsitlused

Tulevikuarengud

Meie mõisteline raamistik

Euroopa kodanikuõpetuse kaasaegsed käsitlused

Meie nägemus Euroopa kodanikuõpetusest

Kodanikuks olemise stsenaariumid – näited projektidest

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksäsitlused**

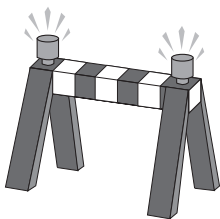
Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Koostage ülaltoodud raamistiku abil oma isiklik kodanikuks ole-
mise kaart. Järgmised küsimused puudutavad erinevaid sektoreid:

- Millised on Teie isiklikud väärtushinnangud? (Isiklik sisemine)
- Kuidas Te oma väärtushinnanguid väljendate? Millised õigu-
sed on Teie jaoks tähtsad? Millised kohustused on Teie jaoks
tähtsad? (Isiklik väline)
- Kuhu Te tunnete end peamiselt kuuluvat? Milliseid on Teie ja
nende kogukondade ühised väärtushinnanguid? (Kollektiivne
sisemine)
- Kuidas osalete oma kogukondade kultuuri-, sotsiaal-, poliitilistes
ja majandusstruktuurides? (Kollektiivne väline)

Tervikliku kodanikuks olemise mõiste propageerimine tähendab iga tegelikkuse vähendamise
katse (näiteks arvestades meie kogukondade paljurahvuselisemaks ja mitmekultuurilisemaks
muutumist) laiemasse konteksti tagasitoomist.

Teisisõnu, kompleksne, dünaamiline ja terviklik arusaam kodanikuks olemisest tähendab, et
üksikisiku rolli ja potentsiaali meie muutuvate ühiskondade kodanikuna tuleb pidevalt ümber
hinnata.

Üleskutse tegutsemiseks!

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Nagu eelmistes peatükkides nägime, on Euroopa kodanikuks olemine palju vaidlusi tekitanud mõiste. Võib-olla murrate pead selle üle, mis on kodaniku mõistel tegemist noorsootööga. Miks on noorsootöötaja või noortejuhi jaoks oluline omada teadmisi Euroopa kodanikuks olemisest või kasutada seda mõistet oma igapäevatoos noortega?

Kui me jääme oma raamistikule truuks, siis on vastus sellele küsimusele isiklikus ja kollektiivses vastutuses. Nagu teame, tähendavad kodanikuks olemine ja Euroopa kodanikuks olemine enamat, kui lihtsalt staatiline õiguslik seisund või üksikisiku tunnustamine teatud riigi kodanikuna. Kodanikuks olemise mõiste on dünaamiline, kompleksne ja terviklik.

Praktikas on Euroopa kodanikuks olemine protsess, mille käigus inimene hakkab vastutama teda ümbritseva eest, teiste inimeste eest ja ühiskonna eest laiaulatuslikumalt, mis ulatub kaugemale riigi või mandri piiridest. Selline vastutus võib väljenduda erineval kujul. See ei ole vastutus, mida saab või peaks kellelegi moraaliireegleid kasutades peale suruma. Vastutus on isiku vaba valik. See on vabatahtlikult endale võetud kohustus arendada austusel põhinevat ühiskonda. See on ka eetilise vastus inimkonna ees seisvatele tsivilisatsiooniprobleemidele ning nende probleemide lahendamine kohalikul tasandil. See on ka teatud toimejõud, võim, aktiivne kaasamine.

Nagu korduvalt juba eespool mainitud, on paljudel noortel suur soov osaleda terve ühiskonna paremaks muutmisel. Seda soovi ei saa väljendada valimas käies või teiste ametlike kanalite kaudu, kuid see soov on olemas. Siin saabki meiepoolne kodanikuks olemise ja Euroopa kodanikuks olemise käsitlus appi tulla ja olla kanaliks, kuhu suunata oma soovid, unistused ja tahe. Nii kujundab noorsootöötaja või noortejuht noorteorganisatsiooni või tegevuse ümber ja muudab selle sotsiaalsete, poliitiliste, kultuuriliste ja majanduslike muutuste läbiviimise vahendiks.

Käesoleva T-Kit käsiraamatu järgmistes osades anname Teile ülesande ühendada kodanikuks olemise ja Euroopa kodanikuks olemise mõiste oma igapäevase noorsootööga. Kutsume Teid üles jätma *status quo* ja muutma noorsootöö sotsiaalselt ja poliitiliselt konstruktiivseks tegevuseks, kus noored oleks aktiivselt kaasatud muudatuste läbiviimisse.

Selleks püüame anda haridusliku raamistiku, kuigi nagu Te peagi taipate, esitame me rohkem küsimusi, kui anname vastuseid. Me loodame, et seda tehes anname noorsootöötajate ja noortejuhtide käsutusse konstruktiivse vahendi tegevuste läbiviimiseks, mille abil noored saaksid väljendada oma soovi, kirge ja tahet muuta meie maailm paremaks. Nimetame seda püüdlust üleskutseks tegudele.

**„ Me loodame, et anname Teile kätte vahendi,
mille abil saate aidata noortel väljendada oma
soovi, kirge ja tahet muuta meie maailm paremaks ”**

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Üleskutse tegutse-
miseks!**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Euroopa kodanikuõpetuse kaasaegsed käsitlused – kes mida teeb?

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Pärast Euroopa kodaniku erinevate käsitluste uurimist ja tutvumist sellega, kuidas kodaniku mõiste on aastate jooksul arenenud, liigume edasi ja vaatame, kuidas anda Euroopa kodaniku alaseid teadmisi. Nagu eelmisteski peatükkides, vaatame esmalt, mida on õppida mineviku kogemustest ja tänapäeva käsitlusviisidest ja seejärel anname soovitusi praktiliseks tegevuseks.

Euroopa kodanikuõpetus – mõned hoiatussõnad!

Nagu kõikides kodaniku ja Euroopa kodaniku käsitlevates aruteludes, olgu nad tekkinud siis akadeemilistes ringkondades või praktilise tegevuse käigus, mõjutavad Euroopa kodanikuks olemist puudutavaid väitlusi poliitilised huvid, vastuolulised arusaamad sellest, milline on „korralik kodanik“, ja sellest, kuidas inimesi kõige tõhusamalt harida. Poola Teaduste Akadeemia liikme, holokausti üleelanud professor Bogdan Suchodolski sõnul: „Ma nägin, kuidas haritud arstid tegid lastele mürgisüste, ma nägin, kuidas haritud juristid käsutasid vange, ma elasin haritud arhitektide poolt ehitatud barakkides ja ma nägin haritud üliõpilasi koonduslaagrit juhimas“ (tsitaat, Lauritzen, 2001). Head ja õiglased ei ole siin ilmas ainsad, kes annavad kodaniku-alaseid teadmisi. Fašistidel on oma arusaam „korralikust kodanikust“ ja selle alusel jagavad nad ka inimestele teadmisi.

Kuidas defineerite Teie „korralikku kodanikku“?

Nagu juba olete käesolevast käsiraamatust lugenud, on mõisted „kodanikuks olemine“ ja „Euroopa kodanikuks olemine“ küsimusitõstatavad ja sageli vastuolulised. Üksmeelset arvamust, mida need mõisted tähendavad või peaksid tähendama, ei ole olemas. Nagu antud valdkonnast huvitatud noorsootöötajate jaoks ei oleks asi selletagi piisavalt segane, on kodanikuõpetuse mõiste samuti ebaselge.

Enamikus raamatutest on arutelu sel teemal paljuski „normatiivne“, mis tähendab, et vaieldakse selle üle, milline kodanikuõpetus peaks olema, mitte selle üle, milline see praegu tegelikult on. Lisaks domineerivad kodanikuõpetust käsitlevates väitlustes teoreetikud ja formaalse või kooliharidusega tegelevad praktikud. Nende arusaamad on aga peamiselt seotud sellega, kuidas õpetada kodanikuks olemist.

Euroopa kodanikule (või täpsemini (riikliku) kodanikuõpetuse Euroopa mõõtmele) viidatakse või seda uuritakse ainult erandjuhtudel. Inimesed räägivad suhteliselt harva sellest, et mitteformaalse hariduse kontekst (näiteks noorteorganisatsioonide tegevus ja noorsootöötajate korraldatud koolitusprogrammid) ja igapäevaelu olukorrad (näiteks noorte igapäevase eluga seotud muusika, eakaaslaste rühmad, kultuur ja tarbimine) on samuti „kodanikuks olemise toimumiskohad“ (DECS/CIT (98) 38 rev.)³, kus noored kogevad ja õpivad, kuidas olla kodanik.

Kus julgustati Teid esmakordselt mõtlema kodaniku ja Euroopa kodaniku tähendusest?

Käesolev käsiraamatu osa püüab Teile tutvustada mõningaid haridusalaseid mõisteid ja praktilisi tegevusi, mida kasutatakse kodanikuks olemise probleemidega tegeledes. Algul räägime

³ Termin, mis loodi Euroopa Nõukogu projekti „Demokraatliku kodaniku kasvatamine“ käigus. Kodanikuks olemisetoimumiskohad on „... uued ja innovatiivsed demokraatliku elu juhtimise vormid. Kodanikuks olemisetoimumiskohad hõlmavad kõiki algatusi (noortekeskus, asutus, kogukond, naabruskond, küla, linn, piirkond jne) kus püütakse määratleda või rakendada kaasaegse demokraatliku kodanikuks olemise põhimõtteid. Toimumiskoht on tegevus või tegevuste kogum, mille abil väljendatakse kodaniku kaasaegset tähendust ja seda toetavaid struktuure.

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

kahest kodanikuõpetuse kontseptsioonist, millele tavaliselt viidatakse kui alusprogrammidele, mille eesmärk on anda Euroopas kodaniku-alaseid teadmisi. Teise sammuna püüame teha kokkuvõtte kodanikuõpetuse üldtunnustatud eesmärkidest ning heidame kriitilise pilgu kodanikuks olemise mõistetele ja praktilisele tegevusele, mida soovitatakse kirjanduses.

Kolmandaks vaatame Euroopat tervikuna kodanikuõpetuse seisukohalt ja mõtiskleme Euroopa mõõtme rolli üle kodanikuks olemist käsitlevates koolitusprogrammides. Lõpetuseks püüame visandada „Meie Euroopa kodanikuõpetuse käsitusviisi“, mis hõlmab endas üldisi ideid (mis põhinevad käesolevas käsiraamatus tutvustatud Euroopa kodanikuks olemise terviklikul, dünaamilisel ja kompleksel olemusel) ja tutvustada mõningaid kompetentse, mis meie arvates on tänapäeval Euroopa kodaniku-alaste teadmiste andmisel olulised.

Kodanikuõpetus – üldised ajendid ja eesmärgid

Kirjanduses, mida uurisime, tuuakse välja kaks peamist erinevat kodanikuõpetust käsitlevat koolkonda, mis on alguse saanud kahest ajaloo jooksul domineerinud kodaniku kontseptsioonist demokraatlikes ühiskondades. Esimest koolkonda tuntakse kommunitaaride ehk kodanikuvabariiklastena ja teisi individualistidena. Mõlemad koolkonnad on välja arenenud laiemast filosoofilisest liikumisest – liberalismist.

Kumbki koolkond on välja arendanud oma kodaniku kontseptsiooni, mille abil nad määratlevad „korralikku kodanikku“ ja seda, kuidas neid „korralikke kodanikke“ kasvatada. Nagu allpool on selgitatud, mõistavad need kaks koolkonda kodanikuks olemist, „korraliku kodaniku“ mõistet ja kodanikuõpetuse eesmärgid ning sisu täiesti erinevalt.

Kommunitaarne ehk vabariiklaslik arusaam kodanikuõpetusest

Kommunitaarid ja kodanik-vabariiklased on veendunud, et kodakondsus/kodanikuks olemine hõlmab järgmist: „kogukonna liikmeks olemine toob kaasa õigusliku staatuse, ametlikud õigused ja kohustused, nagu näiteks võrdsus seaduse ees, valimisõigus, kohustus maksta makse või muul viisil kogukonna ühiskondlikku ja majanduslikku heaolusse panustada. Tuleb jälgida, millises ulatuses seadus ja valitsus neid õigusi ja kohustusi kaitsevad ja kas kodanikud kasutavad neid ametlikult kehtestatud õigusi ning täidavad kohustusi...“ (Gilbert, 1996). Sellisele kodanikuksäsitlusele on kõige iseloomulik kogukonna liikmeks olemine. Et kogukonda luua, peavad selle liikmetel olema mõned ühised väärtushinnangud, huvid ja kohustused. Sellest seisukohast on kodakondsus/kodanikuks olemine pigem staatus: see on tegevus ja seda tuleb teostada. Kodakondsust teostamata ei ole võimalik olla kodanik. Kodanikukohuseid täites säilib ka inimese identiteet kogukonna liikmena.

Selline kodanikuksäsitlus tähendab, et kodanikuõpetus peaks andma inimestele võimaluse ja toetama kodakondsuse teostamist, andes inimestele informatsiooni, oskusi ja vahendeid nende võimaluste kasutamiseks. Selle kõrval tuleks rõhutada ka kodanikukohustusi, toetada lojaalsust ja allumist kogukonna ühistele väärtushinnangutele. Seega peaks kodanikuõpetus „tagama, et kodanikud saavad kodakondsust teostada ja et nad seda ka teevad“ (Gilbert, 1996).

Derek Heateri (1990) sõnul peaks kodanikuõpetus aitama kodanikel mõista oma rolli, mis hõlmab staatust, lojaalsust, kohustusi ja õigusi, „mis on seotud mitte ainult teiste inimestega, vaid abstraktse mõistega - riigiga“ (lk 2). Heateri jaoks määratlevad kodaniku kaks omadust – „identiteet ja vobrus“ ning need peaksid olema ka kodanikuõpetuse tuumaks. Identiteet tugineb erinevatesse rühmadesse kuulumise tunnetel, nt rahvus või sugu; kuid kodanikuks olemine on identiteetide identiteet ja „aitab taltsutada teiste identiteetidega seotud tüli õhutavaid kirgi“ (samas lk 184). Vobrused, nagu näiteks menetlusreeglite austamine ja lojaalsus ning vastutus kogukonna ees, on Heateri seisukohast kodanikuks olemise juures otsustava tähtsusega.

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Seega võiks antud seisukohast lähtudes kodanikuõpetusel olla järgmised eesmärgid:

- tutvustada inimestele kogukonda, kuhu nad kuuluvad ja tänu millele neil on kodanikuõigused, väärtushinnanguid. (Tänapäeval on selliseks kogukonnaks tavaliselt riik ning kogukonna väärtushinnanguid võiks nimetada „riiklikeks väärtushinnanguteks“);
- arendada kodanikes tunnet, et nad on ühiselt vastutavad kogukonna heaolu ja pideva arengu ees;
- tutvustada inimestele kodakondsuse/kodanikuks olemisega seotud rolle ja kohustusi ning ka õigusi;
- anda üksikisikutele ja gruppidele vahendid (näiteks oskused, intellektuaalsed vahendid) kodanikukohuste aktiivseks täitmiseks kogukonna ees;
- arendada inimestes lojaalsust ja kuulekust neile kodaniku õigused andnud kogukonna ees.

Kuivõrd Te nõustute ülalnimetatud eesmärkidega?

Individualistide arusaam kodanikuõpetusest

Individualistid usuvad, et kodanikuks olemine on staatus, mis annab kodanikele õigused ja vabaduse otsustada ise oma elu üle. Seega on poliitilise keskkonna ülesanne luua kodanikele võimalus oma õiguste kasutamiseks ja kaitsta nende õigusi. Kodanikele peaks jääma õigus tegutseda vabalt valitud kollektiivsetes või isiklikes huvides ning poliitiline korraldus peab seda võimaldama. Siiski on poliitiline korraldus olemuselt suure osas utilitaarne. Seega on kodanikel õigus poliitikas osaleda, kuid nad saavad vabalt valida, kuidas ja millal nad seda nende osalust soodustava poliitilise korralduse (näiteks heaolu ja ebasoodsas olukorras olevatele inimestele eritingimuste loomine) raames teevad. Samas on kodanikel õigus jääda poliitiliselt passiivseks.

Sellisel kodanikukäsitlusel on üks suur eelis – „heal elul“ ei ole ühte ja ainsat määratlust. Siin on isiklike vabaduste tagaja poliitiline süsteem ja inimeste isiklike või kollektiivsete huvidega seotud püüdlusi piirab ainult kohustus austada teiste iseseisvust ja nimetatud vabaduse tagamiseks sätestatud institutsioonilist korda (Oldfield, 1990 Gilbert, Demaine and Entwistle, 1996).

Antud kodanikukäsitlus tähendab, et kodanikuõpetus peaks keskenduma poliitilise osaluse ja muude osalusviiside reeglitele ja protseduuridele, et inimesed teaksid, kuidas osaleda. Kodanikuoskuste arendamine, näiteks võime lahendada konflikte teiste õigusi rikkumata, oskus väljendada oma vastuseisu valitsuse tegevusele, oma õiguste kaitsmine ja oma iseseisvuse säilitamine, on individualistlikus kodanikuõpetuse käsitluses kesksel kohal.

Siiski ei tegele ülalnimetatud käsitlusviisid „põhiõiguste ja ühiste väärtushinnangutega“ (Gilbert, Demaine and Entwistle, 1996) ega julgusta inimesi leidma alternatiivseid lahendusi ning tegema alternatiivseid ettepanekuid neile, keda nad vastustavad. Kodanikele tuleb õpetada, kuidas soovi korral ühiskonnelus osaleda teiste vabadusi piiramata.

Niisiis, antud seisukohalt on kodanikuõpetusel järgmised eesmärgid:

- anda inimestele teadmisi ja oskusi, mis võimaldaksid neil oma õigusi täies ulatuses kasutada seejuures teiste inimeste sõltumatust piiramata;
- anda inimestele võimalus väljendada vastuseisu poliitilistele suundadele ja tegevustele, mis nende arvates ei ole nende või kogu ühiskonna huvides;

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

- anda inimestele vajalik enesekindlus ja pädevus poliitilises elus osalemiseks kindlaksmääratud poliitilise osaluse reeglite piires;
- anda inimestele vahendid oma kodanikuõiguste kaitsmiseks.

Kuivõrd Te nõustute ülalnimetatud eesmärkidega?

Probleemid ja dilemmad

Eesmärkide erinevus tähendab, et kodanikuõpetuse õppekavad ja nende tulemused ning eelised on erinevad. Sisuliselt erineb kommunitaaride kodanikuõpetuse käsitlus individualistide käsitlusest selles, et nende arvates peaksid kogukonda siduma ühised väärtushinnangud, individualistide arvates aga mitte. Seega võidakse kommunitaarset kodanikuõpetust süüdistada moralismis ja „isalikus“ suhtumises. Veel üheks puuduseks on asjaolu, et tänapäeva ühiskonnas on ühe kogukonna piires üha enam väärtussüsteeme, inimesed usuvad erinevatesse asjadesse ja ütlevad oma arvamuse ka välja.

Probleemid ei puudu ka individualistlikus kodanikuõpetuse käsitluses. Selles käsitlusviisis on kuuluvustunne ja enese identifitseerimisvõimalus nõrgad, sest välditakse arutelu väärtushinnangute ja normide üle. Lisaks võib inimesi eemale peletada liigne tähelepanu protseduuridele ja reeglitele. Kuigi inimestes soovitakse arendada kriitilise mõtlemise ja vastuseisu oskust, ei julgustata inimesi tegema alternatiivseid ettepanekuid.

Mõlemal käsitlusviisil on ka mõned ühised puudused. Esiteks on mõlemad nn „kaitsvad mudelid“ (Hogan, viidatud Kennedy et al, 1997). Mõlema käsitlusviisi eesmärgiks on anda kodanikele võimalused ja oskused ühiskonnas osalemiseks ja isegi selle kritiseerimiseks. Samas aga mõjub kodanikuõpetust see, kui suures ulatuses inimesed tegelikult osaleda saavad. Enamikus tänapäeva demokraatlikes riikides on inimestel otsene võimalus otsustusprotsessis osaleda küll regulaarne, kuid harv – nimelt valimiste ajal.

Mõlemad kodanikuõpetuse käsitlusviisid õpetavad, kuidas kasutada oma õigusi ja kohustust osaleda, mis võrdub õpetamisega, kuidas osaleda valimistel. Samas ei õpetata inimestele, kuidas oma huvisid poliitiliste otsustajate ees väljendada ja välja pakkuda alternatiivseid lahendusi neid puudutavatele probleemidele. Tänapäeva pluralistlikus demokraatias peetakse osalemist positiivseks, kuid ainult nii kaua, kuni see ei hakka õõnestama ühiskonna või poliitilise süsteemi aluseid. Teisisõnu, kumbki käsitlusviis ei pea revolutsioonilist tegevust kodanikule sobivaks käitumiseks.

Teiseks jäävad mõlemad käsitlusviisid tänapäeva tegelikkusest, eriti noorte elust, eemale. Kommunitaarne käsitlusviis pakub välja väärtussüsteemid, mis on pigem välistavad ega suuda sammu pidada tänapäeva ühiskonna ja elu mitmekesisusega. Individualistlik käsitlusviis ei paku mingeid väärtushinnanguid, välja arvatud üksikisiku sõltumatus, ning seetõttu ei anta noortele vahendeid, mille abil väljendada oma identiteeti positiivsel ja sotsiaalselt konstruktiivsel viisil. Mõlemal juhul keskendub kodanikuõpetus ühiskonnas ja ametlikus poliitikas osalemise oskuste andmisele.

Antud kodanikuõpetuse käsitlusviisid ei võta piisavalt arvesse noorte teisi enesemääratlemise ja oma soovide kultuurilise väljendamise viise. Seetõttu on raske arvestada noorte poliitilise osaluse alternatiivsemate vormidega (näiteks kultuuri- ja identiteedipoliitika, keskkonnakaitse ja võitlus rassismiga, muusika ja elustiil) ning ka hinnata selliste osalusvormide kodanikupotentsiaali või neid ära kasutada.

Kolmandana tuleks nimetada motivatsiooniprobleemi. Kumbki käsitlusviis ei seleta üksikasjalikult lahti, kuidas motiveerida inimesi oma kohustusi täitma ja kodanikuõigusi kasutama.

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Kommunitaarses käsitlusviisis peab kodanikuõpetus motiveerima inimesi täitma oma kodanikukohust. Individualistlikus käsitlusviisis peab kodanikuõpetus motiveerima inimesi oma kodanikuõigusi kasutama nii, et ei piirataks teiste sõltumatust või vabadust.

Iroonia seisneb selles, et mõlemad koolkonnad kasutavad motivatsiooniprobleemile lahenduse leidmisel teineteise argumente. Kommunitaarid soovivad isiklikku huvi. Üksikisiku jaoks on kodanikukohuse täitmine kasulik, kui selle mittetäitmine. Individualistide arvates on ühised väärtushinnangud ja kogukonna solidaarsus inimeste jaoks peamine põhjus oma kodanikuõiguste kasutamisel mitte takistada teiste vabadust. Kui me nõustume, et motivatsiooniprobleem on olemas teatud riigi kodanikuks olemisel, mis on enamiku jaoks kergemini mõistetav kui abstraktne Euroopa või riikidevaheline kodakondsus/kodanikuks olemine, siis järelikult on motivatsiooniprobleem olemas ka Euroopa kodanikuks olemise juures.

Kuidas motiveerida noori kasutama Euroopa kodaniku õigusi ning täitma Euroopa kodaniku kohustusi?

Alljärgnevas tabelis võrreldakse kahe eespool kirjeldatud käsitlusviisi puudusi ja eeliseid.

Joonis 12 – Individualistlik ja kommunitaarne kodanikuõpetus

	Eelised	Puudused
Individualistlik	Kogukonna liikmeks olemine on pigem tehniline, kui väärtushinnangutel põhinev ja välistamise tõenäosus on väiksem Kodanikuks olemine on staatus, mis annab teatud õigused, kuid ei kohusta millekski Saab kasutada mitmekesisust Soodustab kriitilist mõtlemist ja vastuolekut	Kuna väärtushinnangud puuduvad, on enesemääratlus nõrk Keskendub protseduuridele ja reeglitele, mis võib põhjustada võõrandumist Ei näe ette alternatiivseid seisukohti Kaitsev mudel Noortekauge Motivatsiooniprobleem Isikliku huvi puudumine
Kommunitaarne	Annab väärtushinnangud, millega ennast identifitseerida Arendab kohusetunnet kogukonna ees	Jätab kõrvale kogukonda siduvad väärtushinnangud – isalik suhtumine, moralism ja välistamine Kuidas määratleda kogukonna liikmeks saamise kriteeriume? Eeldab kuulekust ja lojaalsust Kaitsev mudel Noortekauge Motivatsiooniprobleem

Milliste nimetatud käsitlusviiside osadega Te ennast kõige rohkem seostate?

Arutelu selle üle, milline peaks olema kodanikuõpetuse sisu, on väga elav. Püüdes kindlaks teha, kuidas kodanikke kõige paremini kasvatada, seisavad mõlemad käsitlusviisid ühise dilemma ees. Kõikide huultel on küsimus: „Kas kodanikuõpetus peaks olema omaette teema või pigem läbiv eesmärk ja käsitlusviis?“ Olemasolev kodanikuõpetust käsitlev teaduslik kirjandus uurib, kuidas õpetada kodanikuõpetust tavakooli õppekava raames, pöörates erilist tähelepanu (riigi, Euroopa ja maailma) ajaloo, kultuuri ja geograafia õpetamisele ning märkides ära ühiskonna- ja poliitikaõpetuse ja isegi loodusteadused.

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Sellise käsitlusviisi eesmärk on ühendada kodanikuks olemisega seotud hoiakute arendamine ja kodanikuks olemise põhiõskused olemasolevatesse õppekavadesse, ohustamata seejuures üldhariduse kvaliteeti ja standardeid. Teine käsitlusviis, milles käsitletakse kodanikuks olemist eraldi ainena ja sellest räägitakse erinevate teemadena, kaasa arvatud inimõigused, kodanikuõpetus, väärtusõpetus, demokraatlik kodanikuõpetus, eneseharimine, sotsiaalne haridus ja ka keskkonnaalane haridus, näeb kodanikuks olemist kindlaksmääratud teadmiste ja oskuste kogumina, mida haridusasutused saavad õpetada nii kohustuslike kui ka valikkursustena.

Pole jõutud kokkuleppele selles, kumb neist kahest käsitlusviisist on tõhusam, et anda noortele kodanikuks olemise teadmisi, oskusi ja motiivatsiooni ning julgustada neid osalema oma riigi ja ühiskonna arendamises. Kuigi formaalset haridust käsitlevas kirjanduses on selle üle palju vaieldud, ei saa mööda asjaolust, et probleem puudutab ka mitte-formaalset haridust.

“Kas kodanikuõpetus peaks olema eraldi õppeaine või õppekava läbiv aine?”

Kodanikuõpetuse Euroopa mõõde

Rääkides kodanikuõpetuse Euroopa mõõtmest, ei tohiks unustada, et teaduslikus kirjanduses ollakse väga selgel seisukohal. Kuigi me võime soovida, et kodanikuõpetus oleks „euroopalikum“ (mis võib tähendada kõike, alates kosmopoliitilisest lähenemisviisist kuni inimõigustele keskenduva kodanikuõpetuseni), on „euroopalik“ enamikes riiklikes õppekavades tegelikult ainult üks paljudest ja sealjuures üks uuematest kodanikuõpetuse tahkudest – kui sellest üldse räägitakse, siis lisana oma riigi kodakondsust/kodanikuks olemist käsitlevale ainele.

Vajadus lisada kodanikuõpetusse Euroopa mõõde tuleneb asjaolust, et me elame Euroopas (mida enamik autoreid võrdsustab Euroopa Liiduga). Tunnistatakse, et kogukond on lai mõiste, mis hõlmab endas enam kui ainult rahvusriiki. Piirkonnad ulatuvad üle riigipiiride ja inimesed tunnevad üha rohkem, et Euroopa ja maailma tasandil tehtud otsused mõjutavad otseselt nende igapäevaelu, kas materiaalselt või võimalustes kasutada teatud õigusi, nagu näiteks liikumisvabadus.

Selle käsitlusviisi juures on probleemiks asjaolu, et erinevate Euroopa riikide kodanikud on samal ajal kogu maailma elanikud ja et neid mõjutavad maailma sündmused ja arengud (eriti turgude ja majanduse üleilmastumine, nagu juba varem mainisime). Vaatamata UNESCO ja teiste ÜRO organisatsioonide jõupingutustele, kes soovivad propageerida mõistet „maailmakodanik“, ei oma see mõiste enamiku inimeste jaoks tähendust. Seega ignoreerib Euroopa kodanikuks olemise mõiste suuremal või vähemal määral kodanikuks olemise globaalset tahku ja on suures osas euroopakeskne.

Praegu kasutatakse erinevates Euroopa Liidu institutsioonides selgeid määratlusi, mis on Euroopa kodanikuks olemine ja sellega seotud kodanikuõpetus. Kuni viimase ajani määratleti Euroopa Liidus Euroopa kodakondsust ainult protseduurilises tähenduses: see on staatus, mis on kõigil, kellel on mõne liikmesriigi kodakondsus, ning mis annab kodanikele teatud lisaõigused – liikumisvabadus Euroopa Liidu territooriumil, võimalus valida Euroopa Parlamendi liikmeid jne. Euroopa Nõukogu jaoks aga on Euroopa kodanikuks olemist määratlevad parameetrid inimõiguste kaitsmine, pluralistlik demokraatia, demokraatlik stabiilsus ja turvalisus, sotsiaalne ühtekuuluvus ning ka Euroopa kultuuriline mitmekesisus.

Nagu põhjalikumalt on käsitletud peatükis „Kaasaegsed (Euroopa) kodanikuksäsitlused“, on nende kahe käsitlusviisi mõisteline ja teoreetiline erinevus väga lihtne: Euroopa Liidu määratluses on Euroopa kodakondsus staatus, mis antakse automaatselt neile, kellel on liikmesriigi

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

kodakondsus, ning kodanikele antakse teatud lisaõigused. Euroopa Nõukogu määratluses on Euroopa kodanikuks olemine hoiak või käitumine, mis areneb inimeses teatud väärtushinnangute (inimõigused, demokraatlik turvalisus, sotsiaalne ühtekuuluvus, õigusriigi põhimõtted⁴) omaksvõtmisega ja järgimisega, sõltumata rahvusest ja kodakondsusest. Teoorias võivad viimase määratluse järgi isegi kodakondsuseta isikud olla Euroopa kodanikud. Loomulikult on tegelikkus erinev, sest kui puudub suhe riigiga ja sellest tulenevad kodaniku- ning poliitilised õigused, on marginaliseerimist praktiliselt võimatu vältida. Seetõttu ei ole üllatav, et neil kahel käsitlusviisil põhinev kodanikuõpetus on täiesti erinev.

Millised on Teie kogemused Euroopa kodanikuks
olemist käsitleva kodanikuõpetusega?

Euroopa Liidu ja Euroopa Nõukogu lähenemisviis Euroopa kodanikuõpetusele

Mis puudutab riiklike õppekavade sisu, siis kodanikuõpetuse Euroopa mõõde on täis mõistelisi vastuolulisusi. Euroopa Liidus ja riikides, mis valmistuvad liidu liikmeks saama, määratletakse kodanikuõpetuse Euroopa mõõdet kui teadmiste ja oskuste õpetamist, mis võimaldaksid Euroopa Liidu praegustel ja tulevastel kodanikel mõista Euroopa Liidu institutsioonilist ülesehitust, tunda õigusi, mida annab Euroopa kodakondsus (kaasa arvatud õigus osaleda Euroopa Parlamendi valimistel ja teise Euroopa Liidu liikmesriigi elanikuna osaleda kohalikel ja kohalike omavalitsuste valimistel) ja seda, kuidas Euroopa Liidu institutsioonid töötavad.⁵

Muudes riikides ja eriti paljudes Euroopa Nõukogu liikmesriikides, mida senimaani ei peeta isegi potentsiaalseteks Euroopa Liidu liikmekandidaatideks, tuleb leida laiema Euroopa kodanike jaoks ühised huvipunktid. Endise Nõukogude Liidu riikides ja Ida-Euroopa riikides on „Euroopa kodakondsus“ külgetõmbav, kuid illusoorne mõiste, kuna seda seostatakse peamiselt materiaalse heaoluga, liikumisvabadusega ja sõdade ning veriste konfliktide puudumisega, mida turvaline Euroopa nende riikide elanike kollektiivses mõtlemises esindab.

Ka Euroopa Nõukogu lähenemisviisil on omad puudused, kuna liikmesriikide vahel puudub üksmeel neid nn Euroopa väärtushinnangutega siduvate ajalooliste ja kultuuriliste põhjuste osas. Euroopa Nõukogu käsitlusviisi eeliseks on aga see, et väärtushinnangutel põhinevat identiteeti propageerides saavad üksikisikud ja rühmad vabalt, staatusele, rahvusele, geograafilisele asupaigale ja ajaloole viitamata, neid väärtushinnanguid edendada. Ka haridusprogrammid saavad neid väärtushinnanguid propageerida ja seetõttu siduda end Euroopaga.

Euroopa tasandil on nii Euroopa Nõukogu kui ka Euroopa Liidu haridusprogrammid (eriti noorsoole suunatud) jõudnud Euroopa kodanikuks olemise labürinti uurides ja väärtushinnangutel põhineva käsitlusviisi alusel tegutsedes palju kaugemale.

Nii Euroopa Liit kui ka Euroopa Nõukogu on välja töötanud noortele suunatud programme, mis propageerivad valikust ja teostamisest koosneva Euroopa kodanikuks olemise väärtusi. Euroopa Liidu programme, mis edendavad Euroopa kodanikuks olemist või kasutavad noorsootöös Euroopa kodanikuõpetust, peetakse riiklikku haridust (nii formaalset kui ka mitte-formaalset haridust) täiendavaks ning nende eesmärgiks on tuua Euroopa Liit oma kodanikele lähemale ning muuta see liiduks, mille eesmärgiks on kõikide Euroopa Liidu territooriumil elavate inimeste elu paremaks muutmine sõltumata sellest, kas nad on liidu kodanikud või mitte. Seega on selliste programmide abil edendatav Euroopa kodanikuks olemine vähem seotud kodaniku staatusega. Euroopa Liidu noorsoo- ja haridusprogrammid, mis hõlmavad ka liituvaid riike ja nn kolmandaid riike (riigid, mis ei ole Euroopa Liidu liikmesriigid ega kandidaatriigid ega ühegi programmi osalised) on järjekordne hea tahte väljendus. Mõned väljapaistvamad näited sellistest programmidest on Socrates, Leonardo Da Vinci, Erasmus ja Euroopa Noored* (sh Euroopa Vabatahtliku Teenistuse alaprogramm)⁶.

⁴ Euroopa Nõukogu väärtushinnangute ja missiooni kohta lugege lisaks: www.coe.int

⁵ Euroopa Liidu institutsioonide ja nende volituste ja rollide kohta lugege lisaks EL veebilehelt: <http://europa.eu.int/>

* Lähemalt programmist Euroopa Noored Eestis: <http://europa.noored.ee>, Socrates: www.socrates.ee, Leonardo: <http://www.innove.ee/leonardo>. – Toim

⁶ Lisateave EL Euroopa kodanikuks olemise programmidest: <http://europa.eu.int/>

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

„Euroopa kodanikuks olemine peaks ühendama valikuvõimaluse ja teostuse.”

Euroopa Nõukogu Euroopa kodanikuks olemisega seotud programmid on katselaboriks uutele ja uuenduslikele käsitlusviisidele ja tegevustele, mille lõpuks võtaks üle ja kohandaks oma vajadustele riiklikud haridus- ja koolitusasutused ja noorsoopoliitika tegelejad. Euroopa Nõukogus on ülal määratletud Euroopa kodanikuks olemine üks peamisi prioriteete noorsootöös 2003.-2005. aastani. Mõiste on välja kasvanud kolmekümneaastasest noorte kaasamise kogemusest kõikidel ühiskonnatasanditel ja selle eesmärgiks on leida noorte osalusele ja aktiivsele kodanikuks olemisele väljund Euroopa noorsoopoliitikas. Euroopa Nõukogu tegevuse headeks näideteks on demokraatliku riigi kodanikkonna kasvatamise projekt, ajalooõpikute projekt, Spordi ja Noorsoodirektoraadi osaluse ja demokraatliku kodanikkonna projekt ja koostöös Euroopa Komisjoniga algatatud Euroopa noorsootöötajate koolitusprogramm⁷.

Euroopa kodanikkonna kasvatamine praktikas

Kuigi siinkohal ei ole võimalik anda täielikku ülevaadet sellest, kuidas Euroopa riikide õppekavades käsitletakse kodanikkonna kasvatamise Euroopa mõõdet, annavad olulist mõtteainet Euroopa tasandil läbiviidavad programmid, eriti neile, kes on huvitatud noortele mõeldud mitte-formaalsete hariduslike tegevuse korraldamisest või kasutavad Euroopa kodaniku teemalist lähenemist.⁸

Sisulisest küljest on üldnimetatud Euroopa tasandil läbiviidavatel programmidel palju ühist. Huvitav on see, et vaatamata erinevatele lähtepunktidele ja filosoofiatele, on Euroopa Nõukogu ja Euroopa Liit üksmeelil paljude põhiväärtuste ja -kompetentside suhtes, mida Euroopa kodanikkonna kasvatamine peaks hõlmama. Järgmises lõigus püüame kirjeldada Euroopa kodanikkonna kasvatamise põhilisi tunnusoone, mis iseloomustavad mõlema institutsiooni programme.

Need kaks institutsiooni rühmitavad põhikompetentsid vastavalt neljale omavahel seotud kodanikuks olemise mõõtmele (Veldhuis, 1997)⁹:

Poliitiline ja õiguslik mõõde

See mõõde tähendab, et haridus peaks kujundama suhtumist ja andma teadmisi ning kompetentse, mis on vajalikud õiguste kasutamiseks ja kohustuste täitmiseks kodakondsust reguleerivate poliitiliste ja õiguslike süsteemide raames, kas siis riiklikul, rahvusvahelisel (näit Euroopa Nõukogu) või riikideülel (näit Euroopa Liit) tasandil. See tähendab, et Euroopa kodanikuõpetus peab andma teadmisi poliitilistest ja õiguslikest süsteemidest (näiteks kodaniku- ja poliitilised õigused, inimõigused, kodanikukohus), oskusi nendes süsteemides osalemiseks ja kujundama konstruktiivset kriitilist suhtumist nendes süsteemidesse, positiivset suhtumist demokraatiasse ja selle arendamisse isikliku ja kollektiivse tegevuse kaudu ja andma oskusi aktiivseks osalemiseks avalikus elus, kaasa arvatud Euroopa avalik sektor.

⁷ Lisateave Euroopa Nõukogu Euroopa kodanikuks olemise programmide kohta: www.coe.int/youth and www.coe.int

⁸ Riiklikest haridussüsteemidest ja kodanikuõpetusest lugege lisaks veebilehelt <http://www.ibe.unesco.org/International/Databanks/Dossiers/mainfram.htm>, kus on üldine teave kõikide UNESCO liikmesriikide haridussüsteemidest

⁹ Nelja kodanikuks olemise mõõdet kirjeldas Ruud Veldhuis trükises “Demokraatliku kodanikuks olemise alane haridus: kodanikuks olemise mõõtmed, põhipädevused, muutujad ja rahvusvaheline tegevus”, Strasbourg, Euroopa Nõukogu, 1997, dokument DECS/CIT (97) 23.

Vt ka lk 33-36

Sotsiaalne mõõde

See mõõde tähendab, et Euroopa kodanikuõpetus peaks hõlmama ühiskondlike suhete arenemist ja üksikisikute ning rühmade vahelisi suhteid. See mõõde hõlmab järgmisi küsimusi ja väärtushinnanguid: solidaarsus ja vastastikune austus, kõikide inimeste ühiskondliku panuse hindamine ja võrdsed võimalused ühiskonna arengus kaasa rääkida. Arendama peaks ka selliseid sotsiaalseid oskusi nagu läbirääkimiste oskus, empaatia, sallivus ja üksteise toetamine.

Majanduslik mõõde

Kuigi sageli seda ei tunnista, mängib majandus otsustavat rolli selles, kui suures ulatuses inimesed saavad kodanikena tegutseda. Sageli on eriprogrammide eesmärgiks suurendada vähekindlustatud inimeste võimet olla aktiivne kodanik. Siiski peaks see mõõde arendama kõikides inimestes aktiivseks osaluseks vajalikku majanduslikku pädevust, kaasa arvatud teadmised majanduse toimimisest, majanduselu üleilmastumisest, tarbimise osast kodanike elus, tootmisest ning tööhõivest. Lisaks tuleks kodanikke õpetada mõistma ja muutma majanduslikke mehhanisme, mis takistavad teistel inimestel osaleda ühiskonnaelus ja olla aktiivne kodanik.

Kultuurimõõde

Kultuurimõõde hõlmab Euroopa kodanikuks olemisega kaasnevat ühiseid väärtushinnanguid ning tegeleb kultuuriga seotud tahkudega, nagu Euroopa ja maailma ajaloo ning erinevate kultuuride, rahvaste ja keelte tundmine. Siiski on tähtsam Euroopa kodanikuks olemise sisemine külg, erinevad ja üksteist täiendavad kuuluvustunded, ühine pärand ja väärtushinnangud, nagu näiteks inimõiguste üldkehtivus, keskkonnakaitse, diskrimineerimise vastu võitlemine ja teiste inimeste austamine.

Kuigi mõlema peamise allika (Euroopa Nõukogu ja Euroopa Liit) käsitluses põhinevad kõik neli Euroopa kodanikuõpetuse mõõdet peamiselt tunnetusel ja teadmistel, on mitte-formaalharidusliku kodanikuõpetuse praktika ja nimetatud institutsioonide programmid näidanud, et selline õpetus hõlmab enam kui lihtsalt faktide tundmist. Euroopa kodanikuõpetuse mündil on kaks külge: üks neist on seotud tunnetusliku arenguga ja teine hoiakute kujundamisega. On isegi alust arvata, et mündi kahest küljest on hoiakute külg ülalnimetatud raskustest, näiteks motivatsiooniprobleemist ülesaamisel, tähtsam.

Oleme vaadanud, kuidas inimesed ja nimetatud kaks institutsiooni käsitlevad Euroopa kodanikuõpetust ja järgmises peatükis tutvustame oma mõtteid ja seisukohti.

Mis on Teie arvates tähtsam, kas hoiakute kujundamine või teadmiste andmine?

Euroopa ja kodanikuks olemise ajalugu

kaasaegsed kodanikukäsitlused

Tulevikuarengud

Meie mõisteline raamistik

Euroopa kodanikuõpetuse kaasaegsed käsitlused

Meie nägemus Euroopa kodanikuõpetusest

Kodanikuks olemise stsenaariumid – näited projektidest

Meie nägemus Euroopa kodanikuõpetusest – kuidas seda meie arvates teha tuleks

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Eespool tutvustatud Euroopa kodanikuks olemise ja kodanikuõpetuse mõistetele toetudes on antud käsiraamatu ülesandeks anda juhiseid, kuidas neid mõtteid praktilises tegevuses kasutada¹⁰. Käesolevas peatükis räägitakse sellest, kuidas arendada kõlbelisi arusaamu ja harjumusi, mis toetaksid meie mõistelist raamistikku. Kuigi tehnika võib olla lihtne ja hõlpsasti omandatav, on selle praktikas kasutamine keerukas ja nõuab kogemusi ning oskusi. (Merry and Titley, 1999).

Anname Teile haridusliku raamistiku, mis põhineb käesoleva käsiraamatu peamistel ideedel, meie nägemusel kodanikust, selle ajalool ja probleemidel. See on meie kodanikuõpetuse raamistik. Eesmärgiks ei ole suletud mudeli loomine, vaid avatud püüdlus koondada kõige olulisemad

- üldised kaalutlused,
- põhikompetentsid
- ja teadmised,

mis on Euroopa kodanikele vajalikud kodanikuks olemisel ja aktiivseks osalemiseks. Antud käsiraamatu kasutajatena peate ise meie haridusraamistikku edasi arendama, kuna just Teie olete kodanikuõpetuse programmide ja tegevuste läbiviijad. Meie aga püüame anda Teile mõningaid näpunäiteid.

Siiski peaksime Teie tähelepanu juhtima paarile asjaolule. Esimene neist puudutab hariduslikku konteksti. Kuigi suur osa Euroopa kodanikuõpetuse sisust peaks kehtima nii formaalse kui ka mitte-formaalse hariduse kohta, on käesolev T-Kit käsiraamat suunatud peamiselt mitte-formaalse hariduse valdkonnale ja täpsemalt noorte täiskasvanute koolivälisele koolitusele. Loodame, et see käsiraamat on abiks eriti selles valdkonnas töötajatele. Samas loodame, et ka tavakoolide õpetajad saavad meie materjalidest innustust ning neid ka praktikas kasutada.

Teiseks palume Teil mees pidada, et Euroopa kodanikuks olemise sisu tõhusaks käsitlemiseks on vajalik tunda selle mõiste dünaamilist ja muutuvat olemust. See tähendab, et tuleb jätta ruumi uuendustele. Sellest oleme ka oma juhistes lähtunud ja seetõttu oleme hoidunud konkreetse mudeli väljapakumisest.

Seda mees pidades vaatame, kuidas kõiki neid häid mõtteid praktikas kasutada.

Euroopa kodanikuõpetus tegelikkuses

Teile on juba teada, et projekti või programmi läbiviimiseks on vaja kavandada, läbi viia ja hinnata (lisateave projektijuhtimise T-Kit käsiraamatust). Allpool pühendame veidi aega igale neist valdkondadest, kuid me ei taha rääkida neist kui sammudest, mis tuleb astuda üksteise järel. Edasi lugedes leiate, et paindlik tegevus, mida me propageerime, julgustab oma tegevust pidevalt kavandama ja hindama ning olema paindlik ja reageerima kiiresti inimestele, keskkonnale ja uutele olukordadele. Selline lähenemisviis eeldab intelligentset ja paindlikku haridustegevust, mis tunnistaks kavade ja tegevuste pideva hindamise ja ümbervaatamise vajadust.

¹⁰ Käesolev osa põhineb doktoritööl Straker, A. (2001) Pushing at the Limits: Reconstructing Cross-Cultural Exchange in Education. Unpublished PhD thesis, The University of Newcastle upon Tyne, UK.

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksõpetused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlemised**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Intelligentse ja paindliku tegevuse arendamine

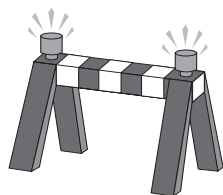
Nagu juba öeldud, ei paku me kiireid ja lihtsaid lahendusi ega juhiseid, kuidas Euroopa kodanikkonna kasvatustööd läbi viia. Me ei hakka selle pärast vabandama, kuna usume Teie kui praktikute arukusse ja võimesse kasutada oma oskusi ja kogemusi nii, et need sobiksid konkreetse olukorda. Sellist lähenemisviisi illustreerivad Briti kokaraamatute autori Nigel Slateri sõnad, kes juhatab oma kokaraamatu sisse järgmiselt:

Tahan julgustada Teid tutvuma järgnevate retseptidega ja seejärel neist kõrvale kalduma vastavalt sellele, milliseid koostisaineid Te kasutate või millises tujus Te olete. Tahan, et mõistaksite, et koostisained ja nälg on muutujad, mida ei saa suruda kindlatesse raamidesse. Tahan, et Te rikuksite reegleid. Tahan, et annaksite järgi oma isudele. (2000, lk 50)

Siiski ei tähenda see, et meil ei oleks midagi õppida! Me usume, et

- me kõik saame teiste kogemusest õppida,
- abstraktsed arutelud ja mõtted sunnivad meid mõtlema ja tegema asju uutmoodi.

Esimese punkti kohta kehtivad praktilised näited ja me loodame püstitada küsimusi ja probleeme, mis aitavad Teil arendada välja oma isikliku lähenemisviisi praktilisele tegevusele.

Andke väikesele grupile mõned toiduained ja paluge neil valmistada eine teatud sihtrühmale.

Peale söömist arutlege metafoori üle ja selle üle, kuidas valmistada ette teatud sihtrühmale suunatud haridusalast tegevust.

Selle kõigea tahame öelda, et Euroopa kodanikkonna kasvatajana antakse Teile mõtteid sellest, milliseid elemente kasutada, et olla oma töös edukas, või milliste vahendite abil saavutate soovitud tulemust ja mis võib viia läbikukkumiseni, kuid sama tähtis on töö käigus kasutada oma mõistust, oskusi ja isikuomadusi ja mitte unustada, milline on konkreetne olukord, milles Te töötate. Tundlik ja tark õpetaja on asendamatu.

Ja veel, kuigi edu eelduseks on ratsionaalne mõtlemine, asjast arusaamine ja selged eesmärgid, sõltub positiivne tulemus ka sellest, mida on raskem määratleda – instinktist, maitsest, tunnetest.

Usun, et retsepti tuleb kohelda nagu elusolendit, kellel tuleb lasta hingata ja muutuda vastavalt kasutatud koostisainetele, meie tujudele ja ihadele.

Seda ei tohiks näha probleemina, vaid eduka tegevuse põhieeldusena. Me ei tohiks lasta end petta samm-sammulise tegevuse näilisest lihtsusest, sest see võib pärssida uuenduslikkust ja huvi. Me soovime kasutada isiklikku lähenemisviisi, mis võtab arvesse õpetaja oskusi ja isikuomadusi ning kasutab neid konkreetse töö kontekstis. Konteksti all mõtleme midagi täpsemat ja komplekssemat kui lihtsalt üldisi kultuurilisi määratlusi.

Loomulikult on esmatähtis tunda laiemat ühiskondlikku konteksti ja käituda ning viia tegevused läbi sellele vastavalt. Aga sama tähtis on ka näha mikrokonteksti üksikasju. Praktikas tähendab see, et arvestada tuleb mitte ainult sellega, millises riigis projekt läbi viiakse või milline on osaliste usutunnistus, vaid ka rühma kuuluvate inimeste oskuste ja iseloomuomadustega või sellega, kuidas keegi reageeris olukorrale viis minuti tagasi või piirangutega, mida seab Teie ruum, kus tegevus toimub. Soovitud tulemuste saavutamiseks soovime arvestada konkreetse olukorraga, seda pidevalt hinnata ja kasutada antud olukorras ja antud hetkel kõige paremini

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

sobivaid meetodeid. Ärge unustage, et palju sõltub tegevuse koordinaatori – ilmselt Teie enda - oskustest, annetest, maitsesest ja iseloomust.

Kas Te juba kasutate oma töös sellist meetodit? Kui mitte, siis millised on Teie arvates selle lähenemisviisi puudused ja kuidas Te saaksite seda lähenemisviisi katsetada?

Projekti hindamine, läbiviimine ja kavandamine

Nagu me juba nimetasime, on raske tõmmata piiri hindamise ja praktilise tegevuse vahele, sest paindlik tegevus on juba iseenesest hindamisprotsess, mis toimub pideva tegevusega kaasneva mõtetegevuse käigus, mille tulemusel tegevust kohandatakse ja muudetakse, ning teadliku tegevuse tagasivaatava analüüsi käigus (Leitch ja Day, 2000). Seetõttu ei ole hindamine miski, mida tuleb teha projekti lõppedes – väike ebameeldivus, millega tuleb leppida rahastajate meeleheaks. Meie arvates on hindamine väga tähtis protsess, mis peab toimuma pidevalt iga projekti või programmi algusest kuni lõpuni. Seetõttu alustame arutelu hindamisest.

Hindamine: Mis? Kuidas? Miks?

Hindamine on iga programmi kõige raskem osa. Et hindamine oleks kvaliteetne, tuleb see läbi viia oskuslikult ja programmi iseloomu arvestades ning vastavalt ühiskonnauuringute tavadele (näit konfidentsiaalsuse tagamine, osalemise vabatahtlikkus, mõjutuste miinimumini viimine) ja arvesse võttes projekti läbiviijate, osalejate ja rahastajate võib-olla üksteisele vastukäivaid huvisid. Lisaks ei tohi hindamisprotsess õnnestada projekti eesmärgi, vaid peab neid aktiivselt toetama.

Hindamine viiakse läbi kolmel tasandil: tulemus, mõju ja protsess (USA Haridusministeerium, 2000). Tulemuse hindamisel uuritakse programmi otseseid tulemusi. Mõju hindamisel aga püütakse tuvastada programmi pikema-ajalisi tulemusi ja ka ootamatuid mõjutusi. Protsessi hindamine keskendub tehnikatele ja nende rakendamisele. Ideaalis peaks kõigi kolme vahel valitsema tasakaal.

Ilmselt seetõttu, et projekti organiseerijad soovivad tõestada oma töö väärtust välistele organelitele (eriti neile, kes projekti rahastavad), pööratakse ebaproportsionaalselt palju tähelepanu projekti tulemustele. Seda soodustavad ka hindamisjuhised, näiteks Woolfi juhised (1999), mille kohaselt on hindamine tõhus ainult siis, kui projektile on püstitatud SMART eesmärgid. SMART (Specific, Measurable, Achievable, Realistic, and achievable within a Timescale) eesmärgid on konkreetne, mõõdetav, saavutatav, realistlik ja saavutatav etteantud aja jooksul.

Kui olete hinnanud mõnda projekti, siis kas panite rohkem rõhku tulemustele, mõjule või protsessile? Kuidas saaksite tulevikus saavutada paremat tasakaalu?

Selline lähenemisviis võib tunduda väga meeldiv just oma selge ülesehituse ja lihtsuse tõttu ja SMART eesmärkidel on oma koht ja väärtus, kuid meie arvates ei anna ainult mõõdetavatele eesmärkidele põhinev hindamine edasi Euroopa kodanikuõpetuse tulemuste rikkalikkust ja pikaajalist mõju. Igal Euroopa kodanikku puudutaval projektil on erinevad tulemused ning nende edu sõltub erinevatest protsessidest.

Samuti on tõenäoline, et projektile on ootamatud tulemused ja selle käigus ilmnevad teatud ennustamatud protsessid. Asjaolu, et teatud tulemusi on raske hinnata ja nende ulatust võimatu mõõta, ei tohiks vähendada nende tähtsust. Meie arvates on ülitähtis, et hariduse eesmärgid ei piirduks saavutatavateks ainult nendega, mida saab mõõta. Seega ei anna ainult etteantud tulemustel põhinev hindamine ühelegi projektile päris õiglast hinnangut.

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu

kaasaegsed
kodanikukäsitlused

Tulevikuarengud

Meie mõisteline
raamistik

Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused

Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest

Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest

„Kas SMART on üldse nii nutikas, kui arvatakse?“

Meie arvates peaks hindamine tegevuse osana olema paindlik, kohandatud konkreetsele projektile ja läbi viidud vastavalt hindaja oskustele, maitsele ja arusaamadele. Hindamine peab põhinema ka eetilistel tavadel ja peegeldama oma eesmärke. Otseste ja pikaajaliste tulemuste hindamise vajadusest tähtsam on protsesside ja tulemuste pidev hindamine, et saada projekti kohta tagasisidet.

**„Hindamine peaks olema paindlik protsess,
mis on kohandatud konkreetsele projektile
ja viiakse läbi vastavalt hindaja oskustele,
maitsele ja arusaamadele.“**

Asjaolu, et hindamise tulemused võivad olla olulised ja et projekti mõjud on keerukad ning mitte alati etteennustatavad või mõõdetavad, ei tähenda, et poleks tarvis eesmärke püstitada või alates kavandamise esimestest etappidest mõelda sellest, mida me tahame saavutada. Asjaolu, et samm-sammuline protsess ei taga edu, ei tähenda, et poleks vaja mõelda, millist lähene-misviisi kasutada. Eriti tähtis on käia läbi oma väärtushinnangud ja mõtted – oma käsitlusviisi eetos ja filosoofia.

Kas Teie projektidel on olnud tulemusi,
mida Te ei saanud või ei osanud ette näha?

Alljärgnevas tekstis uurime lähemalt, mida tuleks arvesse võtta projekti läbiviimise igas etapis. Et Teil oleks kergem seda Teie enda tööga seostada, toome mõned praktilised näited ja kodanikuks olemise teemalised stsenaariumid konkreetsetest projektidest ning näitame, kuidas korraldajad on ühendanud ideed ja eesmärgid tegelikkusega.

Mõtlemine ja läbiviimine: tegevuse käivitamine

Kultuuridevaheline haridus ei ole suletud programm, mida saab korrata seda pidevalt muutmata. Vastupidi, võimalike kultuuridevaheliste tegevuste ring on väga lai ja me peame endalt pidevalt küsima, mida me teeme ja miks. Ei ole olemas võluvahendit, mis tagaks meile edu. (Euroopa Nõukogu, 2000)

Enne kui räägime põhimõtetest ja ideedest, mis on meie arvates haridustegevuses tähtsad, tahaksime Teile veel kord meelde tuletada, miks on meie käsitlusviis just selline. Loodame, et see aitab Teil neid põhimõtteid oma töös kasutada.

On palju põhjuseid, miks me Teile töö raskemaks teeme ega anna lihtsaid juhiseid, kuid me ei tee seda õelusest! Esiteks on meie arvates tähtis meeles pidada, et kvaliteetset kodanikuõpetust saab anda mitmel erineval viisil – see, mis toimub ühe rühmaga teatud päeval ja teatud juhene-

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

daja käe all, ei kordu mitte kunagi. Ka edu sõltub palju enamast kui ainult etteantud kriteeriumitest ja seetõttu keskendumine kodanikuõpetuse sügavamale ideele, mitte ei tee ettekirjutusi.

Lihtsate järjestikuste seminari läbiviimise põhimõtete loomisel võib tekkida kiusatus võtta üks edukas projekt ja seda korrata. Kuid nagu meile tuletati meelde ajalugu käsitlevas peatükis, väitis Aristoteles, et tervik on alati suurem kui tema osade summa ja seetõttu ei ole kordamine mõttekas. Näiteks võib asjaolu, et mitmerahvuselises rühmas loodud etendust esitatakse kõikides rühma liikmete keeltes, viidata kaasavale tegevusele. Samas aga on naeruväärne väide, et kõikide keelte kasutamise kohustuslikkus on kaasava tegevuse oluline tahk. Kõikide keelte kasutamine ei ole automaatselt kaasav. Palju sõltub sellest, kuidas ja miks midagi tehakse. See, mis võib olla kvaliteetse projekti tulemus, ei pea tingimata olema teise hea projekti põhjuslik tegur. See ei tähenda siiski, et pole tähtis, millist lähenemisviisi Te kasutate ja kuidas Te projekti kavandate. Või nagu Pettigrew (1986) on öelnud: praktiline tegevus peab põhinema laiemal teoreetilisel alusel, mis läheb kaugemale tingimuste ülesloetlemisest.

Kui palju Te seostate ennast ülalnimetatud käsitlusviisiga?

Ülaltoodut meeles pidades tutvustame Teile üldisi Euroopa kodanikuõpetuse põhimõtteid.

Üldised Euroopa kodanikuõpetuse põhimõtted

Elukestev protsess

Meie kodanikuks olemise mõiste dünaamiline iseloom eeldab, et kodanikuõpetus oleks pidev ja elukestev protsess, mis suudaks arvesse võtta ühiskondade ja üksikisikute muutumisest tekkinud uusi väljakutseid.

Kodanikuks olemise mõiste komplekssus ja terviklikkus tähendab, et kaasaegses Euroopas ei piisa kodanikkonna kasvatamiseks lihtsalt teadmiste edastamisest.

Kuidas saate anda inimestele pideva ja elukestva õppimise oskusi?

Mitmekesine ja mõttega valitud sisu

Sisu seisukohalt võiks kodanikuõpetusse kuuluda näiteks arvutiõpetus - oluline oskus, mida noored vajavad majandus- ja ühiskondlikus elus osalemiseks tehnoloogia uuendamise ja majandusliku üleilmastumise tingimustes. Samuti võiks siia kuuluda kultuuridevahelise suhtlemise õpetus, mis on esmavajalik paljukultuurilises, -rahvuselises ja -keelises ühiskonnas toimetulekuks. Mõlemal juhul peab kodanikuõpetus tegelema õppijate afektiivse, kognitiivse ja pragmaatilise tasandiga, et saavutada nende arenemine isikuteks, kes suudavad olla aktiivsed kodanikud.

Kodanikuõpetuse õppekava võib hõlmata palju erinevaid õppeaineid. Kodanikuõpetus ei pea tegelema ainult „kodanikuks olemisega“. Nagu kodanikuks olemise neljast mõõtmest rääkides juba mainiti, võib kodanikuks arenemine toimuda erinevaid valdkondi, näiteks inimõigused Euroopas, kirjaoskus ja tervishoid, kultuuripärand ja ajalugu, globaalmajanduse ökoloogilised tahud jne, käsitlevate teadmiste andmise ja nendes valdkondades teadlikkuse suurendamise abil.

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Mitte-formaalse hariduse puhul tuleb iga Euroopa kodanikuõpetuse programmi sisu valides arvesse võtta palju asjaolusid. Esiteks tuleb vaadata, milliseid teemasid hõlmab formaalharidus, et leida käsitlusviisid, mis neid täiendaksid. Teatud sotsiaalmajanduslikes tingimustes toimub arvutiõpetus tavahariduse raames ja teistes on noortele uute tehnoloogiate tutvustamine noor- teorganisatsioonide ülesanne.

Haridusprogrammi eesmärgid ja õppijate konkreetsed koolitusvajadused on kaks kõige tähtsamat kriteeriumi Euroopa kodanikuõpetuse sisu määramisel. Kodanikuõpetus peaks olema iseseisev õppeaine, mille õpetamisel järgitakse õppekava, mis on koostatud programmi eesmärgi ja õppijate koolitusvajadusi silmas pidades.

Mõelge viimasele Teie korraldatud üritusele ja tuletage meelde, kuidas valisite selle sisu. Kuidas valiksite selle programmi sisu järgmisel korral?

Läbivus

Kui koolid, haridusasutused ja –organisatsioonid täidavad nimetatud ülesande ja koostavad kodanikuõpetuse õppekava, siis arvatakse sageli: „Me tegime ära! Viimaks ometi! See ongi kodanikuõpetus!“ Aga realistlikum oleks öelda: „Vastavalt meie eesmärkidele ja inimeste koolitusvajadusele pakume kodanikuõpetuse sisuks...“ Teisisõnu, kodanikuõpetuse sõltumatu loomus ei tohiks saada takistuseks selle läbivusele.

Kodanikuõpetuse õpetamine õppekava läbiva ainenähtena on ainus mõistlik vastus inimeste, rühmade ja kogukondade mitmekesisusele, mida me tutvustasime peatükis „Kuuluvustunne“. Mitmekesisus ja kõikehaaravus on isegi selgem Euroopa tasandi kodanikuõpetuse puhul. Kodanikuõpetuse seotus teiste ainetega aitab muuta dunaamilisemaks ka teisi teemasid, nagu näiteks kultuuridevaheline suhtlemine, inimõigused ja osalemine ühiskonnaelus.

Samas ei tohi see olla õhuke fassaad, mis püüab haarata kõiki teemasid ega süvene ühessegi. Juba mainitud sisu valimise kõrval peaks Euroopa kodanikuõpetuse programmide eesmärkide hulka kuuluma ka teatud kindlate oskuste arendamine (vt lähemalt allpool).

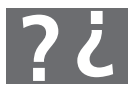
Kuidas saaksite nimetatud Euroopa kodanikuõpetuse põhimõtteid ühendada juba kavandatud tegevustega?

Õppimisele suunatud

Oleks väga raske kujutleda, et õpetamine (eelnevalt viimistletud teadmiste edasiandmine) suudaks hõlmata kodanikuks olemise kompleksust ja terviklikkust. See võib sobida teatud faktide edasiandmiseks, kuid oleks ebapiisav hoiakute kujundamisel. Lisaks saavad inimesed kodanikuõpetuse käigus teoreetilisi teadmisi, mis tõenäoliselt ei ole seotud nende igapäevaeluga ning seetõttu ei oma tähtsust nende kodanikeks arenemisel.

Kodanikuõpetuses on kõige tähtsam kogemuste kaudu õppimine (uute teadmiste avastamise ja hoiakute ning oskuste arendamise protsess), mitte õpetamine. Kodanikuõpetus hõlmab demokraatlike väärtushinnangute ja suhtumise kujundamist tundmuslikul tasandil ning ka teadmiste ja oskuste omandamist tunnetuslikul tasandil. Mõlemaid saab kõige paremini omandada praktilise tegevuse ja kogemuse kaudu.

Miks me Teie arvates kõiki neid küsimusi esitame?

Õppijad kui aktiivsed osalejad

Teadmistel, hoiakutel ja oskustel põhineva kodanikuõpetuse puhul peavad õppijad olema õpetamis- ja koolitusmeetodite ja protsesside keskmes. See ei ole uus idee, kuid tegelikkuses on formaalses ja vahel ka mitte-formaalses hariduses pearõhk õpetamisel (ja õpetajal), mitte õppimisel (ja õppijal).

Õppijad peaksid aktiivselt õpiprotsessis osalema ning seda koos koolitajate-juhendajatega ja kaasõppijatega juhtima, arendama endas teadlikkust ja kohusetunnet ning julgema ise otsustada.

Sellise kodanikuõpetuse käsitluse tähtsus on ilmselge. Kui õpitava sisu, st „aktiivseks ühiskonnaliikmeks saamine“ on vastuolus sellega, kuidas õpitakse, st „õpiprotsessis aktiivselt osalemata“, muutub õppimise protsess ebaselgeks, sest puudub sisu ja vormi ühtsus.

Euroopa kodanikuks olemisega seoses võib järeldada, et Euroopa kodanikke ei kasvatata, teades inimestele, et nad peaksid olema Euroopa kodanikud. Euroopa kodanikuks saadakse kogemuste kaudu, mis aitavad inimestel asetada oma mõtted ja teod kindlasse raamistikku. Õpiprotsess, mille abil seda kõike saavutada, toimub nii teadlikult kui ka alateadvuses.

Kas see, kuidas Teie noortega töötate, seostub käsitletava teemaga ja täiendab seda?

Terviklik tegevus

Kaua on olnud seisukohal, et õpiprotsess ja õpikeskkond peavad hõlmama propageeritavaid väärtushinnanguid (näiteks Allport, 1954; Fogelman, 1996). Meie pooldame mõtteviisi, mida Albala-Bertrand (1997) määratleb süstemaatilise terviklikkuseks. Koolides õpetatava kodanikuõpetuse kontekstis tähendab see, et õppekavas käsitletavad valdkonnad ja ka õpetamise stiil ning koolikorraaldus peegeldavad kodanikuväärtusi. Sama põhimõtet võib rakendada ka laiemalt.

Iga töö osa peab soodustama oskusi ja väärtushinnanguid, mida õpetatakse. Näiteks see, kuidas rühmatöö on korraldatud, määrab ka õppimise tulemused. Asjaolu, et töötatakse koos, ei tähenda tingimata, et tehakse koostööd. (Kaye, 1995) Koolitusprotsess on sama tähtis kui selle eesmärgid. Vink (1999) väidab, et eriti kehtib see mitte-formaalse hariduse puhul, kus õpikeskkond on väiksema surve all.

Kuidas saaksite muuta oma tööd ja töökeskkonda nii, et see peegeldaks paremini oskusi ja väärtushinnanguid, mida õpetate?

Osaluspedagoogika

Demokraatlik ja osalust soodustav pedagoogika on väga tähtis: tema väärtus isikliku ja kollektiivse arengu vahendina hõlmab kõike seda, mida tuleb õppida ja teha kodanikuõpetuse käigus. Seetõttu tuleb osaluspedagoogika võimalused täielikult ära kasutada ja mitte jätta seda kõrvaliseks harjutuseks, millel pole inimeste jaoks mingit tähendust. Osaluspedagoogika vähene kasutamine on sama halb kui autoritaarsete võtete kasutamine (kus meetodid on ainult vahendid, mille abil edastatakse ühekülgeid teadmisi).

Mõlemal juhul (autoritaarse pedagoogika kasutamisel või osaluspedagoogika kas sunniiviisil või pealiskaudsuse tõttu väärsti kasutamisel) puudub õppija ja õpitava ning õpetaja vahel side. Osaluspedagoogika kõikide võimaluste ärakasutamisel tekib vastastikune side ja mõju ning seda ka oodatakse. Õpitava ja õppija vastasmõju on osaluspedagoogika tuumaks ja suurimaks panuseks kodanikuõpetusse.

Euroopa ja kodanikuks olemise ajalugu

kaasaegsed kodanikukäsitlused

Tulevikuarengud

Meie mõisteline raamistik

Euroopa kodanikuõpetuse kaasaegsed käsitlused

Meie nägemus Euroopa kodanikuõpetusest

Kodanikuks olemise stsenaariumid – näited projektidest

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Selline vastastikune mõju hõlmab muuhulgas järgmisi samme: õppijate huvide ja teadmiste taseme kindlakstegemine, iseseisev õppimine, kriitiline suhtumine õpitavasse, õpitu kasutamine praktikas ja edaspidistes õpingutes. Tahaksime ka rõhutada asjaolu, et osaluspedagoogikas tuleks tutvustada õppimisvõimalusi ja koolitusprogramme.

Osaluspedagoogika kasutamine koolitusprogrammides on üks mitte-formaalse hariduse peamisi tunnusoone. Seetõttu on institutsioonide ja noorte koolitusprogrammide rikkalik kogemus (näiteks inimeste tunnetuslikke, tundmuslikke ja praktilisi tahke hõlmavate ja osalusmeetodeid arendavate ja uuendavate erinevate koolitusprogrammide läbiviimine) kodanikuõpetuses eriti tähtis. Järgmises lõigus on mõningad näited sellisest kogemusest.

Aga nüüd, olles tutvustanud mõningaid üldisemaid kodanikuõpetuse käsitlemise viise, tahaksime rääkida kodanikuõpetuse sisust ja tutvustada põhioskusi ja -hoiakuid, mida kaasaegse ja pluralistliku Euroopa kodanikuks olemise arvates vajavad ja mida Euroopa kodanikuõpetus neile peaks õpetama.

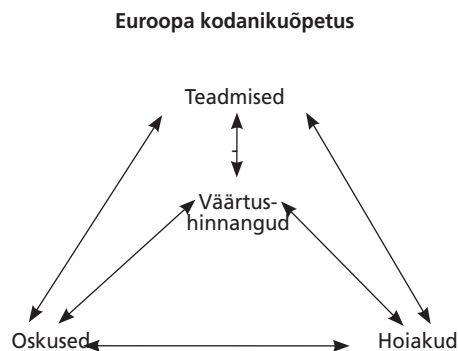
Euroopa kodaniku põhikompetentsid¹¹

Usume, et on olemas kolm omavahel seotud valdkonda, mis moodustavad aktiivseks ühiskonnaelus osalemiseks vajalikud kompetentsid ja mida kodanikuõpetus peaks hõlmama. Esiteks peaks kodanikuõpetus andma TEADMISI demokraatiast, õigustest ja vabadustest, maailmast, Euroopast, jooksvatest sündmustest ja poliitikast. Teiseks peaks kodanikuõpetus andma OSKUSI, nagu näiteks aktiivse osalemise oskus või kultuuridevahelise suhtlemise oskus. Ja viimaseks peaks kodanikuõpetus kujundama HOIAKUID, suhtumist demokraatiasse ja erinevustesse ning aitama noortel kujundada oma hoiakuid vastavalt oma väärtushinnangutele. Kõikidel neil valdkondadel on poliitiline, sotsiaalne, kultuuriline ja majanduslik mõõde ja neid tuleb käsitleda erinevatel tasanditel ja erinevatest seisukohtadest lähtudes.

VÄÄRTUSHINNANGUD peaksid olema EESMÄRKIDE aluseks ja raskuskeskmeks, kodanikuõpetuse vundamendiks, millele toetuvad kõik selle tahud ja valdkonnad. Euroopa kodanikuks olemise õpetus peaks andma noortele võimaluse mõtiskleda oma väärtushinnangute ja identiteedi üle ja selle üle, millisesse kogukonda nad tunnevad end kuuluvat, ning aitama neil saada aktiivseteks tegijateks nii oma väärtushinnangute kaitsel kui ka nende propageerimisel.

Nagu juba varem mainisime, peaks Euroopa kodanikuõpetuse programmide konkreetsete eesmärkide määratlemine põhinema õppijate vajadustel.

Joonis 13 – Euroopa kodaniku põhikompetentsid

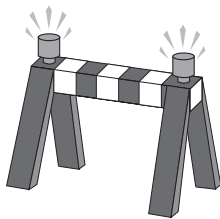
¹¹ Käesolev osa on koostatud mitmete tekstide põhjal: rahvusvaheline projekt “Millise kodanikuks olemise milline kodanikuõpetus” – milline kodanik (<http://www3.itu.int/ibe-citied/inoeng90.html>); õppekava ja kvaliteediarengu grupp “Euroopa kodaniku pilootkursus – õppekava põhimõtted” (Euroopa Liidu ja Euroopa Nõukogu Euroopa noorsootöötajate koolituse partnerlusprogramm); Gordon H. Bell “Euroopa kodanike kasvatamine – kodanikuks olemisega seotud väärtushinnangud ja Euroopa mõõde”, David Fulton Publishers, London, 1995; “Demokraatlik kodanikuõpetus!”, Euroopa Nõukogu demokraatliku kodanikuõpetuse projekt, 1997 – 2000.

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Kuigi ülalnimetatud elementide vaheline vastastikune mõju ei ole alati lineaarne ja osutub tegelikkuses veelgi keerukamaks, võib kodanikuõpetuse programmide eesmärkide sõnastamiseks kasutada järgmist maatriksit.

Iga programmi ja iga õppija suhe haridusprotsessiga on erinev. Seetõttu võib maatriksit järgida erinevates suundades ning ei pea tingimata alustama väärtushinnangutest ja lõpetama hoiakutega. Käesolev maatriks on ainult püüe koondada kokku kõik elemendid, mida tuleks kodanikuõpetuse programmi koostamisel arvesse võtta, ja näidata nendevahelisi suhteid. Te ei pea kasutama kõike. Võtke seda maatriksit kui teejuhti või kaarti või alguspunkti, aga mitte kui kontroll-lehte.

Koostage Euroopa kodanikuteemaline õppekava, koolituskursuse või tegevuse kava. Tooge välja need Euroopa kodanikuks olemise tahud, millele soovite keskenduda, ja põhjendage oma valikut.

Euroopa ja kodanikuks olemise ajalugu

kaasaegsed kodanikukäsitlused

Tulevikuarengud

Meie mõisteline raamistik

Euroopa kodanikuõpetuse kaasaegsed käsitlused

Meie nägemus Euroopa kodanikuõpetusest

Kodanikuks olemise stsenaariumid – näited projektidest

Joonis 14 – Euroopa kodanikuõpetuse maatriks

Väärtushinnangud	Eesmärgid	Õpivajadused	Teadmised	Oskused	Hoiakud
Kõikide inimeste võrdsus	Aidata inimestel uurida oma väärtushinnanguid, identiteeti ja kuuluvustunnet	Väärtushinnangute ja nende allikate määratlemine Teatud kogukonda/kogukondadesse kuulumise tunde ja selle abil enese määratlemise mõistmine	Inimõigused (üldkehtivus, õigused, inimõiguste kaitsmise õiguslikud mehhanismid, üksikisiku roll inimõiguste loomisel ja nende kaitsel)	Kaasamine ja osalemine (teiste motiveerimine ja kaasamine, võimust loobumine) Kogukonna areng (töö kogukondadega, et aidata neil luua jätkusuutlikum ja rahulikum elukeskkond)	Sallivus Empaatia
Inimõigused	Aidata noortel saada aktiivseteks oma väärtushinnangute kaitsjateks ja propageerijateks	Arusaamine sellest, kus inimese väärtushinnangud ristuvad teiste inimeste, kogukondade ja kogu ühiskonna väärtushinnangutega	Keskond (teadlikkus meie ja kogukonna vastastikusest sõltuvusest ja sellest, kuidas kaitsa keskkonda igapäevaelus)	Ühiskondlike ja poliitiliste konfliktide vägivaldlast lahendamine (vägivallatu lähenemisviis konfliktide lahendamisele, meeskonnatöö ja koostöö, probleemide lahendamine ja suhtlemine)	Eemaldumine sotsiaalsest rollidest
Solidaarsus		Oskus väljendada oma väärtushinnanguid teiste omi maha surumata	Globaalsed probleemid (näiteks areng, vaesus)		Kultuuriliste, sotsiaalsete erinevuste austamine
Pluralism (näiteks kultuuriline, sotsiaalne, poliitiline)			Kultuuriline mitmekesisus (teadlikkus kultuurilisest mitmekesusest, arvamuste ja huvide pluralism)		Solidaarsus
Keskonnateadlikkus			Demokraatia (teadlikkus sellest, kuidas toimivad demokraatlikud riigid, ja seadustest, mis neid reguleerivad (õigusraamistik ja toimetehhanismid))		Usaldusväärsus ja ausus
Enese ja teiste aktiivne austamine					Avatus
Jätksuutlik inimareng					
Vastastikune sõltuvus					

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Väärtushinnangud	Eesmärgid	Õpivajadused	Teadmised	Oskused	Hoiakud
Demokraatia	Arendada Euroopa noortes kodanikes kodaniku-, poliitilisi ja sotsiaalseid teadmisi ja oskusi, mis on vajalikud aktiivseks osalemiseks kohaliku, piirkondliku, riigi ja Euroopa ühiskonna arenguks.	Oskus orienteeruda oma lähikonna poliitilises ja ühiskondlikus elus, teada oma rolli riigis, Euroopas ja maailmas.	Inimõigused Kodanikuõigused ja -vabadused (inimõiguste deklaratsioon, konventsioonid, õigusi ja vabadusi reguleerivad õigusaktid) Kodanikuühiskond (teadlikkus oma rollist kodanikuühiskonnas ja aktiivse osaluse tähtsuse tunnetamine) Üleilmastumine (mis see on, kuidas see toimib, kuidas see mõjutab kodanike elusid, Euroopa roll maailmas) Jooksvad sündmused (millest räägitakse Euroopat ja maailma käsitlevates uudistes, millised on inimeste arvamused toimuvast) Euroopa ja riigi poliitiline maastik (kirjeldav ja teoreetiline poliitika, ühiskondlikud muutused erinevates riikides ja Euroopas) Rahu ja konfliktid (mis on konflikt, kust ta alguse saab, kuidas kasvab, kuidas on ta seotud võimuga jne) Teadmised Euroopast (näiteks erinevad kultuurid ja religioonid, erinevad poliitilised süsteemid, Euroopa ajalugu, Euroopa õigus, Euroopa majandus)	Esindamine (organiseerumine, lobitöö, esitlusoskused, poliitiline ja sotsiaalne sõltumatus) Muutustega kohanemine (inimeste ja rühmade võimustamine, analüütilised oskused, kriitiline ja argumenteeriv mõtlemine, hindamine, oma arvamuse läbisurumine, probleemide lahendamine, demokraatlik juhtimine, meeskonnatöö ja koostöö) Globaalne suhtlemine (uued infotehnoloogiad, võõrkeeled, kultuuridevahelise suhtlemise oskus)	Keskonda austav suhtumine Erinevate vajaduste mõistmine ja nendele reageerimine Enda tegude ja nende tagajärgede eest vastutamine Kirglikkus ja sihikindlus Positiivne suhtumine demokraatiasse, aktiivsesse osalusse ja sotsiaalsetesse muutustesse
Vägivallatus ja rahu					
Vabadus					

Euroopa ja kodanikuks olemise ajalugu

kaasaegsed kodanikuksõpetused

Tulevikuarengud

Meie mõisteline raamistik

Euroopa kodanikuõpetuse kaasaegsed käsitlused

Meie nägemus Euroopa kodanikuõpetusest

Kodanikuks olemise stsenaariumid – näited projektidest

Kodanikuks olemise stsenaariumid – näited projektidest

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Nüüd, kui oleme nii palju rääkinud sellest, mis peaks meie arvates kujundama Euroopa kodanikuõpetuse, on aeg seostada teooria praktikaga.

Järgmistel lehekülgedel on mõned näited sellest, kuidas kodanikuõpetus tegelikkuses toimub. Käesoleva osa eesmärk on abistada Teid tegevuste väljamõtlemisel, anda mõtteid selle kohta, millisest käsitlusviisist Teie töö võiks lähtuda ja milliseid meetodeid ja tehnikaid Te võiksite kasutada. Mitme stsenaariumi tutvustamisega anname Teile informatsiooni ja näiteid, mis ergutavad mõtlema ja aitavad Teil oma tööd paremaks muuta.

Oleme kogunud informatsiooni paljudelt inimestelt, kes töötavad erinevate projektidega kogu Euroopas. Mõned neist projektidest käsitlesid Euroopa kodanikuõpetust, teised keskendusid muudele asjadele, kuid hõlmasid ka probleeme, mis on seotud kodanikuõpetusega. Me ei ole meelega liigitanud projekte erinevatesse gruppidesse. Soovime, et loeksite kõikide kohta, kuna oleme veendunud, et igast projektist leiata midagi, mis on asjakohane ka Teie jaoks.

Siiski oleme püüdnud näidata, kui erinevaid tegevusi hõlmab Euroopa kodanikuõpetus. Räägime projektidest, mis käsitlevad näiteks inimesi, suuri rühmi, erinevaid probleeme, kunsti, sporti, väikesi paikkondi, rahvusvahelist tegevust, erinevas vanuses inimesi, erinevate võimetega inimesi, erineva sotsiaalse, usulise ja kultuurilise taustaga inimesi. Neid erinevaid projekte on juhtinud sama erinevad organisatsioonid, nii kohalikud, riiklikud kui ka rahvusvahelised, valitsusasutused ja valitsusvälised organisatsioonid, suured ja väikesed, palgatöötajatega ja vabatahtlikest koosnevad organisatsioonid.

On selge, et Euroopa kodanikuõpetust võivad anda erinevad inimesed erineval viisil ja erinevates olukordades. Seda võib käsitleda otseselt ja kaudselt, sellega võib tegeleda nii formaalne kui ka mitte-formaalne haridus. Kodanikuõpetust saab teostada ka mitmel muul viisil ja meie valitud näited on ainult mõned paljude seast. Näiteks näete õppevahendite osas, et palju edukaid projekte põhineb elektroonilisel suhtlemisel. Loodame, et ideede esitamine erinevates kontekstides inspireerib Teid siit käsiraamatust õpitut kasutama ja oma vajadustele kohandama.

Loodame, et järgnevad selgitused aitavad Teil leida teed läbi paljude näidete. Me ei paku tegevuste otseseid kirjeldusi. Me keskendume põhiideedele ja -tegevustele. Oleme püüdnud anda ka ülevaate projekti taustast ja kohalikust olukorrast. Iga stsenaariumi pealkirjaks on projekti nimi. Kus võimalik, on lisatud ka organisatsiooni nimi ja kontaktandmed ning lühike tutvustus.

Iga konkreetse projekti ja selle toimumiskoha juures kirjeldame üksikasjalikult paari projekti põhitahku või osa. Projekti läbiviijad selgitavad, kuidas ja miks nad tegid just seda, mida nad tegid, ning seostavad oma tegevuse antud käsiraamatu teoreetilise poolega, tõstatavad küsimusi ja tutvustavad probleeme, mille üle edasi arutleda. Iga stsenaariumi lõpus on sõnastatud konkreetse näitega seotud probleemid ja asjaolud, millele tuleks tähelepanu pöörata Euroopa kodanikuõpetuse kavandamisel, teostamisel ja hindamisel. Selle eesmärk on aidata Teil leida paindlik ja mõistlik lähenemisviis, mis hõlmaks Euroopa kodanikuks olemise dünaamikat, kompleksust ja terviklikkust. Lisäülesandeid ja -meetodeid leiata käsiraamatu lõpus olevast õppevahendite osast.

Euroopa ja kodanikuks olemise ajalugu

kaasaegsed kodanikukäsitlused

Tulevikuarengud

Meie mõisteline raamistik

Euroopa kodanikuõpetuse kaasaegsed käsitlused

Meie nägemus Euroopa kodanikuõpetusest

Kodanikuks olemise stsenaariumid – näited projektidest

Näiteid lugedes analüüsige neist mõnda, kasutades eespool kirjeldatud mõistelise raamistiku sektoreid ja põhikompetentse. Millistele valdkondadele ja kompetentsidele tegevus keskendub? Mida on Teil nende kogemusest õppida?

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksäsitlused**

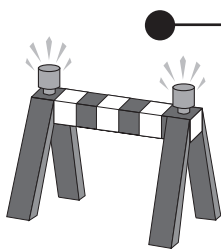
Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Moodustage väikesed rühmad. Iga rühm võtab ühe näite ja analüüsib seda mõistelise raamistiku sektorite ja põhi-kompetentside abil. Mõelge ka sellele, kui suures ulatuses vastas see näide paindliku tegevuse põhimõtetele (ja kas sellel oli ka mingi mõju?).

<p>Avalik arutelu ja võrgustikutöö</p>	<p>Puuetega Õpilaste Ühing (ADS) Dimitrija Marinkovića 5 11 000 Belgrad Jugoslaavia Tel: +381 11 496 409 Faks: +381 11 497 409 E-post: office@asdsyu.org Kontaktisik: Vladimir Čuk</p>
<p>Belgradis asuva Puuetega Õpilaste Ühingu eesmärgiks on puuetega noorte toetamine ja nende õiguste eest seismine.</p>	

2001. aasta märtsist juunini viis Puuetega Õpilaste Ühing koostöös kohalike organisatsioonidega läbi avalikud arutelud kuues Serbia linnas. Projekti peaesmärk oli anda puuetega noortele võimalus väljendada oma hoiakuid ja rääkida oma probleemidest ning püüda leida lahendusi kohalikul tasandil. Lisaks tahtsid korraldajad võrrelda puuetega inimeste olukorda Serbia erinevates piirkondades.

Praegu Serbias valitsevas ühiskondlikus ja poliitilises olukorras oli projekti ülesandeks luua infrastruktuur, millele tuleviku saaksid toetuda kampaaniad ja tegevused ning leida sobivad vahendid kodanikuks olemise mõiste tutvustamiseks.

Hiljutised poliitilised muutused ja sõjaaegse valitsuse langemine on teinud selgeks, kuivõrd suures ulatuses puuetega inimeste olukorra tõsidust kümnendi jooksul varjati. Sellele vaatamata ei võta kohalikud omavalitsused probleemide kuhjumise, raha- ja infopuuduse tõttu ette midagi olulist puuetega inimeste olukorra parandamiseks.

Igas piirkonnas on olemas puuetega inimeste organisatsioonid, mis on liigitatud ja kuhu kuulutakse puude tüübi alusel. Kuigi on olemas nii ametlikud kui ka mitteametlikud organid, kes nende organisatsioonide tööd kohalikul tasandil koordineerivad, toimub koostöö enamasti ainult sõnades. Kontaktid teiste valitsusväliste organisatsioonidega on harvad ja enamasti ebaproduktiivsed. Osaliselt on põhjuseks eelmise valitsuse suhtumine, puuetega inimeste sõltuvus riigist ja valitsusväliste organisatsioonide selles valdkonnas tegutsemise lühiajalisus.

Euroopa kodanikuks olemise mõistet võib Serbias vaadelda läbi inimõiguste prisma. Kuigi hiljuti muutus poliitiline süsteem ja olukord on hakanud paranema, ei ole muutused paljusid igapäevaelu probleemseid tahke puudutanud. Seda eriti seoses puuetega inimeste õigustega – füüsilised ja struktuurilised tõkked, ebamäärane seadusandlus, väike tööhõive, ebapiisavad võimalused head haridust saada ja ühiskonnas puuetega inimeste suhtes levinud eelarvamuste mõju. Probleemid, millega Serbia puuetega inimesed iga päev kokku puutuvad, nende ulatus ja paljusus ning ka nende rahuldamata põhivajaduste olemus ei ole võrreldav ühegi teise Euroopa riigiga. See tähendab, et probleemidega on peaaegu võimatu tegeleda otse ja sõnaselgelt. Seetõttu tutvustati programmis justkui „salamahti“ Euroopa kodanikuks olemise ideed, mille kohaselt tuleks saavutada puuetega inimeste inimõiguste tagamine ja nende probleemid lahendada.

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Ülalkirjeldatud olukord tähendas, et oli vaja väga konkreetset lähene- misviisi, mille abil kaudselt tutvustada kodanikuks olemise mõistet.

Üks peamisi põhjusi, miks puuetega inimeste vajadusi ja õigusi eiratakse, on sihtrühmaga töötavate organisatsioonide vaheline nõrk suhtlemine ja koostöö. Käesolev projekt on esimeseks sammuks ühtsuse loomisel ja organisatsioonidevahelistest erinevustest ülesaamisel. Pärast seda, kui leiti kohalike valitsusväliste organisatsioonide hulgast partnerid ja asjast huvitatud üksikisikud, sai võimalikuks osutada kohalikule omavalitsusele suuremat survet, et nad pühenduksid rohkem kohalike probleemide lahendamisele ja tingimuste loomisele puuetega inimeste õiguste tagamiseks ning vajaduste rahuldamiseks vastavalt Euroopa standarditele.

Avalikud arutelud korraldati kõigepealt Belgradis, Nisis ja Novi Sadis, mis on Serbia suuremad linnad ja Kesk-, Lõuna- ja Põhja-Serbia (Vojvodina) keskused. Pärast seda korraldati arutelud väiksemates linnades – Krusevacis, Kragujevacis ja Suboticas, pidades silmas nende geograafilist asukohta ja olukorda (näit. majandus, põgenikud, mitmerahvuseline kogukond, elatustase).

Pärast kohtade väljavalimist, kus programm kavatseti läbi viia, otsis ADS kohalikke partnereid, kes aitaksid korraldada avalikke arutelusid ja toetaksid projekti ideed. Igal pool oli tegevuste järjekord sama.

- Sidemete loomine kohalike organisatsioonidega, kes tegelesid puuetega inimestega või olid projektist huvitatud.
- Töö kohapeal ja kohtumised kohalike organisatsioonide, ajakirjanduse ja kohalike omavalitsuste esindajatega ning asjast huvitatud inimestega, kes tahtsid toetada avalike arutelude korraldamist.
- Aruteludes osalejate leidmine ja arutelu teema kirjeldus.
- Mõned nädalad hiljem korraldasid kohalikud partnerid esimesed kohtumised ja arutelud.
- Kohtumiste ja arutelude käigus loodi alus kohalike organisatsioonide koostööks ja määratleti kõige valusamad puuetega inimestega seotud probleemid ning võimalikud lahendused neile probleemidele.
- Paar nädalat pärast arutelusid külastas ADS-i meeskond iga projektiga hõlmatud linna ja korraldas kohtumisi, et tugevdada projekti mõju.
- Pärast projekti lõppemist korraldati erinevates kohtades tegevusi, mille eesmärgiks oli koostöö tugevdamine ja kohalike organisatsioonide toetamine. Neljas linnas korraldati erinevatele rühmadele psühholoogiatöötod (osalised olid erineva puudega või puueteta inimesed) ja kõik linnad hõlmati ka hiljuti lõppenud meediakampaaniasse.

Tundub, et avalike arutelude projektil on kaugeleulatav mõju ja seda tõendab ka ADS-i filiaali asutamine Kragujevacis. Nüüd keskendub ADS-i tegevus Belgradist kaugemale, et levitada ühingu põhimõtteid ja tutvustada nende tegutsemisviisi. See võimaldab korraldada ka üleriigilisi projekte, mille mõju oleks veel suurem.

Arutluseks

- Kuidas ühendada puuetega õpilaste vajaduste analüüs ja suhete (taas)loomine marginaliseeritud rühmade ja ühiskonna/kogukonna vahel?
- Koostöö kohalike partnerite ja organisatsioonidega, mitte lahenduste pealesurumine.
- Näiliselt ühe probleemiga tegelemine, kuid tegelikult laiemate/sügavamate kodanikuküsimuste käsitlemine.
- Pikaajalise protsessi kavandamine, tegevus ja järelkontroll.
- Sobivas kohas ja sobival tasandil töötamine ja samm-sammult suuremate eesmärkideni liikumine.

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksõpetused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Kodanikuksäsitlus

Beavers Arts on heategevuslik kunst- ja haridusorganisatsioon, mis asub Inglismaal Põhja-Staffordshire'is. Organisatsiooni eesmärk on inimeste, rühmade ja kogukondade elu arendamine ja rikastamine tegevuste kaudu, mis soodustavad kultuurilist demokraatiat. Siiani on erinevate rühmadega ja erinevates kohtades korraldatud palju projekte. Praegu käimasolevad projektid keskenduvad peamiselt varjupaigataotlejatele ja põgenikele ning sotsiaalse tõrjutuse ohus olevatele noortele. Näiteks antakse projektide käigus praktilisi oskusi, tutvustatakse kogukonna ajalugu ja inimeste elulugusid, korraldatakse üritusi ja pidusid, antakse välja raamatuid, korraldatakse näitusi, tehakse videoid. Kõige rohkem kasutatakse rühmatööd, korraldatakse koolitus- ja muusikaüritusi, valmistatakse fotosid, seinamaalinguid, vimpleid, korraldatakse mälestusõhtuid ja kultuurivahetusüritusi ja palju muud, et suurendada sallivust ning tihendada inimestevahelist suhtlemist ja koostööd. Koostöös Itaalia partneri L'Arvicolaga korraldati rahvusvaheline noorte vahetusprojekt „Kõndides läbi akende“.

Beavers Arts

16-19 Barracks Square
Barracks Road
Newcastle under Lyme
Staffordshire ST5 1LG
England

Tel: + 44 (0)1782 717 326
Faks: + 44 (0)1782 717 190
E-post: beaversarts@aol.com

Kontaktisik: Gill Gill

Beavers Artsi töö tuumaks on nende arusaam sellest, mida tähendab olla kodanik.

See, kuidas meie kodanikuks olemist käsitleme, ei ole seotud rahvusega või patriotismiga ega isegi eurooplane olemisega. Protsess algab inimesest, toob välja kohustuste iseloomu ja püüab luua midagi piisavalt põhjapanevat, et muuta väiksemaks kohta, kuhu inimesed tõmbavad isiklikud piirid. Meie töö eesmärgiks on luua maailmakodanikke ja seda eesmärki silmas pidades jõuame kõige algusesse – piiride tõmbamine enda ümber.

Selle asemel, et käsitleda kodakondsust/kodanikuks olemist tingimuste, reeglite või kohustuste kogumina, on meie arvates tähtsam küsida inimeste arvamust ja uurida, millised on nende suhted neid ümbritsevate inimestega, kaasa arvatud need, kellega nad otseselt kokku ei puutu. Positiivne tegevus, kaasav mõtlemisviis ja see, et ollakse korralik kodanik, kasvab välja eneseväarikusest ja teiste suhtes avatud, usaldavast ja paindlikust hoiakust.

Igaüks meist määratleb ise oma huvide piirid. Kõige rohkem kannatanud ja nurjumisi kogenud inimestel ei ole nende piiride tõmbamine alati võimalik. Inimestel, kes teisi ei usalda, võivad seespool piiri olla vaid „mina ja minu partner“ või „mina ja minu pere“ või ka ainult „mina“. Väljaspool muutuvad asjad keerukaks, piirid ebaselgeks, identiteet küsitavaks. Mõned noored (ja ka täiskasvanud) laiendavad oma piire paikkonnale, jõugule, teiste jaoks suletud alamrühmadele või ka linnale, piirkonnale, rahvusele, rassile või usutunnistusele ning ka riigile (mille kodanik kas ollakse või mitte).

Kuhu see piir ka tõmmatud ei oleks, inimesed seovad end nendega, kes jäävad sissepoole piiri. Kergemal juhul koheldakse piiride sees olijaid paremini kui väljapoole jäävaid. Äärmuslikumatel juhtudel on liiga paljud valmis nende määratud piiridest väljapoole jäävaid mõnitama, ründama ja isegi tapma, või surema rühma eest, kelle liikmeks ennast peetakse.

Meie esimene ülesanne on toetuda inimeste loomupärasele võimele mõelda positiivselt ja olla suuremeelsed nende vastu, kes jäävad nende isikliku piiri sisse ja seejärel julgustada inimesi neid piire avardama, vaatama kaugemale iseendast, oma perekonnast, sõpruskonnast ning nägema teisi pigem oma piiride sees kui neist väljaspool olevatena. See on lõputu protsess, kuna pidevalt tekib juurde uusi rühmi, millega tuleb tegeleda.

Sümboolselt on meie ülesanne üsna kerge, kuigi kaugeleulatav – asendada „mina“ „meiega“, vähendada hüpoteetilist piiri „meie“ ja „nende“ vahel. Teoreetiliselt toetavad seda protsessi nii islamiusk kui ka kristlus ning ka mõned poliitilised tavad, kuid tegelikkuses võib truudus religioossetele või poliitilistele põhimõtetele pigem tõkkeid püstitada kui neid murda. Töötades erineva tausta ja erinevate uskumustega inimestega, püüame samaaegselt liikuda kahes suunas – esiteks, loominguilise eneseväljenduse abil tugevdada inimese „mina“ ja teiseks (samal ajal), konkreetsete inimestega suhtlemise abil suurendada usaldust teistesse.

See, mida me tegelikult teeme, on üpris proosaline – trummilöömine, mängud, koostöö, söömine, vestlemine, jalutamine. Aga lihtsalt tegemisest ei piisa. Maagia, mis muudab tavalise tegemise säravaks muutunud tegelikkuseks, on hoolimine – miski, mida budistid nimetavad mitteunustamiseks. Tegutseme selle põhjal, mida näeme. Puuduvad plaanid ja juhised, lihtsalt tuleb märgata...

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Veidi vähem juttu, veidi rohkem tegutsemist...

Nüüd räägime harjutusest, mida oleme oma tegevuses tihti kasutanud. Me nimetame seda „ruumi sisenemiseks“. Siinkohal kirjeldame, kuidas harjutust kasutati kahenädalase rahvusvahelise vahetusprojekti „Kõndides läbi akende“ esimeses etapis. Rühm koosnes igas suhtes väga erinevatest inimestest ning sinna kuulusid ka mõned üsna haavatavad ja vähese enesekindlusega noored.

Tahtsime alustada silmsideme loomisega, teistele otsa vaatamisega. See paneb sind ennast enesekindlamana tundma nii iseenda kui ka teiste silmis (ja need on kaks erinevat asja). Samuti saadakse rühmast julgust ja tugevust. Seda me teeme ju tihti – vaatame silma inimestele, kes kuuluvad meie rühma.

Harjutus algab tuttavast demokraatlikust lähtepunktist – ringist. Iga rühma liige astub ringi keskele ja on kohal (siseneb etenduse ruumi), peatub, vaatab igale rühma liikmele silma ja ütleb oma nime ning läheb siis tagasi oma neutraalsele kohale ringis. Tegevuse käigus on kõigil võimalus olla nii osatäitja kui ka publik.

Antud konkreetset juhul said inimesed ise valida, millal ringi keskele astuda, tavaliselt toimub see järjekorras. Vaatasin rühma liikmeid ja mulle tuli mõte, et ma ei saa neid sundida seda tegema. Peab lihtsalt teadma, millised on rühmal liikmete tunded sellel ajahetkel ja olema valmis oma plaane vastavalt sellele kohandama.

Meil on palju harjutusi, mis põhinevad samal põhimõttel. Sellise harjutuse eesmärk on luua tunne, et kõik on tegevusse kaasatud. Nii töötame kogu ringiga ning tuleb arvestada seda, kuidas Te suhtute teistesse ja kuidas teised suhtuvad Teisse.

Me ei arva hetkekski, et kui inimesed moodustavad ringi ja läbivad selle lihtsa harjutuse, siis nad kohe hakkavad teisi nägema uues ja paremas valguses. Aga usume siiski, et projektis, mille eesmärgiks on järk-järgult oskusi anda ja luua usalduslikku ning vaba õhkkonda, on see harjutus oluliste muutuste algus.

Lõpuks veel mõned hoiatussõnad – see harjutus on petlikult lihtne, kuid selle läbiviimisel tuleb arvestada paljusid konkreetse ürituse keerukaid ja pidevalt muutuvaid tegureid. Isegi juba järgmisel päeval sama rühmaga samas ruumis töötades ei ole miski enam samasugune.

Arutluseks

- Mida ja kuidas ei tohi teha?
- Töö inimestega.
- Demokraatlikud tavad.
- Oskuste arendamine.
- Rühmale reageerimine.
- Lihtsad meetodid, suured mõtted.
- Uurimine ja eneseareng.

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksõpetused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitletused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenariumid –
näited projektidest**

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Malta tuleb (Lõuna- ja Põhja-Euroopa kohtuvad)

Valitsusvälise organisatsiooni Euromeet asutas 2000. aastal rühm noorsoovahetusprojektis osalenud inimesi. Organisatsiooni ei finantseerita riigieelarvest, kuid seda toetab osalise tööajaga kohalik noorsootöötaja. Organisatsioon asub Rootsis Husumis ja selle eesmärk on anda piirkonna noortele võimalus osaleda rahvusvahelistes vahetusprogrammides. Husum on erinevatest maa-dest pärit noorte kohtumispaik. Organisatsiooni kuulub 30 liiget, kes kavandavad vahetusi, loovad kontakte, osalevad kursustel ja tutvustavad piirkonna inimestele Euroopat.

Euromeet

Adress: Euromeet, Billsta 1308A
S-894 91 Själeuvad
Tel: + 46 660 26 51 22,
+ 46 70 671 28 90
Faks: + 46 660 26 51 22
E-post: Euromeet@yahoo.se
või bensod@hotmail.com

Kontaktisik: Bengt Söderlind

Projekt, mida tutvustame, on viimane Euromeeti kolmest vahetusprojektist, mis tõi kokku peaaegu 40 Rootsi ja Malta noort. Projekti eesmärgiks oli uurida, millised on mandri põhja- ja lõunapiirilt pärit noorte erinevused ja sarnasused, ning tutvustada kultuurilise mitmekesisuse rikkalikkust ja mõjujõudu. Teemaks oli noored ja nende vaba aeg.

Mõlemad rühmad alustasid projekti kodus, kavandades erinevaid aruteluteemasid, näiteks kool, noorteor- ganisatsioonid, vaba aeg jne. Koostasime üldprogrammi, mida noored aitasid täiendada. Kui Malta rühm saabus, olime nendega kogu aeg koos. Esimene õhtu oli kultuuriõhtu, kus me tutvustasime meie piirkonna traditsioonilisi toite, muusikat jms. Malta noored olid ka mõningaid asju kaasa toonud. Õhtu kujunes kul- tuuridevaheliseks ürituseks ning selle käigus hakkasime aru saama, et paljud asjad tunduvad algul erinevad. Programmi käigus oli meil palju üritusi, me külastasime erinevaid kohti ja korraldasime arutelusid. Ühele üritusele kutsusime Rootsis suve veetvad maltalased. Malta noored seda ei teadnud. Ühel õhtul istusime ja sõime ja äkki tuli meie juurde poiss, kes hakkas nendega malta keeles rääkima. See oli üks viis näidata, et Euroopa võib olla väiksem, kui me arvame.

Nii töötades õpivad inimesed palju teise riigi ja ka enda kodumaa kohta. Ettevalmistus ja juhitud arutelud aitavad tutvustada Euroopat ja erinevaid organisatsioone.

Tulemused –meie rühm hakkas paljusid asju meie piirkonnas „uute silmadega“ nägema. Õppisime rohkem hindama seda, mida pidasime enesestmõistetavaks. Mõlemad rühmad tõdesid, et Rootsi ja Malta noored ei olegi nii erinevad ning et nende huvid on üsna sarnased. Paljud soovisid kohtuda teiste riikide noortega. Paljud rühma liikmed n.ö kasvasid projekti käigus palju. Nad pidid vastamisi seisma uue ja võõraga, kuid said ka aru, et on võimelised enamaks, kui oleksid arvanud. Sõlmiti palju eluaegseid sõprussidemeid.

Olen töötanud noortejuhina alates 1978. aastast. Töö käigus tuleb sageli aidata madala enesehinnanguga noori. Minu ülesandeks on neid juhendada ja leida teid nende enesekindluse suurendamiseks. Võin öelda, et kogu oma töötamise aja jooksul ei ole ma kohanud paremat vahendit kui kultuuridevaheline õppimine ja erinevatest kultuuridest pärit noorte kohtumised.

Kuigi projekti peamine eesmärk oli arendada noortes tunnet, et nad on Euroopa kodanikud, ja tutvustada teisi kultuure, leidis korraldaja, et ka inimeste isiklikku arengut puudutavad tulemu- sed olid suurepärased. Allpool räägib ta sellest lähemalt.

Euromeetis kohtuvad erinevate oskuste ja võimetega noored. Mõned on head kirjutajad, mõned osavad kõnemehed, mõnel tuleb kavandamine ja lahenduste leidmine hästi välja jne. Näiteks isegi kui kellegi inglise keel ei ole eriti hea, on siiski palju, mida ta rühmatöös saab ära teha.

Kui alustame uue vahetusprojektiga, on kogu rühm töösse kaasatud kohe algusest peale (vahel oleme moodustanud ka väiksema rühma, kes tegevust kavandab). Rühma liikmed osalevad protsessis alates kavandamisest ja otsustamisest (ja sellega kaasas käivatest aruteludest) kuni tegeliku kohtumiseni ja projekti hindamiseni ning tulevikuplaanide tegemiseni.

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Meie projektis on osalenud noori, kes olid alguses väga ebakindlad ja hoidusid nurka. Pärast projekti lõppemist olid nad sõna otseses mõttes nurgast välja tulnud ja selja sirgu ajanud, nagu tahaksid nad öelda: „Mina tegin seda!”

Selle saavutamiseks on võrdselt tähtsad kõik järgmised tegurid: tuleb olla osa rühmast; kõigil peab olema rühmas kindel ülesanne, kindel eesmärk; kõik peavad tundma, et nad kuuluvad rühma ja on kasulikud; kõiki tuleb toetada, kui nad peavad tegema midagi nende jaoks uut, mis võib algul tunduda heidutav, kuid mille kohta nad hiljem tõdevad, et nad suutsid seda.

Enne esimest vahetusprojekti Maltaga tuli mulle meie rühma arvates hullumeelne mõte – me peaksime korraldama inglise keele kursused. Rühma liikmed väitsid, et inglise keel on neil koolis kõige nõrgem õppeaine. Mina aga ütlesin neile: „Te peate rääkima ja end arusaadavaks tegema, mitte mõtlema õigekirjale ja grammatikale”. Oli hirmutav minna riiki, kus üheks ametlikuks keeleks on inglise keel. Aga kui me kohale jõudsime ja kuulsime, kuidas maltalased rääkisid, muutusid noored enesekindlamaks. Ühele poistest meeldis see niivõrd, et paari päeva pärast hakkas ta ise inglise keeles rääkima. Ta isegi suhtles kohvikutes kohalikega. Nägime, et ta oli palju „kasvanud” ning tagasi tulles ta isegi lõpetas edukalt kooli. Samuti oli huvitav kuulata meie rühma liikmeid, kes keeldusid kodus omavahel inglise keeles rääkimast. Maltal kasutasid nad ka omavahelises suhtlemises üha rohkem inglise keelt.

Veel üks asi, millest tuleks rääkida, on see, et peale vahetusprojekte ja nendega seotud tööd otsustasime tutvustada ideed ka teistele noortele. Õpetasime osalejatele avalikku esinemist, mis oli algul nende jaoks samuti hirmutav. Näen, et nüüd on nad palju enesekindlamad. Samuti on nad valmis endale kohustusi võtma – paljud töötavad vabatahtlikena noortekeskuses. Ning tänu positiivsetele tulemustele räägivad nad positiivselt oma kogemustest ja üha rohkem noori huvitub sellest.

Arutluseks

- Aktiivne osalemine – otsustamine ja protsessis kaasalõõtmine.
- Mis muudab Euroopa kodaniku teemaga seotud projekti kultuuridevaheliseks?
- Noorte tugevate külgede kasutamine ja arendamine.
- Kuidas igaüks saaks anda oma panuse ja kuidas seda hinnata?
- Inimestele väljakutsete esitamine ja nende võimete proovilepanek – kuid mitte liialt palju.
- Edasimineku edule toetudes.

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksõpetused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitletused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksõnnetused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
kõnnetused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Rahvusvähemustest pärit noorte kaasamise kaudu kodanikuühiskonna arendamisse lõimimine

Kohaliku Demokraatia Agentuur (LDA) on rahvusvaheline valitsusväline organisatsioon, mille eesmärgiks on toetada sõjast laastatud piirkondade kohalikke omavalitsusi ja kodanikke demokraatia ülesehitamisel võrgustikutöö ja teadmiste jagamise, avalike teenistuste taastamise, majandustegevuse, noorte osalemise, soolise võrdsuse ja teabe- ning eneseväljendusvabaduse soodustamise abil. Endises Jugoslaavias on 10 omavahel seotud kohaliku demokraatia agentuuri, kelle eesmärgiks on pluralistliku mitmekultuurilise ühiskonna ülesehitamine.

Horvaatias Sisak-Moslavina maakonnas toimuv projekt keskendub rahvusvähemustest pärit noorte kaasamise kaudu lõimimisele kodanikuühiskonna arendamisse.

Kohaliku Demokraatia Agentuur, Sisak

S. i A. Radi_a 2a
44000 Sisak
Croatia
Tel: +385 44 521 227
Faks: +385 44 521 231
E-post: ldesk-si@sk.tel.hr <http://www.lda-sisak.hr>
<http://www.ldaonline.org>

Kontaktisik: Tatjana Puškarić

1998. aastal alanud projekti esmaseks eesmärgiks oli luua võrgustik, mille abil viie hiljutisest sõjast laastatud linna erinevatesse rahvusvähemustesse kuuluvad noored saaksid suhelda, et teisi mõista ja enesekindlust kasvatada. Alustada tuli nullist ja võrgustik üles ehitada ühe aasta jooksul. Projekti alguses moodustati viis noorterühma (üks igas piirkonnas), kuhu kuulusid erinevast rahvusest ja erinevatest ühiskonnakihetidest pärit noored. Rühmi ühendas Sisaki noortekeskus, kuid nad töötasid ka iseseisvalt. Avaldati ühist uudislehte, korraldati koolitusi, suvelaagreid, kultuuriüritusi ja rahvusvahelisi üritusi.

Kohalike olusid arvestades tundus korraldajatele, et eesmärkide saavutamine kuulub pigem ulmemaailma. Juba alustamine oli raske ...

Soovisime tuua kokku noored alles paar aastat tagasi sõja tallermaaks olnud viie väikse linna erinevatest rahvuskogukondadest ja luua võrgustik, mille abil noored saaksid suhelda, et teisi mõista ja enesekindlust kasvatada. Tahtsime, et nad seda teeksid, ja uskusime, et noored suudavad ehitada silla üksteisest eraldunud kogukondade vahele.

Projekti algul tundus kõik nagu ulmefilmis. Pärast mitmeid ametlikke esitlusi ja läbirääkimisi ametnikega saime lõpuks juurdepääsu soovitud rühmadele. Kogusime kokku koolinoored ja alustasime tööd, milles meil ei olnud mingeid varasemaid kogemusi (kuna sel ajal ja neis kohtades ei olnud meil lihtsalt selliseid võimalusi) ega praktilisi oskusi. Esimeseks sammuks oli töötubade ja koolituste korraldamine, arvutud koosolekud, telefonikõned, vestlused päeval ja öösel... reisimine ja ringikõndimine. Paari kuu möödudes lõime koostöö ja suhtlemise süsteemi. Iga noorterühm valis enda hulgast juhi ja esindaja. Seega muutus suhtlemine kergemaks ja odavamaks, sest selle asemel, et rääkida 20 ühest linnast pärit inimesega, saime lihtsalt helistada ühele.

Nüüd, kui meie rühmal oli täielikum ülevaade oma ülesannetest ja eesmärkidest, alustasime töötubade, väliluste, solidaarsusürituste, suvelaagrite, koolituste, näituste, kontsertide jms korraldamisega. Ideede voolu polnud kerge jälgida, kuid keegi ei tahtnud loobuda ühestki ettepanekust. Et jõuda suurema hulga inimesteni, avasime väikese teabepunkti, kus noored said kasutada interneti, lugeda Euroopa kohta, sirvida Euroopa ajalehti ja saada informatsiooni kõikidest meie üritustest ja eakaaslaste korraldatud üritustest teistes Euroopa riikides. Siit sai alguse ka üks projekti edukamaid algatusi - uudisleht. Varsti sai meie ühtsuse vaimus välja antud uudislehest „Tockica“ (Täpik) suhtlemisvahend ja arvamuste ning ideede vahetamise koht, kus kogu projekt muutus nähtavamaks.

Mida rohkem me töötasime, seda enam tegid ära noorterühmad ise ja seda vähem jäi meie ülesandeks. Me moodustasime meeskonna, kus austati üksteise mõtteid (mis ei tähenda, et me alati üksmeelele jõudsimel! Aga vastastikune austus ja usaldus olid olemas).

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Kuidas seda tehti?

Esimeseks eesmärgiks oli jõuda oma sihtrühmale lähemale, luua suhted ning õppida üksteist usaldama. Me ei tahtnud alustada raskete probleemidega (näiteks rahvuslik sallivus, vähemuste õigused, enesekindluse arendamine), kuid need jäid meie kaugemateks eesmärkideks. Tahtsime jõuda nende eesmärkideni kaudsamal teel - näidates, kuidas raskeid probleeme lahendada tegelikkuses. Selle asemel, et kohe kaugemate eesmärkideni püüelda, alustasime küsimustikust, mis hõlmas kõiki noorte huvisid ja vajadusi. Tulemused kinnitasid, et vaatamata sotsiaalsele taustale ja rahvusele on kõik noored huvitatud samadest asjadest (see ei olnud üllatav, kuid hilisemas tegevuses sai neid tulemusi edukalt kasutada). Vaatamata näilistele erinevustele huvitusid kõik noored seksuaalkasvatusest, soovisid rohkem teada narkootikumide ja narkomaaniaga seonduvast, soovisid rohkem muusika- ja meelelahutusüritusi. Me rääkisime neile sellest, kui sarnased nad on. See äratas neis uudishimu ja ühtekuuluvustunnet. Esmakordselt hakkasid nad aru sama, kui sarnased nad on, vastupidi sellele, mida täiskasvanud neile varem rääkinud olid. Tegevuste reklaamimiseks kasutasime ära ka ajalehed ja raadio. Iga päev avaldati midagi, mis toetas ja tähtsustas seda, millega me tegelesime. Ajakirjanduse abil löime nähtamatu ühisruumi juba enne, kui rühmad omavahel kohtusid.

Nüüdseks taipasid ka linnaisad, kui tähtis on meie töö, ja andsid meile ürituste korraldamiseks ruume. See oli midagi uut! Vastutasuks andsime oma parima ja leidsime sponsorid, kes annetasid meile arvutid, mille abil erinevates kohtades asuvad rühmad said koostada materjale, kujundada plakateid ja voldikuid, et eakaaslasti koondada. Selleks ajaks oli meie, korraldajate ülesandeks jäänud lihtne logistika, näiteks paberi ja liimi hankimine ja kohaletoimetamine. Kõike muud tegid noored ise. Ma ei ütleks, et kõik olid ühtmoodi südamega asja juures – mõned olid laisad, mõned liiga tagasihoidlikud, mõned jälle pealetükkivad, jäigad ja kangekaelsed. Aga me ei tahtnud nende iseloomu ja identiteeti muuta, kuna sõja ja selle tagajärgede tõttu oli neid sunnitud seda juba mitmeid kordi tegema. Nad rääkisid sellest, kuidas neid oli korduvalt reedetud, ja ma otsustasin olla väga ettevaatlik.

Nelja aasta pikkune raske töö on muutnud palju. Piirkonnas on nüüd noortejuhid, korraldatakse erinevaid tegevusi ja kursuseid, tehakse koostööd õiglasema ja sallivama ühiskonna ülesehitamisel.

Arutluseks

- Keskendumine rühmale ja samal ajal üldisele mõtlemine.
- Ümbruskonna teadvustamine.
- Aeg ja kannatlikkus.
- Kohustuste järk-järguline üleandmine.
- Osalejate huvidega arvestamine.
- Erinevad lähenemisviisid.
- Probleemide lahendamine kõikidel tasanditel – linnaisad ja osalejad.
- Ühisprojekti tähtsus.
- “Uudishimu äratamine”.

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenariumid –
näited projektidest**

Noortealgatuste toetamine kohalikul ja Euroopa tasandil.

Luciole on mittetulundusühing, mille katusorganisatsioon on Prantsusmaal Bretagne'is asuv Manifeste ARA. Luciole annab inimestele ja eriti noortele võimaluse olla oma elu aktiivne juhtija ja osaleda ümbruskonna tegemistes.

Luciole eesmärgid on:

- noortele ja noorsootöötajatele suunatud toetus- ja koolitusprojektide korraldamine
- mitte-formaalset haridust ja kultuuridevahelist suhtlemist käsitlevates uuringutes/tegevustes osalemine

Luciole – Manifeste ARA kohalik võrgustik

Le Bois Grignon
56220 Malansac
France
Tel: + 33 297 43 41 32
E-post: luciole.ara@magos.com
või michtolacarvane@yahoo.fr

www.chez.com/manifesteara/luciole

Kontaktisik: Denis Morel

1999. aastal alanud noortealgatuse käigus on kasvanud noorte hulk, kes osalevad mõnes projektis selle kavandamisest kuni teostamiseni, algul kohalikul tasandil ja seejärel ka Euroopa tasandil. Projektil Michto la Caravane on nüüdseks partnerid Prantsusmaal, Tšehhi Vabariigis, Slovakkias, Rumeenias, Itaalias ja Portugalis ning nad kõik tegelevad inimeste kaasamisega kogukonna ellu.

Projekt sai alguse, kui neli 19-21-aastast noort inimest löid sideme Manifeste ARA võrgustikuga. Kuigi sel ajal ei olnud neil veel konkreetseid ideid, oli silmnähtav nende vajadus tegutseda, midagi ära teha ja oma koht leida... Niisiis alustasin nendega töötamist, et aidata neil paremini oma ideid sõnastada, iseenast tunda õppida ja oma teadmisi ja oskusi tunnetada. Teiseks sammuks oli ärgitada neid mõtlema, kuidas nad oma oskusi kasutada saaksid.

Sündis projekt Michto la Caravane. 2000. aasta suvel sõitis rühm läbi Bretagne'i, et tänavakunsti ja koolitusüritusi kasutades töötada kohalikega, panna nad tegutsema, koos midagi tegema...

Tegevuse eelnes paar kuud kavandamistööd – erinevate kohtade külastamine, et kaasata projekti kohalikke inimesi; töömeetodeid, projektijuhtimist ja ühiskondlikke suhteid käsitlevad koolitused.

Kasvas tahe jätkata ja 2001. aastal otsustasid nad minna kaugemale – Euroopasse. Viis kuud kestnud jõupingutused, materjalide ettevalmistamine ja rahaliste vahendite kogumine (nii kohalikul kui Euroopa tasandil) töid oodatud toetuse ja ettevõtmine võis alata. Senini oli kohtunud partneritega erinevatest riikidest, et teha ettevalmistusi Michto la Caravane saabumiseks. See oli tähtis, sest nad tahtsid saada algatuste platvormiks, mitte olla lihtsalt meelelahutusüritus. Michto oli ettekäändeks, et luua suhteid kohalikul tasandil ja aidata kohalikel kogukondadel organiseeruda. Ringreis algab sellel suvel.

Luciole töö põhineb veendumusel, et õppijad peavad olema aktiivsed osalised ja õpikogemus peab olema seotud tegeliku olukorraga. Edasi kirjeldab Denis lähemalt oma tööd selle rühmaga ja räägib, miks ta seda tegi.

Nagu öeldud, ei olnud see klassikaline kodanikuõpetus, vaid pigem tegevuskoolitus. Projekt on üks näide sellest, kuidas me töötame – koolitus tegelikus olukorras, kasutades osalejate mõtteid ja ideesid. Meie peamine eesmärk on julgustada inimesi ja eriti noori ühiskonnale kasu tooma ja oma keskkonna elus aktiivselt osalema (oma keskkonnaks võivad nad pidada küla, piirkonda, riiki, Euroopat, maailma...).

Kui ma alustasin tööd rühmaga, kavatsesime prooviks tegutseda esmalt kohalikul tasandil, kuid pidasime silmas ka võimalikku kaugemat eesmärki – Euroopasse minekut.

Tegevuskoolituse käigus uurisime projektijuhtimise kõiki tahke, omandasime haldusoskusi, uurisime kultuuridevahelist suhtlemist, arendasime noorte oskusi ja kujundasime ühiskondlikke hoiakuid. Noortega tuli töötada nii individuaalselt kui ka rühmas ja õpetamine oli informaalne.

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Nad alustasid kohalikul tasandil. See toetab noorte võimustamise protsessi, annab neile soovi aktiivselt osaleda oma kodukoha elus ja propageerida oma väärtushinnanguid – seda, millised peavad nende arvates olema inimestevahelised suhted, milline on nende ettekujutus elust – ja nende eest seista. See on kodanikuõpetuse protsess!

Võite oma töötajatele korraldada sellel teemal abstraktseid koolitusi, kuid nendest pole kasu, kui need ei ole seotud noorte tegeliku eluga. Ja kui puutute kokku tegelikkusega, siis sisenete uude ajamõttmesse! Ei saa rääkida ainult ühenädalasest koolitusest, sest silmas tuleb pidada väga paljusid asju, kui tahetakse suurendada noorte enesekindlust ja lasta neil lõpuks iseseisvalt tegutseda! Selline töö nõuab kuudepikkust pidevat suhtlemist.

Aga üks asi on kindel. Me ei saa rääkida noorte tegelikust kodanikuks olemisest, kui püüame neid kaasata ainult noorsootöötaja või õpetaja juhitud projekti. See tähendab, et vaja on aega ja kannatlikkust. Samas on positiivne, et kui õpetate noori vabatahtlikke, siis õpetate ka teisi inimesi – kohalikke otsustajaid, teisi vabatahtlikke ja organisatsioonide liikmeid. Tegevuskoolitus puudutab paljusid inimesi!

Tulemused

Mina arvan, et kui noortele anda võimalus sellist tööd proovida, midagi saavutada nii enda kui ka nende kodukoha hüvanguks ja seda omal algatusel, siis nad tahavad seda uuesti teha. Nii just juhtuski pärast 2000. aasta Michtot. Prantsusmaal on nüüd (2002. aasta suvel) 50 noort (vanuses 18 kuni 30 aastat), kes on protsessiga seotud juba mitu kuud ja kes järgnevad karavanile.

Arutluseks

- Paindlik ja isikule suunatud töö.
- Protsessi seostamine õppimise tulemustega.
- Koostöö, mitte sund.
- Loomulik areng – paindlikkus.
- Tulemuste nägemiseks tuleb aega anda.
- Paljud väikesed sammud viivad kaugele.

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksõpetused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Lõimitud Euroopa? Noorte seisukoht

OBESSU on õpilasorganisatsioonide Euroopa platvorm. OBESSU loodi 1975. aastal Dublinis ja praegu kuulub organisatsiooni 24 liiget kahekümnest riigist ning lisaks kontakt- ja vaatlajaorganisatsioonidele veel kümnest riigist. OBESSU esindab kooliõpilasi ning korraldab seminare, kus organisatsiooni liikmed saavad vahetada kogemusi ja luua Euroopa tasandil ühtseid kooliharidusega seotud tegevuskavasid. Järgnevalt tutvustame projekti, mis viidi läbi Saksa sihtasutuse "Friedrich Ebert Stiftung (FES)" ja üleriigilise õpilasorganisatsiooni "Bundeschülerinnenver-
etung BSV" koostöös.

OBESSU (Organizing Bureau of
European School Student Unions)

Westermarkt 2 5th floor
1016 DK Amsterdam
The Netherlands
Tel +31.20.6234713
Faks +31.20.6255814

obessu@obessu.org www.obessu.org

Kontaktisik:
Sinziana Radu

2001. aasta juulis toimus Berliinis nädal aega kestnud migratsiooni ja koolituse alane seminar.

Seminaril osales kokku kolmkümmend 16-20-aastast noort. Me soovisime, et osalejaid oleks nii Euroopa Liidu liikmesriikidest kui ka teistest Euroopa riikidest. Migratsiooni käsitlevate arutelude eesmärk oli tutvustada erinevaid migratsiooniga seotud probleeme Euroopa Liidus ja võrdlusena ka teistes riikides. Samuti pidid osalejad olema mõne õpilasorganisatsiooni liikmed.

Rahvusvahelise seminari eesmärgiks oli uurida, millised on migratsiooniga seotud probleemid Euroopas ja migratsiooni mõju koolile ning õpiprotsessile. Me rääkisime Euroopa lõiminguprotsessist ning sellest, kas see meeldib kooliõpilastele. Kui jah, siis milline peaks see lõiminguprotsess olema? Me tahtsime uurida, milline on kooliõpilaste ja õpilasorganisatsioonide osa lõiminguprotsessis. Uurisime, mis peitub väljendite „Euroopa idee“, „Euroopa kultuur“ ja „Euroopa kindlus“ taga. Küsisime, mida tähendab Euroopa kultuur või identiteet? Kas see on geograafiline mõiste? Või on see ajalooline idee? Kust on see väljend pärit? Kuidas määratleme seda, mis meis on ühist? Kuidas on Euroopa seotud noortega?

Seejärel vaatasime, kuidas migratsioon on mõjutanud meie kohtumispaika Berliini ja rääkisime rassismist ja ksenofoobiast koolides ja poliitikas – nähtustest, mis on tihti seotud migratsiooniga. Meie jaoks on migratsioon seotud kodakondsusega, sest migrantidel ei ole pahatihti kodanikega võrdseid õigusi. Sellele vaatamata peavad nad järgima samu seadusi, maksma samu makse ja kohanduma elukohariigiga. Aga migratsioon ei muuda ainult migrandi elu, see mõjutab ka tema tulevasi klassikaaslasi, kellel on võimalus tundma õppida erineva taustaga inimesi.

Kasutasime osalusmeetodeid, näiteks väitlust, rühmatööd, teatrit, ekspertide arvamusi ja arutelusid nendega ning ka kogemuste vahetamist osalejate vahel, kes rääkisid oma riigi olukorrast ja sellest, mida nende kodumaal on ära tehtud. Ekspertid valiti mitte ainult nende erialaste teadmiste, vaid ka nende esinemis- ja osalejate kaasamise oskuse alusel. Igas programmi osas moodustati erinevad töörühmad ning neid juhtis ja nende nimel kõneles alati üks osalejatest. Mõnele töörühmale ei antud teemat ette, nad ootasid ära esimese arutelu tulemusel ja lasksid osalejatel määrata teema, mille üle sooviti arutleda.

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

OBESSU propageerib aktiivset osalust ja Euroopa kodanikuks olemist.

OBESSU tegevuse peamine eesmärk on teha kooliõpilastest aktiivsed Euroopa kodanikud. Igal seminaril rõhutame, et eriti tähtis on Euroopa koostöö selles valdkonnas. Me tutvustame Euroopa Liidu institutsioone ja Euroopa Komisjoni ning Euroopa Nõukogu tähtsamaid dokumente. Ning oma igapäevatoos püüame neid institutsioone mõjutada ja teha kooliõpilaste hääl kuuldavaks Euroopa tasandil.

Peaaegu kogu meie töö põhineb ideel, et olles koolis aktiivne osaleja, saab õpilasest aktiivne kodanik ja me tahame, et meie õpilastest saaksid aktiivsed kodanikud. Või pigem, me tahame, et õpilased suudaksid olla aktiivsed ja loodame neid ergutada. Aktiivne osalus ei ole mitte ainult üks viise konverentsi programmi koostamiseks ja õpiprotsessi osa, vaid ka osa kodanike aktiivse ühiskonnas osalemise ideest. Meetodi üks tahk seisneb selles, et osalejad tunnevad, et nende osalus on oodatud, kasulik ja vajalik. See, kas osaleja on aktiivne, sõltub paljuski kasutatud meetodist ja seda teemat puudutava projekti puhul on osalusmeetodite valik väga tähtis.

Loomulikult ei tähenda kodanikuks olemine ainult Euroopa institutsioonide ja otsustusprotsesside tundmist. Vastupidi, koolidemokraatia on esmatähtis demokraatliku kodaniku arengus. Demokraatiat ei saa õpetada ainult teoorias, seda peab kogema varasest lapseeas alates. Kuna noortel ei ole veel õigust osaleda valimistel (üldvalimistel, piirkondlikel või kohalike omavalitsuste valimistel), siis peavad nad oma õigusi tundma õppima koolis. Tavaliselt on kool esimene riigiasutus, millega nad kokku puutuvad ja kui nad kogevad, et nende panus on oodatud ja nende osalemine teretulnud, siis jätkavad nad aktiivset ühiskonnaelus osalemist ka hiljem. Seetõttu aitab OBESSU luua õpilasorganisatsioone kohtades, kus neid veel pole, ja toetab oma liikmeid võitluses kooliõpilaste õiguste eest ja demokraatliku kooli eest.

Mis puutub Euroopa kodanikuks olemisesse, siis OBESSU ja tema liikmed nõuavad, et igal kooliõpilasel oleks võimalus minna välismaale (pikemaks või lühemaks ajaks) vähemalt kord kooliaja jooksul. Vahetusprogrammide ja keeleõppe kaudu saab luua tunnet, et kuulatakse Euroopasse ja ollakse eurooplane. Me tahame, et Euroopa oleks kõikide ühiskonna, ajaloo ja filosoofiaga seotud ainete osa. Töötades oma liikmetega ja nende liikmetega, tahame näidata, et Euroopa on midagi enam kui ainult Euroopa Liidu institutsioonid, Euroopa ühisraha ja Euroopa ühisturg. Euroopa on meie elu erinevate tahkude osa ja tal on meie tuleviku kujundamisel tähtis roll.

Arutluseks

- Demokraatiat ei saa õpetada, seda peab õppima ja kogema.
- Milline peab olema õpikeskkond, kus saab „demokraatiat õppida“?
- Kuidas valida osalejaid, milliseid asjaolusid tuleks arvestada?
- Töö olemasolevate struktuuride raames.
- Teadmiste ja mõistmise tasakaalustamine tegevuse ja ideede ning arvamuste arendamisega.

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksõpetused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Jalgpalli suvekool

Endises Jugoslaavia vabariigis Makedoonias alustasid 2000. aastal tegevust Avatud Rõõmu Jalgpallikoolid. Koolide tegevust toetas Taani Jalgpalliassotsiatsioon ning nende eesmärgiks oli spordirõõmu jagamine, rahvuslike ja sotsiaalsete tõkete purustamine ja parema ning demokraatlikuma ühiskonna ülesehitamine. Alates organisatsiooni asutamisest 1998. aastal Bosnia-Hertsegoviinas, on tema tegevus laienenud Makedooniasse, Serbiasse, Montenegrose ja Kosovosse. Organisatsioon tegutseb mitmel tasandil, pakkudes mitmesugust tegevust lastele, noortele, õpetajatele ja noorsootöötajatele. Tänapäevaks on organisatsiooni üritustel ja koolitustel osalenud enam kui 40 000 inimest.

Avatud Rõõmu Jalgpallikoolid

<http://www.openfunfootballschoools.org.mk/>

http://www.play-the-game.org/speeches/culture/football_schools.html

<http://www.uefa.com/uefa/News/Kind=524288/newsId=11058.html>

Jalgpalli suvekoolide korraldamine on üks organisatsiooni töö tähtsamaid tahke, kuid siiski on need ainult osa tervikprogrammist, mille eesmärgiks on sotsiaalsete pingete leevendamine piirkonnale iseloomulikus sõjajärgsete rahvustevaheliste suhete kontekstis. Korraldajad räägivad lähemalt, kuidas nende strateegia püüab lahendada kohalikke probleeme.

Jalgpallikoolid tegutsevad olukorras, mis ei soodusta just alati koostööd. Näiteks on vähe koole ja haridus-asutusi, kus tegeldakse rahvustevaheliste suhetega. Paljud asutused ja organisatsioonid, poliitilistest parteidest spordiklubideni, on jagunenud vastavalt rahvusele. Paljud piirkonna noored kasvavad üles, tundmata inimesi, kes elavad nende kõrval, ning see võib põhjustada tulevikus palju probleeme, kui neil ei ole võimalust tegutseda rahvustevahelisi piire ületades.

Tõkete ja takistuste ületamine on jalgpallikoolide peamisi ülesandeid ja eesmärgi. Meie nägemuses on programm järgmine:

- vahend erinevast rahvusest ja erineva sotsiaalse taustaga õpetajate, juhtide, treenerite ja laste kokkuvii-miseks, nendevaheliste lõhede ületamiseks ja sotsiaalse ühtekuuluvuse soodustamiseks;
- projekt, propageerimaks demokraatlikke õpetuspõhimõtteid, mille abil lapsed saavad kogeda ühtekuulu-vust, teha koostööd, õppida mõistma üksteist ja seda, mis on spordi põhialused;
- abinõu projektis osalenud sadade kooliõpetajate ja jalgpallitreenerite suutlikkuse suurendamiseks.

2001. aasta hooajal viidi Avatud Rõõmu Jalgpallikooli tegevusi läbi vastavalt piirkonna strateegiale, mille eesmärgiks oli piire ületava (rahvustevahelise) ja rühmadevahelise (sageli vaenulikes suhetes olevate elanikkonnarühmade vahelise) koostöö soodustamine. Selleks oli vaja tagada, et kõigil kümnel instruktoritele, õpetajatele ja treeneritele korraldatud seminaril oleks võrdne arv osalejaid Bosnia-Hertsegoviinast, Make-dooniast, Serbiast ja Montenegrost ning et seminarid toimuksid kõikides projektiga hõlmatud riikides. Ka nelikümmend viis 2001. aasta Avatud rõõmu jalgpallikooli korraldati vastavalt sõpruslinna põhimõttele, st jalgpallikooli korraldasid ühiselt vähemalt kahe omavalitsuse jalgpalliklubid, noortejuhid ja treenerid, kes kuulusid erinevatesse ja pahatihti vaenulikes suhetes olevatesse elanikkonna rühmadesse.

Sellises olukorras tuleks rõhutada, et meil õnnestus korraldada Makedoonias neli piirkondlikku seminari instruktoritele, noortejuhidele ja treeneritele ning osalejaid oli kõikidest nimetatud riikidest. Samuti korral-dasime 14 jalgpallikooli sõja/kriisipiirkondades. Kõik jalgpallikoolid korraldati, järgides mitmerahvuselisuse põhimõtet, kuigi alati ei olnud kerge panna Makedoonia ja Albaania lapsi ühiselt tegutsema. Sõpruslinna põhimõte aga töötas suurepäraselt Bosnia-Hertsegoviinas ja Montenegros.

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Jalgpalli suvekool on nädalapikkune programm, milles osalevad 8-14-aastased lapsed. Programmis võisid osaleda kõik lapsed sõltumata nende rahvusest, sotsiaalsest taustast või võimetest ja selle eesmärgiks oli lastele rõõmu valmistada ning lõhkuda sotsiaalseid piire.

Lapsed mängivad ühes meeskonnas, sõltumata nende soost, annetest või muudest erinevustest. Peamine idee seisnes selles, et osalemine pakuks rõõmu kõigile. Mängud ja harjutused olid üles ehitatud nii, et lapsed kogeksid ikka ja jälle rõõmu edust. Nädala jooksul elati jalgpallimaailmas. Siiski ei olnud meie eesmärgiks luua või otsida andekaid jalgpallureid, vaid pigem anda positiivseid kogemusi. Pallimängu ja spordi abil soovisime panna inimesi nii vaimselt kui füüsiliselt ületama neid paljusid nähtamatuid piire, mis siiani jagavad meie maad.

Sportliku tegevuse eesmärgiks oli kokku viia erinevatesse üksteise suhtes vaenulikult meelestatud rühmadesse kuuluvad inimesed ja luua ühine ruum, kus nad saaksid kohtuda, vaielda ja jagada rõõme. Siit omakorda saab alguse ka enesekindluse kasv ja põgenike ning vähemuste lõimumine.

Arutluseks

- Kuidas viia kokku inimesi ja rahvaid, kes tavaliselt omavahel ei suhtle?
- Kuidas ületada nendevahelisi tõkkeid?
- Töö mitmel tasandil.
- Osalejate valimine.
- Ühtsustunde loomine, kui domineerivad erinevused.
- Rõõmu kasutamine tõsise õpivahendina.
- Probleemidega tegelemine ei toimu alati teadlikult.
- Kuidas luua võrdsuse õhkkonda, mis oleks vaba konkurentstist?

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Filosoofiaõpe

Keskus toetab praktilisi ja teaduslikke teadmiste ja inimeste vastastikuse mõju, inimeste ja asjade vaheliste suhete uuringuid. Keskus ühendab kõikide ülikooli teaduskondade akadeemikuid. Uuringute kõrval korraldab keskus bakalaureuse- ja magistriõpet teadmiste ja inimhuvide filosoofiliste uuringute valdkonnas. Projektipõhise õpetamise ja õppimise abil julgustatakse üliõpilasi aktiivselt osalema neid ümbritsevas maailmas ning õppima tundma ühiskonda, selle sotsiaalseid ja ajaloolisi aluseid, institutsioone ja struktuure.

The Centre for Knowledge Science and Society

University of Newcastle
Herschel Building
Newcastle upon Tyne
NE1 7RU
England
Tel: +44 191 222 7302
Faks: +44 191 222 7361
<http://www.phil.ncl.ac.uk/>

Kontaktisik: professor Milan Jaros

Üliõpilane Hannah Perkins uuris oma lõputöös mõisteid „tõde“ ja „teadmised“ ning nende vahelisi suhteid. Ta rakendas oma teadmisi hariduse valdkonnas, esitades erinevaid küsimusi, nagu näiteks „Kuidas saab õpetaja esitada tõde?“, „Kuidas saab õpetada noori mõtlema?“ ja „Miks me üldse inimesi harime?“ Hannah' õpiprotsess ja selle tulemused illustreerivad kodanikuõpetust, mis on keskuse õpetamismeetodite ja uuringute lahutamatuks osaks.

Projekti käigus kujundas Hannah nii oma arvamusi kui mõtteviisi. Järgnevalt räägib ta sellest, kuidas kursuse ülesehitus ja õpiprotsess teda selles aitasid.

Kui ma käisin koolis, ei seadnud ma eriti midagi kahtluse alla. See kursus on minu suhtumist muutnud. Nüüd vaatan tekste teise pilguga ja näen asju, millest ma varem poleks mõelnud.

Kursus aitab sul leida kohta, kuhu tahaksid jõuda. Ilmselt on see üks vabamatest kursustest üldse – ja seda igas suhtes. Sa võid teha, mida tahad, ja uurida seda, mis sind huvitab. Nii mahuka töö juures pead tegema midagi sellist, mis sind tõeliselt huvitab. See aitaski mul aru saada, et tahaksin õpetada. Kursus annab sulle vabaduse olla see, kes sa tahad olla. Mõnede jaoks on see raske, kuid see on tõesti kasulik. Neljasilmavestlused minu tööst innustasid mind ja oli suurepärane, et minu juhendaja sai aru, mis mind huvitas, ja aitas mul sellele keskenduda. Algul oli kõik üpris heidutav, kuid ma arvan et eelmise aasta projekt valmistas mind selleks ette.

Nüüd suudan palju paremini keskenduda tähtsale, sest olen läbi töötanud nii palju ideesid ja mõtteid. Ma olen ka vist kõige korrastatuma eluga inimene, keda tean. Ma lihtsal pean olema, kui on nii palju tööd ja tähtaeg ukse ees. Paljud mu sõbrad on märkinud, et mul on nüüd väga praktiline mõtteviis, et ma suudan näha asjade teist poolt ja selgelt mõelda. See omadus on minus ilmnunud kursuse käigus. Minu arvates on need positiivsed omadused ja aitavad mind õpetajatöös.

Peamine probleem, mida ma oma projektis käsitleda tahtsin, oli: Kas ajatud teadmised on võimalikud? Sellest tulenevalt: Kuidas saab õpetaja esitada tõde, kui tulevikus seda tõeks ei peeta? Kasutasin kaasaegsete mõtlejate, näiteks Michel Foucault' kontseptsioone ajas muutuvatest teadmistest. See tõi mind järgmise küsimuse juurde: Miks me harime inimesi? Küsisin endalt, kas sellepärast, et nad saaksid olla iseseisvad ja teha algupäraseid asju. Või on see sotsiaalse kontrolli vahend?

Mõnes suhtes olen pessimistlik, kuid arvan, et kui minus tekkisid need küsimused, siis aitab see mul olla kaasaegne õpetaja. Ma arvan, et lapsed teavad, kuidas kahelda ja kriitiliselt mõelda.

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Filosoofia kraadiõppe programmis kasutatakse projektimeetodit aktiivse osalemise vahendina, et võimaldada üliõpilastel enda ja õpiprotsessi eest vastutada ja arendada aktiivse kodaniku oskusi.

FILOSOOFIA kraadiõppe peamine eesmärk on õpetada mõtlema, kasutama valikuliselt informatsiooni, millega meid iga päev üle kallatakse, ja luua mõistustlik alus meie identiteedile. Seda tehakse inimõistuse kõige silmapaistvamaid saavutusi uurides. Seda ei saa õppida akadeemilises eraldatuses, vaid tuleb kogeda praktikas. Sellise projektipõhise lähenemisi eesmärk on arendada üliõpilastes oskust eraldada teadmised arvamustest tegeliku elu kontekstis ja arendada nende suhtlemisvõimet.

Kolme õppeaasta jooksul antakse üliõpilastele järk-järgult rohkem vabadust ja pannakse neile suurem vastutus. Viimasel aastal tegelevad nad peamiselt projektiga, mis võimaldab neil ühendada teadmised oma veendumustega ja tegeliku eluga. See on aktiivse kodaniku põhioskus. Õpiprotsessi aktiivne projektipõhine iseloom arendab enesejuhtimise oskust. Kuigi kursus tervikuna annab ka üldiseid oskusi, näiteks võime mõelda selgelt ja ratsionaalselt, oskuse informatsiooni töödelda ja seoseid luua, innustab projektitöö üliõpilasi olema originaalsed ja leidlikud ning ületama juhendaja arusaamade ja arvamuste poolt seatud piire. Samuti õpitakse kursuse ja projektitöö käigus paremini tundma võimu ja institutsioonide ülesehitust.

Projektitöö võimaldab juhendajatel keskenduda inimestele, nende vajadustele ja huvidele ning tegutseda vastavalt sellele ja kontekstile, milles töötatakse. Selline meetod on paindlik mitte ainult teemade, vaid ka tööstiili suhtes. Kuigi palju tööd tehakse iseseisvalt, ergutatakse üliõpilasi oma mõtteid teistega jagama, kas siis informaalset seminarirühmas või formaalse esitluse vormis. See õpetab neid esitama oma arusaamu ja mõtteid.

Arutluseks

- Kuidas soodustada kahtlemist formaalses ja mitte-formaalses hariduslikus õpikeskkonnas?
- Kuidas julgustada noori kahtlema oma ümbruses ja saadavas informatsioonis?
- Järk-järguline vastutustunde arendamine.
- Paindlik töö ja reageerimine inimeste vajadustele.
- Enesekindluse suurendamine vastutamisel ja otsustamisel.
- Ideede väljendamine ja arendamine.
- Kuidas aidata inimestel seostada oma tegevust laiemaga taustaga?
- Informatsiooni ja teadmiste tasakaalustamine võimete ja oskustega.
- Teadmistel ja mõtteviisil põhinevate väärtushinnangute kujundamine.

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksõpetuse
käsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuksõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuksõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Euroopa Vahetusklubi	Francas + Nancy
Francas + Nancy on haridusühing, mis asub Nancy väheprestiizses rajoonis. Ühing korraldab vaba aja ja haridusüritusi. Ühing on osa suuremast riiklikust organisatsioonist. Ühingul on 7 töötajat, keda abistab tosinkond vabatahtlikku. Vahetusklubi teeb koostööd Rencontres Franco-Roumaines'iga, väikese vabatahtliku organisatsiooniga, mis edendab Prantsusmaa ja Rumeenia vahelist koostööd ja mitme kooliga Rumeenias Galatis.	11, rue Laurent Bonnevey 54 100 Nancy France Tel: +33 3 83 96 15 80 Faks: +33 3 83 98 69 14

Euroopa Vahetusklubi kasvas välja vahetusprojektidest ja koostööst, mis algas 1997. aastal. Täna on toimunud kolm vahetusprojekti, mille raames korraldati mitmeid üritusi, kuhu kaasati Nancy ja Galati inimesed. Nende projektide raames on korraldatud koolitusi animateuridele*. Töö eesmärgiks on pakkuda puuetega noortele võimalusi osaleda kultuuriüritustel ja tutvuda Euroopaga.

Kuigi Euroopa Vahetusklubi tegevustes on siin-seal käsitletud ka Euroopa kodanike kasvatamist, on kodanikuõpetus palju selgemalt väljendunud klubi pikemaajalistes eesmärkides ja tegevuses, isegi kui seda ei ole otseselt eesmärkides sõnastatud.

Projekt on laienenud mitmes suunas, mida algul ei osatud silmas pidada. Parema ülevaate andmiseks tutvustame kogu protsessi käiku.

Koostöö mõte sündis kahe inimese eravestluses. See juhtus ajal, kui Francas + Nancy otsis teid kultuuridevahelise töö intensiivistamiseks ning üks Galati kool oli asutanud Prantsuse klubi, et õppida prantsuse keelt ja tutvuda Prantsusmaa kultuuriga. Noorte vahel algas kirjavahetus. Vahetuse mõte tekkis noorte soovist kohtuda oma kirjasõpradega.

Kuna noortel oli raskusi ürituse finantseerimiseks raha leidmisega, toimus esimene vahetusüritus Rumeenias. Samas aga ei loobunud plaanist korraldada järgmisel aastal vastukülaskäik Prantsusmaale.

Külastuse kavandamise käigus õpiti tundma üksteise kodumaad, selle ajalugu, kultuuri ja ühiskondlikku olukorda. Prantsusmaal tuli üle saada perekondade kahtlustest, kes ei tahtnud eriti saata oma lapsi riiki, mida pahatihti aeti segi Jugoslaaviaga ja seetõttu seostati sõjaga. Seega tuli vanemaid informeerida. Pärast külastust, mille käigus lapsed elasid oma sõprade perekondades maapiirkondades ja rannikul, valmistasid prantsuse noored ette näituse ja koostasid oma kogemuste põhjal mälestusteraamatu. Nii loodi Euroopa Vahetusklubi, mille eesmärgiks oli jätkata vahetus- ja koolitusprojektide korraldamist. Organisatsiooni tulevikunägemus põhines esimese külastuse kogemustel.

Prantslaste huvide järgimiseks ja projekti finantseerijate nõudel viidi 1999. aasta vahetusprojekt läbi kindla teema raames ja selle üritused olid palju selgemalt üles ehitatud. Kogenud oma ala spetsialistid õpetasid noortele meediätehnika, mida kasutati mõlemal maal töötades ning Prantsusmaa ja Rumeenia vahel reisis. Tehti palju jõupingutusi, et kaasata projekti kohalikke inimesi. Osa ajast elati perekondades, Nancy korraldati peale külastust meediaesitlus ja näitus. Rumeenias korraldati täiendav programm töötajate koolitamiseks ning kaasati 120 last prantsuse ja rumeenia vabatahtlike juhitud ühe kuu jooksul toimunud üritustesse. Vaatamata rahanappusele toetuti kohalikele vahenditele, saadi abi osalejatelt ja nende peredelt ja kaasati nad aktiivselt ühiskonda puudutatavatesse väitlustesse.

Vahetusprojekti käigus käsitleti Euroopa kodanikuks olemise küsimust mitmest vaatenurgast:

- Euroopa ja Euroopa Liidu institutsioonide tutvustamine
- Noorte aktiivne osalemine meedia abiga
- Avastatu tutvustamine oma kodukohas
- Ümbritsevate inimeste kaasamine projekti ettevalmistusse ja läbiviimisse
- Reisimise jooksul suurenenud teadlikkus Euroopa geograafiast

* "animateur" on prantsuskeelne sõna, millega nimetatakse teatud eriala: need on inimesed, kes töötavad lastega või noortega ja korraldavad nende vaba aja ja/või haridustegevust, kaasa arvatud sport, kunst ja käsitöö. Teistes keeltes nimetatakse selliseid inimesi tavaliselt noorsootöötajateks.

Kõik ei ole alati nii, nagu näib...

Vaatamata üldisele edule tuli vahetusprojekti korraldajatel ületada mitmeid takistusi. Näiteks lõpetati koostöö ühe organisatsiooniga. Edaspidi räägime lähemalt probleemidest, mille põhjuseks oli vahetusprojekti motiiv ja seega ka eesmärke puudutavate arvamuste erinevus. Probleemidest rääkides anname Teile mõned näpunäited selle kohta, mida ei tohi unustada projekti läbiviimisel.

Francas + Nancy eesmärgiks oli olla avatud kõigile ja mitte valida vahetusprogrammi osalisi rahaliste võimaluste alusel. Samuti oli väga tähtis, et noored oleksid aktiivselt kaasatud vahetusprogrammi hariduslike eesmärkide määratlemisse ja et nad näeksid eesmärke kodaniku seisukohalt. Üks Rumeenia partneritest kaotas need eesmärgid silmist, sest nende jaoks oli olulisem võimalus külastada lääneriiki. Selle põhjuseks oli ühiskondlik-poliitiline olukord ja rumeenlaste piiratud reisimisvõimalused. Seega nõustuti Francas + Nancy eesmärkidega kui reisi tingimustega, mitte ei nähtud neis projekti peamist väärtust. See viis vastuoludeni osalejate valimisel ja töösse suhtumisel ning lõpuks koostöö katkemiseni.

2000. aastal algasid Francas + Nancy ümberkorraldused, mis lõppesid 2002. aastal. Selle aja jooksul korraldati interaktiivne näitus eurost ja Euroopast, tehti koostööd mitmete valitsusväliste organisatsioonidega, ametiasutustega ja paljude piirkonna noortega. See võimaldas organisatsioonil jätkata piirkonna Euroopale avatumaks muutmist. 2002. aasta sügisel alustas klubi uuesti tegevust ja seadis endale uued eesmärgid.

Arutluseks

- Kas osalejate vajadused ja huvid toetavad Teie ideed? Kas need huvid on enam kui lihtsalt isiklikud?
- Kui lasete asjadel areneda osalejate huvisid silmas pidades, suureneb võimalus, et projekt on edukas. Mõelge, kuidas väiksemad üritused saaksid olla sissejuhatuseks suurematele ja keerukamatele projektidele.
- Mõelge sellele, millised takistused võivad kerkida Teie projekti teele. Milline on nende välistegurite mõju? Kas suudate jääda kindlaks projekti eesmärkidele? Kui mitte, kas tasub üldse jätkata?
- Kuidas saate hinnata nõudmisi ja töötada inimestega, kelle seisukohad erinevad Teie omadest?
- Kuidas saate tagada, et Teie projekt areneks vastavalt õpitule, osalejate vajadustele ja huvidele?
- Projekti partnerite valik – kas nad jagavad Teie eesmärke ja vaateid? Kas sellel on üldse tähtsust?

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Noorte võimustamise projekt

„Päevalill“ – Rohujuuretasandi Abikeskus on Horvaatia valitsusväline mittetulunduslik organisatsioon, mis asutati 1992. aastal vastusena sõjast laastatud piirkondade psühholoogilistele ja sotsiaalsele vajadusele. „Päevalill“ korraldab üritusi kuues Horvaatia piirkonnas, mille keskusteks on Zagreb, Varazdin, Pula, Knin, Topusko ja Petrinja.

„Päevalill“ on endale ülesandeks võtnud demokraatia edendamise, kodanike kaasamise ühiskonda, kogukondade arendamise, vabatahtliku töö ja ligimesearmastuse propageerimise, võrdsete võimaluste loomise ja kõikide inimeste kaasamise, sõltumata soost, usutunnistusest või rahvusest. Eesmärkide suunas liigutakse erinevate projektide kaudu, millest üks on noorte võimustamise projekt.

Sucokret – Centar za humanitarni rad

Avenija Dubrovnik
1010 000 Zagreb
Croatia

Tel: +385 1 6556 425
Faks: +385 1 6551 715

E-post: Zagreb@suncokret.hr

<http://www.suncokret.hr>

Kontaktisik:
Vesna Kajis

Neli kogenud noorsootöötajat kutsusid 2001. aastal kuutkümmet 16-23-aastast noort, peamiselt õpilased ja üliõpilased, osalema 9 kuud kestval mitte-formaalhariduslikul koolitusel. Koolituse eesmärgiks oli luua dünaamiliste ja hästi informeeritud noorte kodanike meeskond, kellest saaksid aktiivsed noorte/eakaaslaste juhid, kes jagaksid oma teadmisi ja kogemusi teiste noortega. Koolituse käigus tutvustati ülemaailmse vastastikuse sõltuvusega seotud probleeme, arendati juhioskusi ja enesekindlust, õpetati kavandama ja läbi viima ühiskondlikke üritusi ja projekte, mis kaasaksid noori oma kodukoha ja demokraatlike protsesside arengusse.

Kodanikuühiskonna loomine

Tegevuse eesmärgid:

- tutvustada osalejatele kodanikuühiskonna olemust ja elemente
- panna osalejad mõtlema selle üle, millised on takistused kodanikuühiskonna loomisel

Tegevus.

Osalejad jagunevad 4-6-liikmelistesse rühmadesse. Tegevuse esimeses etapis antakse igale rühmale 30 minutit, mille jooksul nad loovad ideaalühiskonna kirjelduse vastavalt sellele, mida rühma arvates tähendab kodanikuühiskond. Kui rühm on läbi arutanud, millisenad nad tahaksid oma ühiskonda näha, kujutavad nad oma ühiskonda joonisel. Rühm peaks arutlema järgmiste valdkondade üle: keskkond, elanikkond, valitsussüsteem, kogukonna ülesehitus, teenused jne. Need valdkonnad tuleks kanda ka joonisele.

Iga rühm tutvustab teistele oma ühiskonnamudelit.

Järgmises etapis uuritakse nimetatud valdkondi süvitsi ja jätkatakse arutelu. Tegevuse juht (juhid) peaksid töötama kogu rühmaga ning käsitlema järgmisi küsimusi:

Tegevuse käik. Kas tegevus meeldis? Kuidas meeldis ühiskonnamudeli loomise protsess? Kas see oli demokraatlik? Miks see oli/ei olnud demokraatlik protsess? Kus tekkisid lahkarvamused ühiskonna ülesehituse üle? Kuidas need lahendati? Kas keegi võttis endale juhi rolli?

Loodud ühiskonnamudelite olemus. Kes vastutab korra, õigluse ja võrdsuse tagamise eest? Kes võtab vastu otsuseid? Kas erinevatel ühiskonnamudelitel oli ka midagi ühist?

Suhe osalejate isikliku kogemusega. Kas see ühiskonnamudel sarnaneb ühiskonnaga, kus te elate või on erinev? Millised on sarnasused ja millised on erinevused?

Mõisteline tase. Mis takistab kodanikuühiskonna arengut? Millest kodanikuühiskond koosneb? Mis on vajalik kodanikuühiskonna olemasoluks?

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Seda tegevust tutvustades tahaksime Teid ka hoiatada! Nagu üks läbiviijatest ütles: „Ma kardan, et see ülesanne on ainult väike osa vabatahtliku töö ja kodanikuühiskonnas osalemise õpetamisel ja selle tähtsus ei ole kuigi suur.“ Allpool selgitame, miks antud rühmas seda tegevust kasutati, ja räägime lähemalt taustast.

See tegevus oli üks väike osa koolitusest, milles osales rühm noori, kes kohtusid iga nädal ja võtsid osa 20 töötoast, mis keskendusid suhtlemisele, eakaaslaste juhtimisele, juhendaja rollile, loominguliste tehnikate kasutamisele, ühisele probleemide lahendamisele, inimõigustele, ühiskonna elus osalemisele, ühiskondlike tegevuste korraldamisele. Koolituse käigus kogutud teadmiste toetudes valmistasid noored ette ja viisid läbi uuringu, et määrata kindlaks oma kodukoha probleemid ning alustada ühiskondlike ürituste ja mini-projektide korraldamist.

Nimetatud harjutus, nagu ka kõik teised, oli kogemuspõhine ja interaktiivne. Õppimise ja teadmiste jagamise vahendina kasutati ühiseid kogemusi, mälestusi ja arutelusid.

Juhendaja: „Minu arvates on see tegevus kasulik sissejuhatuseks, et panna noored mõtlema oma osa üle kodanikuühiskonnas ja kodanikuühiskonna arengus. Me kasutame seda harjutust,

- kui töötame noortega, kes ei näe võimalust ühiskonnaelus aktiivselt osaleda, sest nende arvates on noored sellest kõrvale jäetud;
- kui me töötame ühiskondlikult passiivsete noortega;
- kui me soovime noortele teadvustada, et nad suudavad asju muuta;
- kui me soovime noori motiveerida ja võimustada, et nad asuksid tegutsema ja kavandama ühiskondlikke üritusi.“

Kõige väärtuslikum ja pikaajalisem tulemus oli see, et 15 projektis osalenud noort tundsid end piisavalt enesekindlalt, et hakata eakaaslaste juhtideks. Koos nelja kogenud töötajaga moodustasid nad viies erinevas linnas kaheksa uut rühma ning jagasid omandatud teadmisi ja kogemusi uue 9 kuud väldanud projekti käigus. See oli pöördepunkt, mis aitas „Päevalillel“ 2002. aastal laiendada projekti kolme uude piirkonda, kasutades lumepalliefekti – noored õpetasid teistele, kuidas saada aktiivseks kodanikuks ja arendada kodanikuühiskonda.

Arutluseks

- Aeg – realistlik ajakava.
- Inimeste kasutamine lumepalliefekti saavutamiseks.
- Kuidas saab sama tegevust edukalt kasutada erinevate inimeste puhul? Kuidas peavad töötajad end ette valmistama, et seda saavutada?
- Milliseid võimalusi saate anda noortele, et nad jagaksid omandatud teadmisi ja oskusi ja kasutaksid neid ka praktikas?
- Ärge laske projekti erinevate etappide lõpus hool raugeda!
- Kas kavandatud tegevused on osa tervikust, millel on kindel eesmärk ja mis areneb kindlas suunas, või on nad lihtsalt juhuslik kogum?
- Kas tegevused on piisavalt avatud ja paindlikud, et vastata rühma vajadustele ja huvidele?

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksõpetused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

<i>Samm sallivuse suunas</i>	<i>Noortekeskus Izgrev (YCI)</i>
Noortekeskus Izgrev asub Sofias. Seda juhib viiest vabatahtlikust koosnev tuumik, keda toetab veel kolmkümmend varasemates üritustes osalenud noort vabatahtlikku. Keskuse tegevus toimub koolides, kus vabatahtlikud korraldavad narkomaaniat, suguhaigusi ja HI viiruse/ aidi ennetamist käsitlevaid koolitusprogramme.	Sofia, 1164, h.c Lozenetz, str. Kiril Vidinski 2 app.35, Bulgaria Malina Edreva - malina_edreva@abv.bg Elena Milanova - lenilaf@abv.bg Gergana Berova - berovs81@yahoo.com Daniela Furnadhieva - danielaf@dir.bg

Narkomaaniat ja HI viirust/ aidi käsitlevaid üritusi korraldati 2001/2002 õppeaastal kolme kuu jooksul. Peamine eesmärk oli vähendada 15-18-aastaste noorte riskikäitumist seoses narkootikumide tarvitamise ja suguhaigustega ning võidelda eelarvamustega. Sama tähtis eesmärk oli 30 osaleja koolitamine eakaaslaste koolitajateks ja nende abistamine laiemate hulkadeni ulatuvate programmide korraldamisel.

Esimene kohtumine ja koolitus toimus kohalikus hotellis pingevabas õhkkonnas. Pingevaba õhkkonna loomine oli eriti oluline, sest projekt tõi kokku erineva motivatsiooniga ja erinevas eas noored viiest koolist. Alustasime noorte teadmiste ja huvide väljaselgitamisest. See aitas meil otsustada, kuidas ja millisel tasandil üritusi korraldada. Kohandasime oma plaane rühma huvidele. Esimesel kohtumisel tutvustasime noortekeskust, selle eesmärgi ja rääkisime, mida me ootame projektilt „Samm sallivuse suunas“. Pärast motivatsioonimänge ja lühikest enesetutvustust jagati 30 osalejat viieks tööühmeks. Iga rühm valis endale koordinaatori, kellest sai rühma esindaja kogu projekti ajaks. Me rääkisime HI viirusest ja aidsist, tutvustasime fakte maailmast ja probleemi emotsionaalseid tahke ning lõime aluse elavaks aruteluks rühmades.

Pärast seda kohtusime kord nädalas meeskondade koordinaatoritega. Igal kohtumisel jagati teavet, arutleti ja osaleti mõnes tegevuses. Keskendusime peamiselt järgmistele probleemidele: kuidas uurida noorte kogukondi; kuidas hinnata nende vajadusi; kuidas kirjutada projekti pakkumusi. Iga meeskond pakkus välja erinevaid lähenemisviise – küsimustikud, iseloomustused, trükimaterjalid, mängud – ja aitas koordinaatoritel oma tööd süsteemselt edasi arendada. Lõpuks koostas rühm projekti kavandi. Meie arvates muutusid koordinaatorid selle aja jooksul palju küpsemaks.

Osalejate aktiivsus tegi meile samuti rõõmu. Kohtumiste ajal said nad omal algatusel tööd laiendada ja kaasata sellesse rohkem inimesi, mitte ainult oma klassikaaslast, vaid ka koolikaaslast ja kogu kogukonda. Samuti osaleti väga aktiivselt projektivälistel üritustel, näiteks 1. detsembril toimunud ühingu ANTI-AIDS üritusel. Koos Punase Ristiga levitati informatsiooni ööklubides ja tänavatel.

Projekt jätkus osaga, mida kõik olid oodanud – koolitusega. Noortekeskust abistasid selles kogenud juhendajad. Nad püüdsid osalejate tähelepanu mängude, muusika, arutelude ja vestlustega. Koolituse käigus räägiti ka tervishoiust ja haridusest üldiselt, aga kuna osalejaid huvitas kõige rohkem narkootikumide teema, siis keskendusime sellele. Seejärel tutvustati suguhaigusi ja räägiti riskikäitumisest. Õpilastele toodi palju näiteid tegelikust elust. Eraldi räägiti HI viirusest ja aidsist, millele järgnes huvitav erinevate olukordade simuleerimine. Noored olid haaratud tegevusse nii tegelikult kui ka emotsionaalsel tasandil.

Üks meie eesmärgi oli kaasata noored vabatahtlikena noortekeskuse Izgrev töösse ja meil oli edu!

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Programmi üks tähtsamaid tahke oli eakaaslaste õpetamise programmi loomine. Üks osalejatest räägib lähemalt, kuidas ja miks eakaaslaste õpetamisest sai programmi „Samm sallivuse suunas“ osa.

Eakaaslaste õpetamine ei ole Bulgaarias uus meetod. Minu arvates on see noorte õpetamisel ja vabatahtlikku tegevusse kaasamisel esmatähtis, sest nii suurendatakse noorte teadlikkust sotsiaalsetest probleemidest ja julgustatakse neid olema aktiivsemad. Siiski ei ole eakaaslastest arvamusiidrite kasvatamine lihtne protsess. Silmas tuleb pidada paljusid asjaolusid, näiteks riigi majanduslik olukord, inimeste erinev mõtteviis, nende iga (teismeliseaastad on inimese elus kõige tundlikum aeg ja ka parim aeg eakaaslastest arvamusiidrite kujundamiseks), tausta (kaasa arvatud usutunnistus ja perekonna mõju). Ma pean silmas seda, et kui seisate kolmekümnest õpilasest koosneva klassi ees, peate arvestama, et nad kõik on üksteisest täiesti erinevad ja Teil tuleb mingil moel luua nende vahele ühtsus. Isiklikult minu jaoks oli see ülesanne kõige raskem.

Projekt, milles osales 21 Sofia koolide käitumishälvetega õpilast, on hea näide tublide arvamusiidrite kujundamisest.

See eksperiment tuletas mulle meelde, et õpilasest eakaaslaste arvamusiidri kujundamisel tuleb arvestada järgmist:

- meeskonda peavad kuuluma erineva kogemusega noored
- noortega tuleb olla avameelne
- rääkige vabalt ja ärge varjake oma emotsionaalset sidet kõne all olevate probleemidega
- aidake noortel mõista, et igaüks meist on inimesena eriline ja igaühe arvamus on rühma kui terviku seisukohalt väga tähtis
- kasutage erinevaid meetodeid, mis ergutavad noorte loominguilust ja võimaldavad neil ennast vabalt väljendada, näiteks mängu, luulet, joonistamist
- looge pingevaba ja sõbralik õhkkond
- motiveerige ja julgustage rühma liikmeid pidevalt
- olge valmis vastama erinevatele ja sageli segadusseajavatele küsimustele
- leppige sellega, et võib-olla ainult üks või kaks osalejat on valmis jätkama tegevust pärast koolituse lõppemist
- olge valmis ühe või kahega tööd jätkama, kaasake neid erinevatesse projektidesse ja aruteludesse, kust nad saavad informatsiooni
- ärge unustage, et see, kuidas Te noori kohtlete, kujundab nende käitumise, väärtushinnangud ja selle, kuidas nad tulevikus tööd alustades ise teisi kohtlevad

Ja lõpuks, ärge unustage, et noored arvamusiidrid võivad anda Teile palju uusi ideid projekti pakkumuse kirjutamiseks, projekti ettevalmistamiseks ja muude materjalide koostamiseks.

Aruteluks

- Mis on Teie arvates oluline eakaaslaste õpetamise programmi kavandamisel?
- Kuidas tasakaalustada oskuste, teadmiste ja hoiakute arengut?
- Miks Te teete seda, mida teete?
- Kas suudate olla paindlik ja vastutulelik?
- Kuidas saate teisi ideede elluviimisel toetada?
- Millist tööõhkkonda soovite luua ja kuidas Te seda teete?
- Töö inimestega kui isiksustega.
- Rühma vajaduste ja huvide väljaselgitamine.

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksõpetused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Niisiis olete jõudnud lõpuni. Soovime õnne! Loomulikult on see ainult alguse lõpp ja tegelik töö – teadmiste praktikas kasutamine – alles algab. Olles tutvunud minevikuga, vaadanud võimalikku tulevikku ja kogunud pidepunkte erinevatest teooriatest ja praktilistest näidetest, mida meilt siis oodatakse?

Me loodame, et loetu on mõjunud Teile stimuleerivalt ja Te pakatate ideedest ja plaanidest. Nagu sageli selles töös juhtub, võib Teil olla rohkem küsimusi kui vastuseid ja nagu paljud koolitajad võivad kinnitada – see on suurepärane! Tuleb meeles pidada, et meil peab alati tekkima küsimusi. Kui see nii pole, lakkame õppimast ja see oleks kurb!

See mõte ei tohiks Teid heidutada (kuidas ometi saan ma teha oma tööd, kui ma ei tea kõiki vastuseid?), vaid peaks pigem ärgitama Teid kohe alustama. Kui elu, universumi ja kõige muu kohta (või isegi Euroopa kodanikuks olemise kohta) pole olemas lõplikke vastuseid, siis pole mõtet ootama jääda. Parem sukelduge energiliselt ja rõõmsalt elu ebakindlusesse ja leppige sellega, et kõik, mis juhtub, juhtub ja midagi pole tarvis kahetseda. Samal hetkel ja sama hinge-tõmbega peame edasi tegutsema ja püüdma muuta seda, millega me rahul pole.

Noorsootöö põhimõte on, et peab olema ühtsus edasiantava ja edasiandmise viisi vahel. Kui püüame propageerida osalemist, austust ja loominguilisust, meie haridusprogrammi olulisi osi, peab see peegelduma ka meetodites, mida kasutame, ja mis kõige tähtsam, meie isiklikus lähenemisviisis inimestele, kellega me töötame. Euroopa kodanikuõpetuse õpetamine tähendab, et ka meil endil tuleb areneda, tuleb teisi abistada, uusi meetodeid omandada ja veenda rahastajaid, et meie projekt on nende raha väärt.

Loodame, et olete aru saanud, et Euroopa kodanikuõpetus on seotud väärtushinnangutega. See annab meile võimaluse ühendada mõned põhilised väärtushinnangud, näiteks austus, loominguilisus ja armastus ning kasutada neid Euroopa noorsootöös. Tulevased põlvkonnad on selle töö eest tänulikud. See töö peaks aitama luua mandri, kus valitseb rahu, õiglus ja keskkonnasäästlikkus ning mis on toetav partner teistele maailma inimestele ja kogukondadele. See on töö, mille üle võime uhkust tunda.

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Kokkuvõte

Albala-Bertrand, L. (1997). Five main criteria to approach citizenship education. http://www.itu.ch/ibe-cited/approach_criteria.html

Allport, G. W. (1954). The nature of prejudice. Cambridge Massachusetts, Addison-Wesley Pub. Co.

Annot, Madeleine and Dillabough, Joanne (eds), (2000). Challenging democracy: international perspectives on gender, education and citizenship, Routledge, London.

Audigier, F. (2000): Basic concepts and core competencies for education for democratic citizenship. Strasbourg, Council for cultural co-operation.

Baglin Jones, E and Jones, N, (1992). Education for Citizenship : ideas and perspectives for cross-curricular study, Kogan Page, London.

Bahmueller, C. (2000): Civil society and democracy reconsidered. In: Bahmueller and Patrick: Principles and practices for education of democratic citizenship. Center for Civic Education, Calabasas.

Baily, Richard (ed), (2000). Teaching Values and Citizenship Across the Curriculum, Kogan Page, Stylus Publishers, London.

Beck, John, (1998). Morality and citizenship in education, Cassel, London.

Bell, Gordon, (1995). Educating European Citizens – Citizenship Values and the European Dimension, David Fulton Publishers, London.

Burbeles, Nicholas C, and Torres, Carlos Alberto (eds.), (2000). Globalization and Education: Critical Perspectives, Routledge, New York and London.

Callan, Eamonn, (1997). Creating citizens: political education and liberal democracy, Clarendon Press, Oxford.

Chambers, D. and Pullan, B. eds (1992): Venice: A Documentary History, 1450-1630. Cambridge, Blackwell.

Council of Europe, Council for Cultural Co-operation (CDCC), (2000). Education for democratic citizenship project, Jump into democratic citizenship, poster prepared by Mark Taylor, Strasbourg.

Council of Europe, Council for Cultural Co-operation (CDCC), (2001). Education for democratic citizenship project, Education for democratic citizenship: methods, practices and strategies: final report, Strasbourg.

Council of Europe, Council for Cultural Co-operation (CDCC), (2000). project on Education for Democratic Citizenship: Basic concepts and core competencies for education for democratic citizenship, report prepared by Francois Audigier, Strasbourg, Council of Europe.

Council of Europe (2000). Pause for thought. <http://www.ecri.coe.int/en/05/03/03/e05030323.htm>

Craft, Maurice, (1982). Education for diversity: the challenge of cultural pluralism, University of Nottingham, School of Education, Nottingham.

Craft, Maurice, (1984). Education and cultural pluralism, London, Falmer.

Euroopa ja kodanikuks olemise ajalugu

kaasaegsed kodanikuksäsitlused

Tulevikuarengud

Meie mõisteline raamistik

Euroopa kodanikuõpetuse kaasaegsed käsitlused

Meie nägemus Euroopa kodanikuõpetusest

Kodanikuks olemise stsenaariumid – näited projektidest

Kasutatud allikad

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Kasutatud allikad

Curriculum and Quality Development Group (2000). in the framework of the Partnership between the Council of Europe and the European Commission Training-Youth, Pilot Course on European Citizenship – Curriculum Principles, Strasbourg.

Demaine, Jack and Entwistle, Harold, (1996). Beyond communitarianism: citizenship, politics and education, MacMillan, Basingstoke.

Duerr, Karlheinz, (2000). Strategies for learning democratic citizenship, Strasbourg, Council of Europe.

Edwards, L (ed), (1994). Education for democratic citizenship in Europe: new challenges for secondary education, Lisse, Swets & Zeitlinger.

European Commission, (1997). Accomplishing Europe through education and training, Office for official publications of the European communities, Luxembourg.

European Commission, Learning for Active Citizenship, kasutatud <http://europa.eu.int/comm/citizen/citiz-en.html> , 27.02.02.

European Commission, Lifelong Learning: Making A European Area of Lifelong Learning a Reality, kasutatud <http://europa.eu.int/comm/education/life/index.html> / , 27.05.02

European Commission (2001): White Paper: A new impetus for European youth. Brussels.

European Youth Forum (2001): Strategies and key objectives for a youth policy in the European Union. Brussels.

Fennes, H, and K, Hapgood, (1997). Intercultural learning in the classroom : crossing borders, Cassel, London.

Ferry, Jean Marc, (1999). European studies for democratic citizenship, A democratic culture that is plural and yet one: education and democratic citizenship in the context of a multiplicity of historical and cultural perceptions.

Fogelman, K. (1996). Education for citizenship and the National Curriculum. Beyond communitarianism: citizenship, politics and education. J. Demaine and H. Entwistle. London, Macmillan.

Forbrig, J. (2000): Post-communist civil society: A suggestion for a theoretical framework. The Masaryk Journal, Vol. 3, Issue 1.

Furlong, Andy and Guidikova, Irena (eds.), (2001). Transitions of youth citizenship in Europe: culture, subculture and identity, Council of Europe Publishing, Strasbourg.

Gay, P. (2002): Liberalism. Microsoft Encarta Online Encyclopaedia.

Gilbert, R. (1996): Identity, culture and environment: Education for citizenship for the 21st century. In: Demaine J. and Entwistle H.: Beyond communitarianism: Citizenship, politics and education. London, Macmillan.

Gilbert, R. (1992): Citizenship, education and postmodernity. British Journal of Sociology of Education, Vol. 13, No. 1.

Gioliotto, P (ed), (1993). Enseigner l'éducation civique à l'école, Hachette éducation, Paris.

Guidikova, Irena, La mondialisation de la culture de participation, dans Agora débats jeunesse, no. 19, l'Harmattan, 1er trimestre 2000.

Grenz, S. (1996): A Primer on Postmodernism. Grand Rapids, Eerdmans Publishing Company.

Gross, P. and Levitt, N. (1994): Higher Superstition. The academic left and its quarrels with science. Baltimore, John Hopkins University Press.

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Guarasci, Richard and Cornwell, Grant H, (1997). Democratic Education in an age of difference – Redefining citizenship in higher education, Jossey Bass Publishers, San Francisco.

Gundara, Jagdish and Jacobs, Sidney (eds), (2000). Intercultural Europe: diversity and social policy, Ashgate, Aldershot.

Habermas, J. (1994): The structural transformation of the public sphere. Oxford, Polity Press.

Hale, J. (1977): Renaissance Europe: Individual and Society 1480-1520. Berkeley, University of California Press.

Harpes, Jean – Paul, (1999). The conditions for the creation of a European democratic culture – summary of five reports prepared by experts for the CC – HER, Strasbourg.

Hayek, F. (1967): Studies in philosophy, politics and economics. London, Routledge.

Heater, D. (1990): Citizenship: The Civic Ideal in World History, Politics and Education. London, Longman.

Helve, Helen and Wallace, Claire, (2001). Youth, Citizenship and Empowerment, AshgatePublishing, Hampshire.

Hobhouse, L. T. (1911): Liberalism. New York, Oxford University Press.

Hopken, W. (1994): History, democratic values and tolerance in Europe: the experience of countries in democratic transition. Sofia, Council of Europe Symposium.

Ichilov, O. (1998): Citizenship and citizenship education in a changing world. London, The Woburg Press.

International Project What Education for What Citizenship?, (May 2002). Five main criteria to approach citizenship education, kasutatud <http://www3.itu.int/ibe-citied/inoeng90.html>.

Jeffs, Tony, Informal education – conversation, democracy and learning, 2nd edition, Routledge, London, 1998.

Jeffs, Tony, (1999). Learning beyond the classroom – education for a changing world, 2nd edition, Education Now Publishing Co-operative, Ticknal.

Kaye, A. (1995). Computer supported collaborative learning. Information technology and society. N. Heap, R. Thomas, G. Einon, R. Mason and H. Mackay. London, SAGE.

Kennedy, Kerry J (ed.), (1997). Citizenship, education and the modern state, Falmer, London.

Kymlicka, W. and Norman W. (1995): Return to the citizen: A survey of recent work on citizenship theory. In: Besner, R. ed.: Theorizing Citizenship. New York, State University of New York Press.

Lagree, Jean – Charles, Introduction – Les jeunes dans la société multiculturelle, in Agora débats jeunesse, no. 22, l'Harmattan, 4e trimestre 2000.

Larsen, Magdalena (ed.), (2000). Speak Out! On European Citizenship, Institute for Citizenship Education, London, (see also www.citizen.org.uk/speakout/).

Lauritzen, P. (1998): Auf dem Weg in die europäische Bürgergesellschaft: Herausforderungen für die politische Bildung. Budapest/Bonn, IKAB.

Leitch, R. and C. Day (2000). Action research and reflective practice: towards a holistic view. Educational Action Research 8(1): 179-193.

Lynch, James, Education for citizenship in a multicultural society, (1991). Cassell, London and New York.

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Kasutatud allikad

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Kasutatud allikad

Maalouf, A. (1998) *Les identités meurtrières*, Éditions Grasset & Fasquelle, Paris.

Marshall, T. (1973): *Class, citizenship and social development*. Chicago, University of Chicago Press.

Merry, P. and G. Titley (1999). *Training methodologies: to know and transform Theatre of the Oppressed and youth*. <http://www.coe.fr/youth/english/Coyote/issue1/theatre.htm>

Microsoft (registered trademark) Encarta (registered trademark) Online Encyclopedia, History of Education, kasutatud <http://encarta.msn.com/> , 2001.

Morin, E. (1987). *Penser l'Europe*, Éditions Gallimard, Paris.

Mouginotte, A. (1994). *Eduquer à la démocratie*, Ed. du Cerf, Paris.

Nie, Norman H et al, (1996). *Education and democratic citizenship in America*, University of Chicago Press, Chicago and London.

NZZ-Folio (2001): *Europa. Schwieriger Weg zur Einheit*. Zürich, Verlag NZZ-Folio.

Osler, Audrey, (2000). *Citizenship and democracy in schools: diversity, identity and equality*, Trentham, Stoke on Trent.

Osler, Audrey, (August 1997). *The contribution of community action programmes in the field of education, training and youth to the development of citizenship with a European dimension: final synthesis report*, University of Birmingham.

Osler, Audrey, Rathenow, Hanns-Fred and Starkey, Hugh, (1995). *Teaching for citizenship in Europe*, Trentham Books, Stoke on Trent.

Partnership between the Council of Europe and the European Commission Training-Youth, European Citizenship in Youth Work – A training course for youth workers and youth leaders on European Citizenship education in youth work, report of the Pilot Training Course, EYCB, 21 October to 1 November, 2001, prepared by Arjen Bos (Engage! InterAct).

Pearce, Nick and Hallgarten, Joe, (2000). *Tomorrow's citizens: critical debates in citizenship and education*, IPPR, London.

Pettigrew, T.F. (1986). *The intergroup contact hypothesis reconsidered. Contact and conflict in intergroup encounters*. M. Hewstone and R. Brown. Oxford, Basil Blackwell.

Ravitch, Diane and Viteritti, Joseph P, (2001). *Making good citizens: education and civil society*, Yale University Press, New Haven and London.

Ross, Alistair (ed.), (1999). *Young citizens in Europe*, CiCe, School of Education, University of North London.

Rubenstein, David and Stoneman, Colin (eds.), (1973). *Education for democracy*, 2nd edition, Penguin, Harmondsworth (Middlesex).

Ryba, R. (1995). *Developing a European dimension in the curriculum educating European citizens: citizenship values and the European dimension*, David Fulton Publishers, London.

Smith, Mark K, *Communitarianism*, kasutatud www.infed.org/biblio/communitarianism.htm , January 2001.

Smith, Mark K, *Education for Democracy*, kasutatud www.infed.org/biblio/d-dem.htm , 2001.

Schmitter, P. (1997): *Civil Society East and West*. In: Diamond, L. et al eds: *Consolidating the Third Wave Democracies*. Baltimore, Johns Hopkins University Press.

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Scurati, C. (1995). From inter-cultural education to teacher preparation: an Italian view in a multi-cultural perspective. *Educating European citizens: citizenship values and the European dimension*. G. H. Bell. London, David Fulton Publishers.

Slater, N. (2000). Hands that do dishes. *The Observer Magazine*. 22nd October 2000: 50-55.

Spiegel Special (2002): Experiment Europa. Ein Kontinent macht Geschichte. Hamburg, Spiegel Verlag.

Straker, A. (2001) Pushing at the Limits: Reconstructing Cross-Cultural Exchange in Education. Unpublished PhD thesis, The University of Newcastle upon Tyne

Talbot, M. (1995). Active citizenship : training for equal opportunity to participate, Network Educational Press, Stafford.

Taylor, M. (2001): Jump into Education for Democratic Citizenship, Strasbourg.

Turner, David and Barker, Patricia, (2000). Activities for teaching citizenship in Secondary schools, Kogan Page, London.

Turner, David and Barker, Patricia, (2000). Developing citizenship in Secondary schools, Kogan Page, London.

Ullmann, W. (1967): The Rebirth of the Citizen on the Eve of the Renaissance Period. In: Lewis, A. ed: Aspects of the Renaissance. Austin, University of Texas Press.

United Nations Publications (2000). Life Chances and Livelihoods (2000), Geneva.

United States of America Department of Education (2000). Evaluation primers (1-5) <http://www.ed.gov/offices/OUS/eval/primer1.html>

Vink, C. (1999). Giving credit: certification and assessment of non-formal education <http://www.coe.fr/youth/english/Coyote/issue1/credit.htm>

Webber, Stephen and Liikanen, Ilkka, (2001). Education and civic culture in post-communist countries, Palgrave, Basingstone, Hampshire and New York.

Wilber, K. (2000). A Theory of Everything, Dublin, Gateway.

Wimberley, J. (1999): Civil society and the reformation of higher education in central and eastern Europe: Perspectives from the Council of Europe. Strasbourg.

Woolf, F. (1999). Partnerships for learning: a guide to evaluating arts education projects. London, Regional Arts Boards and the Arts Council of England.

Youth in Action, No. 65 Education for citizenship, Autumn 1998, pp.2 – 3

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksõitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
kõitlused**

**Meie nagemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenariumid –
nõited projektidest**

Kasutatud allikad

Osades kasutatud veebilehed

Euroopa kodanikuks olemise ajalugu

<http://www.globalfindata.com/frameset.php3?location=/gh/index.html> Kasutatud 2. juulil 2002.

<http://www.euromaths.jyu.fi/money1.html>. Kasutatud 2. juulil 2002.

<http://www.labyrinth.net.au/~saul/history/money.html>. Kasutatud 2. juulil 2002.

<http://www.universalrights.net/main/histof.htm>. Kasutatud 2. juulil 2002.

<http://www.yale.edu/lawweb/avalon/rightsof.htm>. Kasutatud 2. juulil 2002.

<http://www.lkwdpl.org/wihohio/figures.htm>. Kasutatud 2. juulil 2002.

<http://www.fordham.edu/halsall/ancient/asbook.html> Kasutatud 3. juunil 2002.

<http://ancienthistory.about.com/> Kasutatud 3. juunil 2002.

<http://plato.evansville.edu/public/burnet/> Kasutatud 3. juunil 2002.

<http://www.wsu.edu/~dee/GREECE/GREECE.HTM> Kasutatud 3. juunil 2002.

<http://www.wsu.edu/~dee/ROME/ROME.HTM> Kasutatud 3. juunil 2002.

<http://sophies-world.com/SophieText/aristotle.htm> Kasutatud 3. juunil 2002.

http://home.earthlink.net/~pdistan/howp_2.html Kasutatud 3. juunil 2002.

<http://www.historyguide.org/earlymod/lecture1c.html> Kasutatud 2. juulil 2002.

<http://www.oir.ucf.edu/wm/paint/glo/renaissance/> Kasutatud 2. juulil 2002.

<http://www.bartleby.com/65/ci/citystat.html> Kasutatud 2. juulil 2002.

<http://www.crs4.it/Ars/arshtml/arstitle.html> Kasutatud 2. juulil 2002.

<http://www.wsu.edu/~dee/ENLIGHT/ENLIGHT.HTM> Kasutatud 27. mail 2002.

<http://mars.wnec.edu/~grempe/courses/wc2/lectures/enlightenment.html> Kasutatud 27. mail 2002.

http://www.wsu.edu/~brians/hum_303/enlightenment.html Kasutatud 27. mail 2002.

<http://europeanhistory.about.com/cs/enlightenment/> Kasutatud 27. mail 2002.

http://home.earthlink.net/~pdistan/howp_7.html Kasutatud 27. mail 2002.

<http://www.worldlib.org> Kasutatud 27. mail 2002.

<http://www.turnleft.com/liberal.html> Kasutatud 27. mail 2002.

<http://www.lymec.org> Kasutatud 27. mail 2002.

<http://www.utm.edu/research/iep/l/locke.htm> Kasutatud 27. mail 2002.

<http://www.utm.edu/research/iep/m/milljs.htm> Kasutatud 2. juulil 2002.

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuks
käsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stenaariumid –
näited projektidest**

Veebiallikad

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

http://www.britannica.com/heritage/article?content_id=1374 *Kasutatud 2. juulil 2002.*

http://www.britannica.com/history/euro/1/2_2.html *Kasutatud 27. mail 2002.*

<http://www.wsu.edu/~dee/REV/> *Kasutatud 27. mail 2002.*

**kaasaegsed
kodanikuksäsitlused**

<http://chnm.gmu.edu/revolution/browse/texts/> *Kasutatud 27. mail 2002.*

<http://www.thehistorychannel.co.uk/classroom/gcse/rus2.htm> *Kasutatud 27. mail 2002.*

Tulevikuarengud

<http://www.bbc.co.uk/education/modern/russia/russifla.htm> *Kasutatud 27. mail 2002.*

<http://www.pbs.org/ktca/liberty/> *Kasutatud 27. mail 2002.*

**Meie mõisteline
raamistik**

<http://www.historyplace.com/unitedstates/revolution/> *Kasutatud 27. mail 2002.*

<http://revolution.h-net.msu.edu/> *Kasutatud 27. mail 2002.*

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

<http://eycb.coe.int/eycbwwwroot/hre/index.asp> *Kasutatud 2. juulil 2002.*

<http://www.un.org/works/humanrights/humanrights1.html> *Kasutatud 2. juulil 2002.*

<http://www.un.org/Overview/rights.html> *Kasutatud 2. juulil 2002.*

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

<http://www.unhchr.ch/> *Kasutatud 2. juulil 2002.*

<http://www.echr.coe.int/> *Kasutatud 2. juulil 2002.*

<http://conventions.coe.int/treaty/en/WhatYouWant.asp?NT=005> *Kasutatud 2. juulil 2002.*

<http://www.un.org/womenwatch/> *Kasutatud 2. juulil 2002.*

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

<http://www.lkwdpl.org/wihohio/figures.htm> *Kasutatud 2. juulil 2002.*

<http://www.unifem.undp.org/> *Kasutatud 2. juulil 2002.*

Veebiallikad

<http://www.un-instraw.org/> *Kasutatud 2. juulil 2002.*

<http://www.un.org/womenwatch/daw/> *Kasutatud 2. juulil 2002.*

<http://www.ilo.org/public/english/bureau/gender/> *Kasutatud 2. juulil 2002.*

<http://www.feminist.org/> *Kasutatud 2. juulil 2002.*

<http://www.historyguide.org/europe/lecture16.html> *Kasutatud 2. juulil 2002.*

<http://conventions.coe.int/treaty/en/Summaries/Html/005.htm> *Kasutatud 25. mail 2002.*

<http://www.counterbalance.org/gengloss/postm-body.html> *Kasutatud 13. juunil 2002.*

<http://csf.colorado.edu/forums/femisa/feb96/0042.html> *Kasutatud 13. juunil 2002.*

Euroopa kodanikuõpetuse kaasaegsed käsitlusviisid

<http://www.ibe.unesco.org/International/Databanks/Dossiers/mainfram.htm> *(kasutatud 05.07.02)*

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Elektronilised teabeallikad

http://www.eun.org/eun.org2/eun/subdesc_myeurope.cfm?sub_id=130&language=en
Sellelt lehelt leiate rahu, rahvusvahelist koostööd, keskkonda ja demokraatiat käsitlevaid tegevusi, avatud projekte ja allikaid.

<http://www.politeia.net/>
Kodaniku- ja demokraatia Euroopa võrgustik on virtuaalne organisatsioon, mis ühendab enam kui 155 inimest ja asutust, kes tegelevad aktiivselt kodanikuõpetuse ja poliitilise kasvatuse valdkonnas ja soovivad teha Euroopas koostööd.

<http://www.citizensconnection.net/home-page/about-us.vdf>
CitizensConnection.net on suurim Ühendkuningriigi veebileht aktiivsetele kodanikele. Inimesed, kes tahavad midagi muuta, leiavad siit palju häid nõuandeid.

<http://europa.eu.int/comm/education/connect/uk-002.html>
Võimalus loominguks kasvatustööks ja väitluseks meie linnade kodanike, loominguks, muutuste ja jätkusuutlikkuse üle. Ideede ja algatuste vahetus töötubades, õppevahendite komplekt õpetajatele ja noorsootöötajatele ning veebileht.

<http://www.curriculum.edu.au/democracy/>
Austraalia veebileht, mis on loodud Austraalia Liidu Haridus-, teadus- ja koolitusministeeriumi (DEST) tellimisel

<http://www.bbc.co.uk/education/schools/getinvolved/>
BBC hariduslehekülj – lood aktiivsest osalemisest. Ärge istuge niisama, lööge kaasa!

<http://oxfam.org.uk/coolplanet/teachers/globciti/globciti.htm>
Võimas Oxfami veebileht maailmakodanikele. Loodud koostöös õpetajate ja teiste haridustöötajatega, põhineb käesolev õpekava elust võetud näidetel ja annab soovitusi teadmistest, oskustest, väärtushinnangutest ja hoiakutest, mida noored vajavad, et saada maailmakodanikeks

<http://www.europe4you.net/index.htm>
Veebileht, mis propageerib osalust Euroopa elus.

<http://www.globalschoolhouse.com/>
Ameerika veebileht Global SchoolNet on juhtivaid koostööl põhineva õppe propageerijaid. Anname õpetajatele võimaluse interneti kaudu koostööd teha, üksteisega suhelda ja kogemusi jagada.

<http://homepages.ed.ac.uk/calarks/arks/materials.html>
Elektronilised õppevahendid

<http://www.britishcouncil.org.uk/education/resource/europe/ercinfo10.htm>
Euroopa Koolide ja Ülikoolide Õppevahendite Keskus (The European Resource Centres for Schools and Colleges (ERCs)) loodi haridusalase teabe levitamiseks. Mitmed veebilehed pakuvad kasulikku teavet geograafiaõpetajatele ja -üliõpilastele: kodakondus üldiselt; demokraatia; mitmekesisus ja identiteet; inimõigused; võrdsed võimalused; võitlus rassismiga; meedia; õigus; kodanikuõigused; töö ja tööhõive; tarbijate õigused; Euroopa Liit ja maailma; keskkond; sõpruskoolid. Üliõpilasi ja õpetajaid võivad huvitada ka muud veebilehed, millele pääseb linkide registri kaudu.

<http://www.ibe.unesco.org/sitemap.htm>
Mahukas rahvusvaheline õppevahend

<http://www.infed.org/>
Informaalse hariduse entsüklopeedia. Tutvuge informaalse hariduse ja elukestva õppe suurte mõtlejate, teooriate ja teemadega.

<http://www.csv.org.uk/>

Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu

kaasaegsed
kodanikuksõpetused

Tulevikuarengud

Meie mõisteline
raamistik

Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused

Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest

Kodanikuks
olemise
stsenariumid –
näited projektidest

Veebiallikad

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

Ühiskuningriigi heategevuslik organisatsioon, mis vabatahtliku töö, koolituse ja hariduse abil aitab puuetega inimestel aktiivselt osaleda oma kodukoha tegemistes

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

<http://www.citizen.org.uk/>

Võitlus ükskõiksusega, väitluste algatamine, teadlikkuse suurendamine, hariduse toetamine, aktiivse kodaniku propageerimine. The Institute for Citizenship on sõltumatu heategevuslik organisatsioon. Meie eesmärk on erinevate projektide, uuringute, koolituste ja arutelude ning väitluste abil kasvatada informeeritud ja aktiivseid kodanikke ja propageerida suuremat osalust demokraatias ja ühiskonnas.

Tulevikuarengud

<http://www.citizen21.org.uk/>

Õppevahendid kodanikuõpetuse õpetajatele.

**Meie mõisteline
raamistik**

<http://www.training-youth.net/tkits.htm>

Kõik T-Kit käsiraamatud veebis

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

http://europa.eu.int/comm/education/index_en.html

Euroopa Komisjoni haridusalane veebileht

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

<http://www.un.org/Pubs/CyberSchoolBus/>

ÜRO ülemaailmne õpetamise ja õppimise projekt (The United Nations Global Teaching and Learning Project)

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Veebiallikad

Autoritest

Miguel Angel García López on osalise koormusega vabakutseline koolitaja. Rahvuselt hispaanlane, alates 1998. aastast elab Saksamaal ja töötab kogu Euroopas Euroopa Liidu institutsioonide, valitsusväliste organisatsioonide ja eraettevõtete tellimusel. Miguel teeb kaastööd Osnabrücki Ülikooli Sotsioloogiateaduskonnale ja Hispaania väljaannetele. Tema moto on „Moodusta meeskond!“, sest ta on veendunud, et me peame rohkem ja paremini töötama meeskonnana.

rmbercia@aol.com

Andreas Karsten elab Saksamaal ja töötab vabakutselise koolitajana ning nõustab riiklikke ja rahvusvahelisi valitsusväliste organisatsioone, sihtasutusi, poliitilisi parteisid ja ettevõtteid. Andreas on ka poole kohaga ajakirjanik ja järeleaitamistundidega tegeleva firma nooremosanik. Andreas mitte ainult ei tegele elukestva õppega, vaid ka usub sellesse ja on praegu seotud võrgumõtlemise keeruka kunsti väljatöötamisega.

lolo@devilarts.de

Peter Merry on inimökoloog. Ta on Engage! InterAct osanik ning tegeleb muutuste ja arenguprotsessidega erinevates kontekstides. Iga oma tööga püüab Peter ühendada enese, suhete ja süsteemide arengu meie maailma tegelikkuse ja evolutsiooniga. Pinnale jäävad kultuuridevaheline õppimine, konfliktide lahendamine, rühmadünaamika, organisatsiooni areng, ülemaailmne valitsemine ja jätkusuutlikkus. Sama leiame ka sügavamalt pinna alt.

peter@engage.nu

Yael Ohana töötab haridusnõunikuna Strasbourg'is asuvas Euroopa Noortekeskuses. Tema tööülesanneteks on Euroopa tasandil tegutsevate noortejuhtide ja noorsootöötajate koolitusprogrammide ettevalmistus ja läbiviimine. Üks valdkondi, millele Yael on spetsialiseerunud, on vähemusrühmade noortejuhtide koolitamine, et suurendada noorte osalust ühiskonnaelus ja õpetada neile kodanikuõiguste kasutamist. Üks tema peamisi huvialasid on noorte täiskasvanute koolituse ja mitte-formaalse hariduse uute õppeplaanide koostamine.

yael.ohana@coe.int

Alison Straker on haridustöötaja, kes püüab luua sidet teooria ja praktika vahel. Doktoritöös ühendas Alison oma kauaaegse huvi kultuurideülese hariduse ja noorsootöö vastu ning kogemuse neis valdkondades laiemate teoreetiliste arutlustega haridusest, suhtlemisest ja kaasaegsest ühiskonnast.

alistraker@hotmail.com

